

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 9

ANDRA KAMMAREN

1962

23—28 februari

Debatter m. m.

Fredagen den 23 februari

	Sid.
Svar på fråga av fru Lindskog ang. principerna för licensgivning för viss import från Japan	3
Svar på interpellationer av:	
herr Hedin ang. förebyggande av drunkningsolyckor för lotspersonal m. fl.	5
herr Eriksson i Bäckmora ang. beredskapsåtgärder för att trygga elförsörjningen och av fru Nettelbrandt i samma ämne	9

Onsdagen den 28 februari

Sommartidstjänstgöringen i statsförvaltningen	28
Befrielse från arvsskatt beträffande legat till internationell hjälpverksamhet	34
Avveckling av fastighetsbeskattningen, m. m.	35
Sänkning av myndighetsåldern	48
Ersättning för skada å enskild egendom genom skyddsåtgärd mot atomolycka m. m.	50
Utbildningstiden för vissa värnpliktiga	53
Höjning av de allmänna barnbidragen	54
Ändring av lagen om rätt till fiske	58
Översyn av lagstiftningen beträffande köp av skog på rot	59
Interpellationer av:	
herr Wahrendorff ang. yrkesfiskets behov av fiskevatten	62
herr Hedin ang. åstadkommande av en konvention rörande laxfisket i Östersjön	63
fru Gunne ang. utvidgning av möjligheterna att utbetala sjukpenning till annan än den försäkrade	63
herr Staxäng ang. hjälpsändningar av överskotts fångster av fisk till utvecklingsländer	64

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 28 februari

	Sid.
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 13, om anslag till oförutsedda utgifter ..	28
— nr 27, om anslag till avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster	28
— nr 28, ang. stat för statens allmänna fastighetsfond	28
— nr 29, ang. fortsatt disposition av vissa äldre anslag inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde	28
— nr 30, ang. godkännande av vissa avtal om överlåtelse av fastigheter inom kommunikationsdepartementets ämbetsområde	28
— nr 31, om sommartidstjänstgöringen i statsförvaltningen	28
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 8, om betalning av kvarstående skatt i fyra terminer ..	34
— nr 11, om befrielse från arvsskatt beträffande legat till internationell hjälpverksamhet	34
— nr 17, om avveckling av fastighetsbeskattningen, m. m.	35
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 9, ang. kravet på egenhändigt under-tecknande av aktiebrev	48
— nr 10, om en sänkning av myndighetsåldern	48
— nr 11, ang. talan mot avgörande i konkursmål	50
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 4, om ersättning för skada å enskild egendom genom skyddsåtgärd mot atomolycka m. m.	50
— nr 5, ang. provisoriska bestämmelser rörande utbildningstiden för vissa värnpliktiga	53
— nr 6, ang. höjning av de allmänna barnbidragen	54
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 7, ang. viss ändring av lagen om rätt till fiske	58
— nr 8, om översyn av lagstiftningen beträffande köp av skog på rot	59
— nr 9, om giltigheten av utländskt körkort	62

Fredagen den 23 februari

Kl. 14.00

§ 1

Justerades protokollet för den 16 innevarande februari.

§ 2

Svar på fråga ang. principerna för licensgivning för viss import från Japan

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE, som yttrade:

Herr talman! Fru Lindskog har frågat mig om de synpunkter och motiv som varit vägledande vid beslutet om inskränkning i licensgivningen för import av japanska matbestick.

Beslut om inskränkning i licensgivningen för japanska kuvertartiklar har fattats av handelslicensnämnden. Där emot har frågan icke varit föremål för något Kungl. Maj:ts bedömande.

Inskränkningen i licensgivningen medför med hänsyn till en relativt stor utelöpande licensstock icke ett importstopp. Bakgrunden till åtgärderna är det bekymmersamma läge som uppstått för de svenska tillverkarna av rostfria kuvertartiklar genom den mycket starka importökning som ägt rum under senare år. År 1959 uppgick importen av ifrågavarande artiklar till 3,9 miljoner kronor och har därefter stigit till omkring 8,5 miljoner kronor år 1961. Som jämförelse kan nämnas att den svenska produktionen år 1961 uppgick till 13,7 miljoner kronor. Större delen av importen är av japanskt ursprung; år 1961 uppgick importen därifrån till ca 6,2 miljoner kronor. Värdet av den japanska importen har stigit med 72 respektive 55 procent under de två senaste åren. En ytterligare uppgång för

innevarande år kunde förutses, då de inneliggande licensanspråken vid årsskiftet 1961/62 uppgick till mycket ansevärda belopp.

Ifrågavarande japanska import har ägt rum till kilopriser som ligger 60 procent under motsvarande svenska tillverkningspriser och också väsentligt under priserna för import från andra länder. En bidragande orsak till det starka trycket på den svenska marknaden är att importen av rostfria kuvertartiklar från Japan är hårdare reglerad i de flesta andra länder än hos oss.

För egen del anser jag att man i möjligaste mån bör undvika att genom kvantitativa importregleringar skydda inhemsk industri för konkurrens från länder med uppenbarligen lägre tillverkningskostnader. Förutsättningen för denna princip är emellertid att även andra industriländer handlar i enlighet med den. Är så icke fallet uppstår ett alltför hårt tryck på den svenska marknaden. Dylika förhållanden försvårar naturligen möjligheterna att genomföra en fullständig liberalisering.

Då i förevarande fall den svenska produktionen bedöms ha goda förutsättningar att hävda sig i en större integrerad marknad — exporten uppgick år 1961 till drygt 3 miljoner kronor — har det i dagens läge ansetts olyckligt att genom en ohämmad import utsätta de svenska tillverkarna för en övermäktig konkurrens av lågpriskaraktär.

Vidare anförde:

Fru LINDSKOG (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för handelsdepartementet för svaret på min fråga. Det

Svar på fråga ang. principerna för licensgivning för viss import från Japan

finns dock några punkter i svaret som jag skulle vilja kommentera.

Statsrådet menar att vi har en relativt stor utelöpande licensstock, varför ett omedelbart importstopp inte är förestående. Det vet jag också, men hur går det, om vi i fortsättningen bibehåller stoppet i licensgivningen? Vad gäller handelsutbytet i stort mellan Japan och Sverige har ju den svenska exporten ökat mycket starkt. Den har nära nog fördubblats under föregående år.

Trycket på den svenska tillverkningen tycker jag för min del inte är så starkt. Visserligen har tillverkningssumman minskat från 12 382 000 kronor under år 1960 till 11 121 000 kronor under år 1961, men en svensk producent av matbestick har ändå uppgivit att han ökat sin försäljning.

När man läste artiklarna om importlicensstoppet kände man sig oroad från två synpunkter. Först och främst har de svenska konsumenterna ett behov av en prisbillig bruksvara som den svenska tillverkningen icke för närvarande tillgodosett. De svenska fabrikenas strävan att hålla höga kvaliteter har varit vällovlig, men klyftan mellan den extra prima varan och den mycket billiga i fråga om både pris och kvalitet har varit för stor. Det är denna klyfta som importen har utfyllt. Behovet av och efterfrågan på en prisbillig kvalitet har stigit genom den ökade fritiden och de ändrade semestervanorna. Man vill ha en billig, god och trivsamt vara när man reser på camping eller ordnar för sommarstugan. Många ungdomar som sätter bo har också behov av en prisbillig vara. De har helt enkelt inte råd att köpa den högsta kvaliteten, även om detta på lång sikt skulle vara mest ekonomiskt.

Därför anser jag att importvaran fyller ett legitimt konsumentbehov. En medverkan till valfrihet för konsumenten är ju vad vi eftersträvar. Konkurrensen är också ett medel som med tiden kan framtvinga rationaliseringar

och prisjusteringar även för svensk produktion.

Den andra synpunkten är den att vårt land bör inta en generös attityd mot länder som kämpar hårt för en bättre levnadsstandard. Jag är tacksam för statsrådets ord i slutet av svaret att han anser att man i görligaste mån bör undvika kvantitativa importregleringar.

Som industriland ligger Japan långt framme. Exporten är ett livsvillkor för detta land som är hänvisat till byteshandel för att kunna leva drägligt. Jag är rädd att problemet om tryck på vårt eget näringsliv kommer att möta oss många gånger i framtiden, allteftersom u-länderna får en framväxande industri. Det kan vara en tillgång för oss, att vårt land har visat en generös attityd i handelspolitiska sammanhang, om vi skulle bli tvingade att vara avvisande i något fall längre fram. Sverige bör vara berett att så långt vår förmåga räcker ta emot de alster som fattiga människor i fattiga länder frambringar, även om det åstadkommer ett och annat nödrop från vårt svenska näringsliv.

Jag ber än en gång att få tacka statsrådet för svaret.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag har ingenting att invända mot de två huvudsynpunkter fru Lindskog här givit uttryck åt. Den ena var att importen av ifrågavarande varor fyller ett legitimt behov och tillgodoser möjligheterna för vissa konsumentgrupper att på detta område skaffa sig prisbilligare förnödenheter än som annars skulle vara fallet. Den andra huvudsynpunkten gick ut på att vårt land har ett visst ansvar gentemot utvecklingsländerna och även med hänsyn därtill bör medverka till att bland annat importen av här berörda varugrupp skall kunna fortsätta. Jag har, fru Lindskog, precis samma uppfattning i det avseendet, och jag vill framhålla

Svar på interpellation ang. förebyggande av drunkningsolyckor för lotspersonal m. fl.

att denna import från 1960 till 1961 ökat från något under 4 miljoner till 8,5 miljoner kronor. Det är alltså inte någon liten stegring som här ägt rum.

Jag vill också understryka att det inte kan bli fråga om något totalstopp för den import det här gäller. Detta framgår redan av mitt svar på frågan — jag trodde att fru Lindskog hade observerat det — när jag säger att det för närvarande finns en stor licensstock som måste avbetas. Men jag har inte i den mån ärendet skulle komma att underställas mig, vilket ännu inte varit fallet, någon avsikt att skära ned importen under den gräns som uppnåtts i fjol.

Fru Lindskog erinrar om att vårt land också har ökat sin export på Japan. Det är alldeles riktigt, men alltså finns det — något som jag inte tillmäter avgörande vikt — ett betydande underskott till vår nackdel i bytesbalansen gentemot Japan.

Man kan emellertid inte utan vidare låta svenska tillverkare plötsligt bli utsatta för en rent förödande konkurrens från lågprisländerna. Fabrikanter, som sysslar med tillverkning av det slag det här gäller, har talat om för mig att de ändå kommit till den slutsatsen att de under den närmaste tiden skall lägga ned denna tillverkning. Om det vore fråga om en tillverkning som inte på något sätt hade framtiden för sig, skulle jag i dagens sysselsättningsituation inte känna mig alltför bekymrad över den saken, men eftersom det gäller varor, som har kunnat finna avsättning på export och man kan räkna med vissa förutsättningar för en fortsatt tillverkning, så vore det beklagligt, därest på grund av mer eller mindre tillfälligt tryck utifrån tillverkningen här hemma lades ned.

Det är alltså denna avvägning som måste göras mellan å ena sidan vår solidaritet gentemot utvecklingsländerna och vår förståelse för att de svenska konsumenterna skall kunna köpa billiga

varor och å andra sidan önskvärdheten av att inte låta en lågprisimport i helt oreglerad omfattning på ett drastiskt sätt nå den svenska marknaden, vilket kan få sådana konsekvenser som i det här fallet. Jag tror inte att man kan göra gällande att vi inte låtit de två förstnämnda synpunkterna vara de avgörande.

Låt mig understryka vad som också framgått av mitt svar på frågan, nämligen att Sverige i detta hänseende är ett av de mest liberala länderna i världen. Japan har ingen anledning att klaga över det sätt varpå vi skött vår importlicensgivning. Man har också vid flerfaldiga tillfällen givit uttryck åt sin stora uppskattningsfullhet av den liberala politik som Sverige för på detta område, jämfört med många andra framskridna industriländer i Europa.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Svar på interpellation ang. förebyggande av drunkningsolyckor för lotspersonal m. fl.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE, som yttrade:

Herr talman! Herr Hedin har i interpellation frågat mig, vilka åtgärder jag ämnar vidtaga för att förebygga drunkningsolyckor för lotspersonal och annan personal med liknande tjänst under deras tjänsteutövning.

I anledning härav får jag anföra följande.

Interpellationen är närmast föranledd av två i slutet av förra året utanför Sandhamn och Oxelösund inträffade drunkningsolyckor, varvid en lots och en båtman omkom. Jag beklagar djupt dessa förluster av människoliv.

Frågan om medelsbehovet för att komplettera säkerhetsutrustningen å lotsbåtar har behandlats i årets stats-

Svar på interpellation ang. förebyggande av drunkningsolyckor för lotspersonal m. fl.

verksproposition, där en av sjöfartsstyrelsen gjord framställning i ämnet redovisats. Utan att gå närmare in på anslagsfrågan, som f. ö. föranlett vissa motionsyrkanden bl. a. från interpellantens sida, vill jag här beröra ett par i interpellationen upptagna särskilda frågor om användning av flytvästar och säkerhetslinor.

Sjöfartsstyrelsen har enligt vad jag inhämtat redan tilldelat lotsbåtarna viss säkerhetsutrustning i samband med deras intagning för översyn och reparation. Återstoden av materielen kommer att anskaffas successivt därefter. Kostnaderna härför bstrides från lots- och fyrstatens omkostnadsanslag.

Sjöfartsstyrelsen har i fråga om räddningsmaterielen ägnat särskild uppmärksamhet åt flytvästarna. Ett stort antal olika typer av sådana västar har provats. Proven har skett i samråd med företrädare för berörda personalgrupper. Därvid har efter hand en ny typ av flytväst kommit fram, som nyligen alla parter enats om. Vissa smärre detaljer håller f. n. på att slutgiltigt utformas i samband med att flytvästen utsändes för praktisk försöksanvändning vid ett antal lotsplatser. Sjöfartsstyrelsen har också beslutat inköpa och såsom extra personlig utrustning tilldela varje lots och varje båtman i aktiv lotstjänst en flytväst av nu antytt slag. Styrelsen överväger f. n. att utfärda föreskrift om att lotsplatspersonal och annan personal inom sjöfartsverket, som arbetar under liknande förhållanden, skall använda flytväst vid tjänsteutövning.

Vad angår användningen av säkerhetslinor kan nämnas, att en undersökning av en säkerhetssele med lina sedan en tid tillbaka pågår inom sjöfartsverket. Meningarna inom personalkåren angående användningen av en dylik lina är emellertid delade. Många anser, att en säkerhetslina skulle vara till hinder vid gång till eller från fartyg i öppen sjö och rentav kunna innebära

betydande riskmoment. Undersökningarna härom fortsätter.

Liksom sjöfartsstyrelsen är jag av den uppfattningen, att de av styrelsen i samråd med personalen vidtagna och ifrågasatta åtgärderna skall verksamt bidra att minska riskerna för drunkningsolyckor för personalen.

Vidare anförde:

Herr HEDIN (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet för svaret på min interpellation.

Först en liten randanmärkning. Handelsministern säger i svaret, att min interpellation »är närmast föranledd av två i slutet av förra året utanför Sandhamn och Oxelösund inträffade drunkningsolyckor, varvid en lots och en båtman omkom». Det var vid båda tillfällena lotsar. Däremot inträffade året dessförinnan en liknande olycka utanför Oxelösund, då en båtman omkom. 1958 skedde utanför Gävle en olycka, som var ganska analog med olyckan utanför Oxelösund i höstas. Det var även vid detta tillfälle en lots som omkom. Utanför Landsort har det under senare år vid flera tillfällen inträffat att lotsar har fallit i sjön i samband med bordning, och närmast genom ett under har de kunnat räddas.

Inte minst mot denna mörka bakgrund är det självklart, att jag med allra största tillfredsställelse hälsar handelsministerns meddelande att sjöfartsstyrelsen har beslutat att som extra personlig utrustning tilldela varje lots och båtman i aktiv lotstjänst en flytväst. Därmed uppfylles ett gammalt, mycket berättigat önskemål, som lotsförbundet har framfört. Det är så mycket mer glädjande som detta beslut, såvitt jag kan förstå, innebär att sjöfartsstyrelsen kommer att anskaffa betydligt mer flytvästar än vad man avsåg i den framställning som berörts i svaret. Där hade

Svar på interpellation ang. förebyggande av drunkningsolyckor för lotspersonal m. fl.

man räknat med att anskaffa 100 flytvästar. Det finns nära 600 lotsar i aktiv tjänst och — har det sagts mig — ungefär 180 båtmän. Jag hoppas att flytvästar också kommer att tilldelas fyrpersonal, som arbetar under ungefär samma förhållanden som lotsar och båtmän.

Även om jag alltså är tillfredsställd med svaret i den här delen, kan jag inte underlåta att uttala besvikelse över att handelsministern i sitt svar i övrigt inte har gått in på frågan i större omfattning än vad som skett. Handelsministern nämner bara i förbigående den framställning från sjöfartsstyrelsen, som kort redovisats i statsverkspropositionen. Framställningen var föranledd av en utredning inom ämbetsverket av en expertgrupp, som klart konstaterar att det föreligger mycket stora brister i den nuvarande säkerhetsutrustningen. Man föreslår en standardutrustning för lotsbåtar med förutom flytvästar för personalen bl. a. uppblåsbara gummiflottrar, lejdare av lättmetall, livbälten och rundradiomottagare. Framför allt är man angelägen att få anskaffa gummiflottorna och lejdarna.

Kostnaderna för den föreslagna utrustningen är beräknade till 325 000 kronor. Man kan konstatera att utredningsmännen varit mycket försiktiga i sina förslag. De har t. ex. bara tagit upp 33 gummiflottrar, vilket inte på långt när räcker till alla lotsplatser — ett åttiotal. Det räcker inte ens till varje utsjöplats. Dessutom hade man, som jag tidigare nämnde, bara tagit upp 100 flytvästar.

Sjöfartsstyrelsen har helt godtagit förslaget men var så försiktig i sin framställning i höstas till Kungl. Maj:t, att den föreslog att om det av statsfinansiella skäl anses önskvärt så kan beloppet fördelas på en treårsperiod. Man begär därför för budgetåret 1962/63 100 000 kronor. Man räknar med att få 25 000 kronor på ett annat anslag, »Viss utrustning för statlig sjöräddningsverk-

samhet». Under det anslaget har sjöfartsstyrelsen för övrigt begärt 120 000 kronor, men departementschefen stannar vid oförändrat 50 000.

Statstjänstemannaförbundet menar i sitt yttrande över den förstnämnda framställningen, att utrustningen är av sådan angelägenhetsgrad att anskaffningen av all i utredningen angiven materiel bör ske snarast med förtursrätt. Förbundet slutar: »Vad som nu saknas i den föreslagna utrustningen måste nämligen anses som allvarliga brister i en erforderlig standard av livräddningsmateriel, varför en successiv anskaffning icke kan godtagas.» Men departementschefen föreslår att av det i sjöfartsstyrelsens framställning begärda beloppet endast hälften, 50 000 kronor, skall utgå för ändamålet.

Handelsministern hade vänligheten att i svaret nämna en motion i detta ärende, som hade undertecknats bl. a. av mig och som berör anslagsfrågan. Jag hoppas den kommer att få en välvillig behandling här i kammaren så småningom, och jag vet inte om jag vågar tolka handelsministerns omnämnande som en liten rekommendation.

Av svaret framgår att sjöfartsstyrelsen genom att anlita årets omkostnadsanslag för lots- och fyrstaten har påbörjat viss komplettering av utrustningen. Jag vet inte vilka möjligheter man har att den vägen lösa en del av denna angelägna fråga, men jag vill gärna uttala min tillfredsställelse över att sjöfartsstyrelsen nu tydligt anlitat denna möjlighet.

Jag skulle, herr talman, också vilja beröra en annan härmed sammanhängande fråga, som ofta har framhållits av lotspersonalen och också föranlett framställning från dess organisation till sjöfartsstyrelsen.

För närvarande är det som regel endast en båtmän i varje lotsbåt. Möjligheterna att hjälpa en kamrat, en lots som råkat falla i vattnet, skulle vara avsevärt större, om lotskuttern vore be-

Svar på interpellation ang. förebyggande av drunkningsolyckor för lotspersonal m. fl.

mannad med två båtmän, en vid rodet och en som kunde ge en hjälpande hand. Det är knappast möjligt för en ensam båtmän att i hårt väder både klara båten och hjälpa en kamrat som fallit över bord. Enligt min mening borde det vara obligatoriskt med två båtmän för lotsbåtar som bordar fartyg i öppen sjö.

Det skulle vara mycket intressant att höra vilken inställning handelsministern har till denna fråga, som i allra högsta grad sammanhänger med säkerheten för lotspersonalen.

Låt mig till sist säga att jag hoppas att handelsministern skall vidta lämpliga ytterligare åtgärder utöver dem som här redovisats för att snarast förbättra förhållandena för lotsarna och motsvarande personal när det gäller deras säkerhet. Staten har genom lagstiftning ålagt sjöfarten en god säkerhetsutrustning ombord i fartygen. Mot den bakgrunden är det närmast genant att staten för sina egna båtar, lotsbåtarna, och för sin egen personal inte har en tillfredsställande säkerhetsutrustning.

Den personal det här är fråga om förväntar en säkerhetstjänst för andra sjöfarande under ibland stort personligt risktagande. Det kan vara fråga om risker, som inte med några medel kan elimineras, men de kan och bör reduceras genom en fullgod säkerhetsutrustning och andra rimliga åtgärder — som t. ex. föreskrift om dubbelbemanning av lotsbåtar i öppen sjö.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag kanske får fästa kammarens uppmärksamhet på att herr Hedin med utgångspunkt från ett par nyligen inträffade drunkningsolyckor har tagit upp frågan om lotspersonalens utrustning och därvid i sin interpellation särskilt framhållit behovet av flytvästar och säkerhetslinor. Det är också den interpellationen jag har sva-

rar på, herr Hedin. Däremot har jag inte givit mig in på någon diskussion om den motion, som herr Hedin tillsammans med några andra kammarledamöter i början av denna riksdag väckte i anledning av statsverkspropositionen. Och jag tänker inte ta upp den diskussionen nu heller. Men eftersom herr Hedin frågar, om jag vill rekommendera den motionen, så vill jag uttryckligen ha sagt att jag här inte har givit mig in på någon som helst diskussion om de önskemål som framförts i motionen. Man kan också diskutera lämpligheten av att vid detta tillfälle ta upp en debatt om den motionen.

Sedan behöver jag nog inte heller upplysas av herr Hedin om att lotsyrket är mycket krävande och riskabelt. Det hade väl både jag och de flesta av kammarens ledamöter fullt klart för oss långt innan herr Hedin började tänka på dessa ting. Vi är medvetna om att lotspersonalen riskerar livet i många situationer, och det har ju också bekräftats av de tragiska olyckor som inträffat. Vi är också alla överens om att statsmakterna bör försöka begränsa olycksriskerna till det minsta möjliga.

Vidare bör vi givetvis göra vad vi kan för att förse lotsbåtarna med den utrustning som erfordras för att minska de risker som är förknippade med lotsarnas yrkesutövning. Men — om jag fortfarande får hålla mig till interpellationen, och det vill jag faktiskt göra, herr talman — vad flytvästar beträffar så vet kanske också herr Hedin att man måste ha klart för sig vilken typ av västar som är den lämpligaste, innan man utrustar båtar och lotsar med flytvästar. Och som framgår av mitt interpellationssvar tar man ställning till vilken typ som är mest ändamålsenlig i samband med diskussioner mellan sjöfartsverket och berörda yrkesutövare. Även när det gäller säkerhetslinorna sker övervägandena på liknande sätt.

Svar på interpellation ang. beredskapsåtgärder för att trygga elförsörjningen

Herr Hedin vet kanske att det funnits i marknaden en rad olika säkerhetsvästar som visat sig inte hålla måttet. Vissa västar har t. o. m. varit direkt farliga och kunnat medverka till drunkningsolyckor, om de begagnats på oriktigt sätt. Därför är frågan kanske inte så alldeles lättlost. Jag tycker alltså att herr Hedin kunde ha varit tillfredsställd med det svar på hans interpellation som jag gav i mitt första anförande, men eftersom han inte syntes vara det har jag ansett det angeläget att göra detta tillrättaläggande.

Herr HEDIN (h):

Herr talman! Beträffande den sista frågan — om flytvästarna — uttalade jag min största tillfredsställelse med svaret. Jag är väl medveten om att man inte kan använda vilka flytvästar som helst, men å andra sidan vill jag påpeka att Lotsförbundet redan år 1958 gjorde en framställning om att få flytvästar på lotsbåtarna. Jag är övertygad om att det kunde ha gått betydligt snabbare att få fram lämpliga flytvästar än som varit fallet.

Beträffande frågan om min interpellations omfattning, vill jag säga att min fråga berörde ett större område än enbart dessa flytvästar. Jag frågade handelsministern om vilka åtgärder han ämnade vidtaga för att förebygga drunkningsolyckor för lotsar och motsvarande personal. Detta framgår också av handelsministerns svar. Jag nämnde i min interpellation och poängterade särskilt dessa flytvästar. Jag nämnde också säkerhetslinor i detta sammanhang, men enbart som ett exempel. Detta bör väl inte hindra handelsministern från att ge ett uttömmande svar på vilka åtgärder han anser vara lämpliga för att förebygga olyckor på det här området?

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **LANGE**:

Herr talman! Jag får nog erkänna,

att på den punkten har jag missförstått interpellationen, men det har jag i så fall gjort av ganska naturliga skäl. Det framgår nämligen inte av den formulering som herr Hedin givit sin interpellation, att han skulle vilja ha reda på vilken ställning jag tar till den motion som herr Hedin väckt vid riksdagens början.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på interpellationer ang. beredskapsåtgärder för att trygga elförsörjningen

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**, som yttrade:

Herr talman! Herr Eriksson i Bäckmora har frågat mig, om jag är villig att för kammaren lämna en redogörelse för de närmare omständigheterna kring explosionsolyckan i Södertälje och vem som har att svara för de ekonomiska förluster som därigenom uppstod för abonnenterna, samt om jag anser det inträffade påkalla några beredskapsåtgärder för att trygga elförsörjningen.

Vidare har fru Nettelbrandt frågat mig, om jag i den mån säkerhetsskäl inte hindrar vill lämna en redogörelse för vilka planer som föreligger för att snabbt kunna mildra verkningarna av olyckshändelser, sabotage och liknande skador på kraftstationer och distributionsledningar, samt om jag anser att planeringen på detta område bl. a. i fråga om kraftnätets uppbyggande och reservanordningar är tillfredsställande.

Jag anhåller nu, herr talman, att få besvara dessa båda frågor i ett sammanhang.

Efter den svåra olyckan i Södertälje transformatorstation den 23 januari anmodade jag chefen för vattenfallsstyrelsen att så snart som möjligt avge en redogörelse för vissa omständigheter

Svar på interpellation ang. beredskapsåtgärder för att trygga elförsörjningen

kring driftsstörningen. Därvid angav jag fyra frågor, som borde belysas närmare: orsakerna till avbrottet, riskerna under fredstid för avbrott med liknande konsekvenser, kraftindustriens beredskap under krigsförhållanden samt åtgärder som generellt bör vidtagas inom kraftindustrien med anledning av det inträffade. Även till andra myndigheter med viktiga beredskapsuppgifter — såsom telestyrelsen, järnvägsstyrelsen, civilförsvarsstyrelsen, medicinalstyrelsens sjukvårdsberedskapsnämnd och överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap — riktades från respektive departement frågor med anknytning till den timade olyckan. En del av dessa frågor kräver ganska ingående utredningar och vissa av myndigheternas slutliga redogörelser kommer därför att dröja ännu någon tid. Som svar på interpellationerna vill jag dock redan nu lämna en redogörelse för vad som hittills framkommit av myndigheternas undersökningar och de redogörelser som lämnats på basis av de företagna undersökningarna.

Transformatorstationen i Södertälje sorterar under Älvkarleby kraftverk inom statens vattenfallsverk och matas från kraftverkets primära ledningsnät för 70 kilovolt (kV) i Mälardalen. Södertäljestationen kan matas från fyra av varandra oberoende 70 kV-ledningar. I södertäljestationen transformeras elkraften från 70 kV till 20 kV eller 6 kV. Vid 20 kV spänning levereras kraft till Södertälje stad och till kringliggande landsbygd. Härför disponeras tre transformatorer. Två transformatorer används för leverans av kraft med 6 kV spänning till SJ. Stationen är så dimensionerad, att kraftbehovet under toppbelastningstid kan tillgodoses, även om fel samtidigt skulle uppstå på en av transformatorerna för vardera 20 kV och 6 kV. Ställverksutrustningen är placerad i en tegelbyggnad, som byggdes så tidigt som 1918 men sedan dess moderniserats. Själva den tekniska utrust-

ningen är emellertid modern. Således har 70-kV-brytarna anskaffats så sent som 1959.

På kvällen den 23 januari pågick rutinmässiga kontrollmanövrar med högspänningsbrytarna. Vid manövern av den sista 70-kV-brytaren inträffade en häftig explosion, som enligt vad man nu tror utlöstes av överspänningar. En del av byggnadens tak störtade in vid explosionen, och en mindre brand uppstod. De till byggnaderna anslutna kraftledningarna slets av, och samtliga fem transformatorer som låg i reserv fick svåra yttre skador.

Skadorna på ställverket medförde bortkoppling av samtliga ledningar som matar södertäljestationen. Härvid exploderade även en brytare i en av de huvudstationer, som matar södertäljestationen, och detta medförde i sin tur automatisk bortkoppling även av vissa andra stationer.

Biverkningarna för andra stationer än den i Södertälje lyckades man häva genom omkopplingar på relativt kort tid, varierande mellan några minuter och två timmar. Efter fyra timmar kunde man också genom ytterligare omkopplingar få fram en begränsad krafttillförsel till de mest angelägna behoven i Södertälje stad.

Jag vill i detta sammanhang påpeka, att vissa viktiga samhällsfunktioner endast i mindre omfattning berördes av driftsstörningen. Beträffande SJ:s tågtrafik kunde således spänningen på kontaktledningarna upprätthållas genom att samkörning sker över flera linjer, även om vissa svårigheter uppstod för växling och signalering. Telefontrafiken stördes nästan inte alls, eftersom utrustningarna på televerkets stationer drives av ackumulatorbatterier och sålunda är oberoende av tillfälliga kraftavbrott. I stor utsträckning finns även reservkraftaggregat, som säkrar krafttillförseln vid längre avbrott.

I södertäljestationen igångsattes reparationsarbetet omedelbart och med

Svar på interpellation ang. beredskapsåtgärder för att trygga elförsörjningen

stor insats av personal. Arbetet inriktades i första hand på att utanför stationen bygga upp ett provisoriskt ställverk och dit ansluta de transformatorer, som kunde göras funktionsdugliga. Efter 21 timmars forcerat arbete kunde en första transformator inkopplas och efter ytterligare 10 timmar en andra. Härmed kunde kraftleveransen ske i praktiskt taget normal omfattning över hela området. Ett dygn senare hade ytterligare två transformatorer kopplats in. Som extra reserv har senare till nätet anslutits två av vattenfallsverkets s. k. mobila transformatorer, som efter olyckan dirigerades till Södertälje. Arbetet pågår nu med att göra i ordning ett utomhusställverk med i huvudsak motsvarande utrustning som det förstörda. På längre sikt måste dock större delen av stationen byggas om, vilket kommer att ta ett å två år i anspråk.

Driftstörningen till följd av södertäljeolyckan är en av de allvarligaste som drabbat statens vattenfallsverk. En så våldsam explosion som den i Södertälje har aldrig tidigare inträffat inom verket. Frekvensen av brytar-explosioner inom vattenfallsverket har erfarenhetsmässigt visat sig vara en explosion per brytare och 125 års drift. Att samtliga stationens transformatorer sattes ur spel på en gång var även det en unik händelse, som i detta fall orsakades av att taket störtade in. Riskerna för liknande olyckor på andra håll får alltså bedömas som ytterligt små.

Detta hindrar inte att allt bör göras för att höja driftsäkerheten inom ramen för rimliga kostnader. Möjligen kommer vattenfallsstyrelsens pågående utredning att aktualisera ändringar i hitillsvarande praxis beträffande distributionsanläggningarnas konstruktion och dimensionering. Jag kan nämna att alla nya ställverk för högre spänningar sedan flera årtionden tillbaka förläggs utomhus, där riskerna för skadegörelse vid explosioner är mindre. Även om er-

farenheterna före södertäljeolyckan ej givit anledning att helt överge de gamla transformatorbyggnaderna, kan denna fråga nu komma i ett nytt läge.

En annan tänkbar metod att minska riskerna för avbrott är att bygga ut reservmatningsmöjligheter. Kraven i detta hänseende har på senare år ökat. För de viktigaste överföringsanläggningarna kräver man således i dag praktiskt taget full omedelbar reserv för tänkbara fellägen, vilket innebär att bortfall av en transformatorstation genast kompenseras genom matning från närmast belägna anläggning. För de s. k. regionala näten av södertäljenätets typ, som matar en större stad med omgivande landsbygd, har liknande krav ställts på senare år. Flertalet större städer har således i dag två eller flera matande transformatorstationer, som helt eller delvis utgör reserv för varandra. I andra fall, där den totala belastningen är mindre, har man liksom i Södertälje hittills nöjt sig med att ha full reserv i en enda station, vilket man tidigare ansett tillfredsställande. För närvarande utföres alla sådana reservanläggningar, vilka kan ekonomiskt motiveras av den förbättrade driftsäkerhet abonnenterna beräknas få genom samma reservanläggningar.

En av interpellanterna har särskilt tagit upp frågan om den ekonomiska ansvarigheten för driftstörning. I detta avseende innehåller kraftkontrakten i regel en klausul om att vattenfallsverkets åtagande att tillhandahålla kraft upphör genom s. k. force majeure, vari innefattas bl. a. olyckshändelse och eldsvåda. Vidare bör framhållas att hittills intet framkommit som tyder på att olyckan skulle ha förorsakats av försummelse eller brott mot gällande bestämmelser. Med hänsyn härtill torde kraftabbonnenterna själva få bära sina förluster. I detta sammanhang torde även bära påpekas, att vattenfallsverket efter olyckan satte in alla tillgängliga resurser — med betydande kost-

Svar på interpellation ang. beredskapsåtgärder för att trygga elförsörjningen

nader som följd — för att så snabbt som möjligt kunna återuppta leveranserna.

Av vad jag tidigare sagt torde ha framgått, att följderna av södertäljeolyckan kunde bli så stora endast genom sammanträffande av några mycket ovanliga omständigheter. Även om någon hundra procentig säkerhet mot driftavbrott aldrig kan uppnås, är alltså under normala förhållanden riskerna för så långvariga avbrott försvinnande små. Emellertid har olyckan framkallat oro beträffande våra möjligheter att upprätthålla kraftförsörjningen i ett läge, då systematiska försök göres att sätta kraftstationer och överföringsanläggningar ur spel. Denna oro har också kommit till uttryck i de båda interpellanternas frågor. Jag skall därför nu söka ge några allmänna upplysningar om den krigsberedskap, som förekommer på kraftförsörjningens område.

Men, herr talman, först skulle jag då vilja framhålla, att ett krig, som berör vårt land, självfallet medför betydande skadegörelse, som även kan drabba vår kraftförsörjning. Vår planläggning för krigsförhållanden syftar emellertid till att så långt möjligt försvåra sådan skadegörelse samt att genom en lämplig fördelning av reservtillgångar och reparationspersonal m. m. förbättra möjligheterna att snabbt avhjälpa uppkomna skador och lindra verkningarna av desamma. Vid den successiva skärpning av landets allmänna beredskap, som sannolikt kan beräknas föregå ett krigsutbrott, vidtas givetvis särskilda beredskapsåtgärder även inom kraftindustrin. Under sådana betingelser kan man snabbare sätta in skadeavhjälpande åtgärder än vad som nu var möjligt i Södertälje.

Härutöver vill jag gärna ge några konkreta exempel på beredskapsåtgärder inom kraftindustrin och angränsande verksamhetsområden.

Enligt en år 1942 utfärdad lag om

särskilda skyddsåtgärder för vissa kraftanläggningar är ägare till anläggning av viss storlek skyldig att vidta åtgärder för att begränsa verkningarna av luftanfall, annan krigshandling eller sabotage. Varje ny- eller ombyggnad av kraftanläggning, som faller in under lagen, prövas av en särskild nämnd, krigsskyddsnämnden för kraftanläggningar. Många av landets vattenkraftstationer är förlagda i berg. Detta gäller även ångkraftstationen i Stenungsund. De delar av stationerna, som ligger ovan jord, har ofta givits ett särskilt kraftigt utförande. De stora överföringsledningarna är sårbara för sabotage, men skador är i regel lätta att reparera sedan väl deras belägenhet konstaterats. De viktigaste transformatorstationerna är förlagda i berg. Även mindre transformatorer är ofta skyddade på lämpligt sätt.

För kraftstationer, transformatorstationer och överföringsanläggningar finns särskilda beredskapsorganisationer för reparation av skador med depåer utlagda på lämpliga ställen. Vidare har såväl vattenfallsverket som enskilda och kommunala företag ett väl utvecklat mobilt radionät, som utnyttjas redan i fred för att hastigt kunna sätta in tillgängliga resurser vid inträffade skador. I ett skärpt läge kommer de viktigaste anläggningarna att bevakas. Slutligen kan jag nämna, att en kontinuerlig beredskapsutbildning bedrivs med hela personalen inom kraftindustrin.

Vad jag nu sagt gäller beredskapen i fråga om produktion och distribution fram till de lokala återdistributörerna. Ansvaret för denna beredskap åvilar vattenfallsverket samt övriga stora producenter och distributörer av elkraft. Inom de lokala näten åligger det däremot kommunerna att såsom en civilförsvarsåtgärd vidta vissa anordningar för att säkra bl. a. elförsörjningen i krig. Enligt civilförsvarsstyrelsens anvisningar avser dessa anordningar re-

Svar på interpellation ang. beredskapsåtgärder för att trygga elförsörjningen

servhållning av vitala delar till befintliga anläggningar, såsom transformatorer och dylikt. Vidare har vissa kommunala kraftanläggningar eller delar därav förlagts till skyddade utrymmen i berg. Statsbidrag till merkostnaderna för dessa beredskapsåtgärder utgår med två tredjedelar. I allmänhet torde kommunerna för att säkra sig mot fredsmässiga störningar ha reservanordningar, som är tillräckliga även för krigstid. Beträffande Södertälje vill jag särskilt nämna, att stadens lokala nät motsvarar rimliga krav i beredskapshänseende. Det nuvarande systemet har dock den svagheten, att det lokala nätet matas från endast en station. Så länge denna svaghet består föreligger behov även i fredstid av reservkraft-verk hos några viktiga förbrukare.

Trots de beredskapsåtgärder, som redan vidtagits, kommer såsom jag förut antytt störningar i kraftdistributionen under krigsförhållanden självfallet inte att kunna undvikas. Tillgängliga resurser måste då i första hand inriktas på att hålla i gång de viktigaste samhällsfunktionerna. Det är också angeläget att de ur beredskapssynpunkt känsligaste anläggningarna förses med reservkraftaggregat. Så har i viss utsträckning skett på senare år. En översyn av beredskapen på detta område påbörjades i höstas i samarbete mellan kraftindustrien och överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap.

Till sist vill jag framhålla att vad som hittills framkommit icke givit mig annan uppfattning än att vederbörande myndigheter och organ ägnar all tillbörlig uppmärksamhet åt de allvarliga problem, som är förbundna med vår beredskap under fred och krig mot avbrott i elförsörjningen.

Vidare anförde:

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp):

Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för kommunika-

tionsdepartementet få framföra ett tack för svaret på min interpellation liksom för den redogörelse som statsrådet har lämnat kammaren beträffande omständigheterna kring strömavbrottet i Södertälje den 23 januari i år. Jag ber därjämte att få tacka statsrådet för den ganska ingående redogörelsen för vårt lands beredskapsläge när det gäller att trygga elförsörjningen i fred och i händelse av krig. Jag finner det utomordentligt tillfredsställande att statsrådet så ingående har velat offentligt redovisa vad som har vidtagits och planerats från myndigheternas sida för att hålla god och effektiv beredskap på detta viktiga område.

Jag kanske ändå måste säga att Södertäljekatastrofen, som till sin omfattning torde vara ett av de svåraste elavbrott som drabbat abonnenterna i vårt land, inte vittnade om särskilt god beredskap. Det tog dock 4 timmar innan man fick fram en begränsad krafttillförsel, och först efter 21 timmars forcerat arbete sattes en transformator i funktion och efter ytterligare 10 timmar en annan. Jag vill dock ge mitt fulla erkännande till vattenfallsverket för det goda arbete man där lade ned på att återställa strömtillförseln under så ytterst svåra förhållanden.

Södertäljekatastrofen framkallade påtaglig oro bland elkonsumenterna landet runt. Om detta kan hända i fred — så frågar sig många — utan att någon yttre åverkan har skett, vad kan då inte inträffa i händelse av krig? Statsrådets redogörelse i dag är därför välkommen och kommer nog att i hög grad verka lugnande på den stora allmänheten.

Såvitt jag vet är detta första gången som en samlad offentlig redovisning har skett rörande beredskapsplaner och våra resurser att snabbt avhjälpa verkningarna av ett strömavbrott, vare sig detta uppstått genom olyckshändelse, genom sabotage eller genom en direkt krigshandling. Denna upplysning fin-

Svar på interpellation ang. beredskapsåtgärder för att trygga elförsörjningen

ner jag vara ytterst värdefull även om jag tror att vi fortfarande på många håll i landet har uppenbara brister i den fredsmässiga beredskapen, som efter vad som nu hänt i Södertälje borde bli föremål för en ordentlig översyn.

Med den nästan hundra procentiga elektrifieringsgrad som vi har i vårt land och den mångsidiga användbarhet som den elektriska energien har fått i våra dagar har allmänheten rätt att ställa stora krav på driftsäkerhet och funktionsduglighet i alla led av våra elektriska anläggningar. Södertäljekatastrofen är en allvarlig påminnelse om hur sårbar och lätt att bringa ur funktion vår elförsörjning är med svåra återverkningar för hushåll, industrier, sjukhus, kommunikationer m. m. Det måste därför ställas kravet på dem, som handhar produktion och distribution av elektrisk energi, att man även i fredstid har en effektiv reparationsberedskap för att snabbt kunna avhjälpa störande avbrott. I detta hänseende tror jag inte att vår beredskap är så god som den borde vara.

Södertäljekatastrofen är inte det enda exemplet härpå. Inom landsbyggsdistributionen förekommer mycket ofta störande avbrott av kortare och längre varaktighet. Inom mitt eget område inträffade för några år sedan ett par veckor långt avbrott på grund av en transformatorbrand, som mörklade tre stora kommuner under jul- och nyårshelgerna. Detta, herr statsråd, är ett ganska typiskt fall av bristande reparationsberedskap. Det är inte roligt att driva ett jordbruk eller en industri eller att sitta i oljeeldade hus och drabbas av ett tvåveckorslångt strömavbrott.

Trots statsrådets ganska tillfredsställande redogörelse för vårt beredskapsläge på elförsörjningens område, lämnar dock interpellationssvaret några frågor obesvarade. Jag måste därför få ställa ytterligare några frågor till statsrådet.

Av statsrådets svar tycker jag mig

kunna spåra att det i allt väsentligt är statens vattenfallsverks beredskapsplaner som det redogjorts för. Man frågar sig därför, huruvida statsrådets svar på den punkten är att betrakta som allmänligt och således även omfattar den privata eldistributionen. Den frågan är ganska viktig att få besvarad, eftersom den privata eldistributionen omfattar en mycket stor del av landets abonnenter. Det som hänt i Södertälje kan ju mycket väl hända i någon annan ort eller stad i vårt land, som kanske ligger inom den »privatdistribuerade» sektorn. Även där måste man kunna lita på att det finns en god beredskap.

Statsrådets svar ger mig också anledning att på en annan vital punkt begära ett förtydligande. Det är när herr statsrådet berör frågan om kommunernas beredskapsåtgärder och skyldigheter i det sammanhanget. Jag citerar ur interpellationssvaret: »Inom de lokala näten åligger det däremot kommunerna att såsom en civilförsvarsåtgärd vidta vissa anordningar för att säkra bl. a. elförsörjningen i krig. Enligt civilförsvarsstyrelsens anvisningar avser dessa anordningar reservhållning av vitala delar till befintliga anläggningar, såsom transformatorer o. d. I allmänhet torde kommunerna för att säkra sig mot fredsmässiga störningar ha reservanordningar, som är tillräckliga även för krigstid.»

Med detta uttalande måste väl ändå statsrådet avse de kommuner, som har egna elverk, och icke sådana kommuner, där de privata elverken själva ombesörjer distributionen? Den frågan är rätt viktig att få besvarad, ty skulle statsrådet med detta uttalande avse kommuner i allmänhet, även sådana som inte själva ombesörjer eldistributionen, tror jag det är rätt illa ställt med den sortens beredskap. Jag känner inte till några kommuner av det sistnämnda slaget som för närvarande har tillgång till lager av reservaggregat och transformatorer. Det måste väl ändå an-

Svar på interpellation ang. beredskapsåtgärder för att trygga elförsörjningen

komma på den lokala distributören att ansvara för detta.

I sitt svar erinrar statsrådet också inledningsvis om att en hel rad myndigheter utöver statens vattenfallsverk av vederbörande departement anmodats att göra vissa undersökningar beträffande verkningarna av södertäljeolyckan men att någon slutlig redogörelse från dessa inte föreligger. Jag vill också uttala min tillfredsställelse över dessa åtgärder. Det hade självfallet varit av stort intresse att nu få del av de resultat, som dessa undersökningar kan ha lett till. Sådana upplysningar kan kanske lämnas längre fram. Inte minst skulle det vara av intresse att få del av de lärdomar, som civilförvarsstyrelsen kan ha gjort och som kan bli till god vägledning och upplysning för allmänheten i en liknande situation. Om vissa tidningsuppgifter är riktiga, skulle civilförvarsstyrelsens chef ha uttalat, att styrelsen inte haft någon anledning att studera mörkläggningen i Södertälje, därför att man redan hade en god planerad beredskap, bl. a. i form av ett stort lager av ficklampsbatterier. I vad mån man kan klara sig med ficklampsbatterier i sådana här situationer undandrar sig min bedömning, men nog förefaller det som om civilförvarsstyrelsen haft en hel del att lära av södertäljeolyckan. Någon mer realistisk övning i fredstid torde man näppeligen kunna få.

Jag skulle så, herr talman, något vilja beröra ansvarighetsfrågan vid driftstörningar och strömavbrott, eftersom den frågan också är av vital betydelse för abonnenterna och eftersom driftstörningar ibland kan förorsaka betydande kostnader för dessa.

Av statsrådets svar framgår, att södertäljeavbrottet inte kan hänföras till sådana orsaker som försummelser eller brott mot gällande bestämmelser. Alla tillgängliga resurser utnyttjades för att man så snabbt som möjligt skulle kunna återupptaga leveranserna. Under så-

dana förhållanden torde abonnenterna, som statsrådet också framhållit, själva få bära sina förluster. Men ifall däremot ett strömavbrott eller långvarigheten i ett sådant avbrott beror på bristande reparationsberedskap, bristfälliga ledningar, som distributören väl känner till, och brist på reservdelar, tycker jag nog att ansvarsfrågan kommer i ett annat läge.

Så tycks nu inte vara förhållandet i Södertälje, och exemplet kan således icke aktualiseras där. Men det kan inte vara tillfredsställande ur abonnentens synpunkt att kraftleverantören alltid skall vara befriad från ersättningsskyldighet, om kraftverket av »någon orsak», såsom det står i bland annat statens vattenfallsverks reglemente, blir urståndsatt att tillhandahålla abonnenten elektrisk kraft. Detta uttryck »någon orsak» kan ju vara precis vad som helst och kan alltid åberopas i sådana sammanhang. Att ett strömavbrott är föranlett av någon orsak är ju självfallet, men formuleringen är långt ifrån tillfredsställande ur abonnentens synpunkt. Befrielse från skadestånd är sålunda icke begränsad till force majeure. Jag tror att statsrådet håller med mig om det otillfredsställande i de bestämmelser i denna del, som nu finns i kraftverkens reglementen, och jag skulle vilja vädja till statsrådet att vid lämpligt tillfälle pröva ansvarsfrågan i sådana här sammanhang och medverka till bestämmelser, som även tillgodoser abonnenternas intressen.

Med det sagda, herr talman, ber jag att än en gång få uttala mitt tack till statsrådet för det välkomna svar som jag har fått på dessa frågor, och jag vore ytterligare tacksam, om herr statsrådet skulle vilja komplettera det genom ett svar på några av de frågor som jag nu ytterligare har ställt.

Fru NETTELBRANDT (fp):

Herr talman! Till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartemen-

Svar på interpellation ang. beredskapsåtgärder för att trygga elförsörjningen

tet vill jag rikta ett tack för svaret på min interpellation. I det tacket innesluter jag också min särskilda uppskattning av att svaret präglas av stort allvar inför de viktiga frågor som interpellationen omspannar.

Olyckan i Södertälje har kommit ut på ett signifikant sätt illustrera hur vi mer och mer har blivit beroende av en teknik, vars sårbarhet synes hålla jämna steg med teknikens utveckling. De vittomfattande skadeverkningarna av den våldsamma explosionen har blivit en allvarlig tankeställare.

Det är naturligtvis utomordentligt glädjande om, såsom framhållits i interpellationssvaret, riskerna för liknande olyckor på andra håll får bedömas som mycket små. Att samtliga transformatorer i en station sätts ur funktion på en gång är utan tvivel en unik händelse. Den yttersta orsaken härtill var som nu är väl känt en brytarexlosion. När jag i svaret får reda på att frekvensen av brytarexlosioner inom vattenfallsverket erfarenhetsmässigt visat sig vara en explosion per brytare och 125 års drift, känner jag mig icke nämnvärt lugnad av den uppgiften. Jag finner det vara ett mycket egendomligt mått när det gäller att ge uttryck för den driftmässiga säkerheten. Uppgiften kan ha ett tekniskt intresse och bör väl också kunna användas för jämförelse mellan olika typer av brytare, men den saknar väl i detta sammanhang helt intresse, om jag inte har någon uppgift på antalet brytare i bruk inom kraftförsörjningen i landet. Den uppgiften saknas emellertid i svaret. Seriernas antal kan varieras på många sätt och ändå ge samma medelvärde. Det medelvärde som här varit av intresse hade exempelvis varit antalet brytarexlosioner per driftår.

Det har uppgivits, att brytarexlosionen i Södertälje inträffade under det att man var i färd med att utföra enligt särskilda instruktioner för varannan månad påbjudna kontrollmanövrer med

högspänningsbrytare. Enligt en uppgift som förelegat har i avvaktan på en tillfredsställande förklaring av störningens orsaker förbud utfärdats mot liknande kopplingsmanövrer. Råder fortfarande, herr statsråd, ett sådant förbud? Om så är fallet, hur kan man då utöva den erforderliga kontrollen?

Även om jag tror att uppfattningarna på sakkunnigt håll beträffande tätheten av kontrollmanövrer närmast är delade i två »skolor», en för brytning med korta intervaller och en för sällan förekommande sådana, utgår jag ifrån att man på ansvarigt håll inom landet tagit ställning för den förstnämnda i och med att instruktioner med nämnt innehåll utfärdats. Det har då sitt intresse att veta både om förbud mot dessa kontrollmanövrer fortfarande föreligger och om det är avsett att det skall bli bestående någon längre tid.

Vattenfallsstyrelsen har sagt sig icke tidigare ha någon erfarenhet av någon liknande brytarexlosion som den i Södertälje. Vattenfallsverket med endast cirka 50 procent av den svenska kraftförsörjningen är ju emellertid ett begränsat erfarenhetsområde, och det hade varit av intresse att få veta vilka erfarenheter i detta hänseende som finns från enskilda och kommunala kraftföretag inom Sverige och från kraftöverföringar i utlandet.

Av svaret framgår att alla nya ställverk för högre spänningar sedan flera årtionden tillbaka förläggs utomhus för att minska riskerna för skadegörelse vid explosioner. Det är väl också nu allmänt känt, att om den tryckvåg som utlöstes vid södertäljeexplosionen hade fått neutraliseras, hade skadegörelsen blivit betydligt mindre omfattande. Det är därför en glädjande upplysning, att utomhusställverk blir mer och mer vanliga. Samtidigt har man naturligtvis intresse av att få veta, hur många ställverk det fortfarande finns av den ålderdomliga inomhustypen. Enligt en uppgift som lämnats av vattenfallssty-

Svar på interpellation ang. beredskapsåtgärder för att trygga elförsörjningen

relsen skulle av 117 transformatorstationer för 70 och 130 kV 100 ha ställverket placerat utomhus och 14 inomhus, de sistnämnda alltså av samma typ som den i Södertälje. Det vore av intresse att få veta var dessa 14 finns i landet. Om säkerhetsskäl hindrar att en sådan uppgift lämnas offentligt, vill jag självfallet böja mig för det. Men om så ej är fallet, bör läget i detta avseende kartläggas. Dessutom finns det naturligtvis transformatorstationer för övriga spänningar både lägre och högre. Hur är det med dem i detta hänseende? Hur ofta förekommer i sådana fall ställverk av inomhustyp?

Enligt interpellationssvaret kan södertäljestationen matas från fyra av varandra oberoende 70 kV ledningar. Uttrycket »oberoende ledningar» för närmast tanken till att ledningarna skulle kunna ersätta varandra och distributionen således kunna fortgå normalt även vid skador. Så är emellertid inte alls fallet vid skador på transformatorstationen, och det är ju det vi här närmast diskuterar. Om det finns fyra eller tio eller hundra av varandra oberoende ledningar, som matar ström till transformatorstationen, är såvitt jag förstår tämligen egalt, eftersom en skada på stationen ändock hindrar mottagandet av ström och vidaredistribution av densamma. Det är väl närmast transformatorernas strategiska belägenhet som härvidlag spelar roll. Där kommer man till den andra väsentliga bristen i en anläggning av södertäljetyper. Minst två transformatorstationer borde otvivelaktigt finnas för varje område av någon vikt, så att den ena skulle kunna fungera oberoende av eventuella skador på den andra. Även här är det av intresse att få en kartläggning av situationen i landet. Hur många städer är det exempelvis som i dag inte har mer än en matande transformatorstation? Varje sådan station får man betrakta som något av en vattenfallsverkets akilleshäla. Hur är det exempelvis i Umeå,

2 — *Andra kammarens protokoll 1962. Nr 9*

som väl statsrådet torde ha ett speciellt intresse för? Eller hur är det i Trollhättan som skall försörja det stora industriområdet på västkusten? Det är också väsentligt att få veta om herr statsrådet personligen förvissat sig om att man på de platser, där man har ålderdomliga anläggningar, har en med hänsyn därtill tillräcklig beredskap.

Det är tydligt, att mobila transformatorer har en stor uppgift att fylla när det gäller att upprätthålla en god beredskap på kraftförsörjningens område. Det vore därför också av intresse att få någon uppgift om i hur stor utsträckning det finns sådana transformatorer. När man t. ex. nu som extra reserv tagit i anspråk två av vattenfallsverkets mobila transformatorer för Södertälje, betyder det en väsentlig eller endast helt obetydlig reducering av antalet befintliga sådana? Hur länge behöver dessa båda vara låsta för Södertälje? Kan tillgången på mobila transformatorer i hela landet över huvud taget betecknas som tillfredsställande?

Den nationalekonomiska förlusten på grund av en olycka av sådan omfattning som den i Södertälje är självfallet mycket betydande. Men den har också medfört betydande avbräck för enskilda. Vetskapen härom gör det angeläget att till det yttersta satsa på att få en så osårbar kraftförsörjning som möjligt. När de enskildas förluster förs på tal, kan jag inte underlåta att helt i marginalen göra en liten anmärkning om det förhållandet, att under friställningen av arbetskraft i samband med olyckan en ung flicka eller pojke med arbete vid en skrivmaskin fick sin lön i vanlig ordning, medan däremot en arbetare efter decenniars arbete vid en mångfalt dyrbarare maskin blev utan ersättning. Bjärt belyser detta hur skillnader mellan tjänstemän och arbetare fortfarande lever kvar.

Jag noterar med tillfredsställelse uttalandet att allt bör göras för att höja driftsäkerheten inom ramen för rim-

Svar på interpellation ang. beredskapsåtgärder för att trygga elförsörjningen

liga kostnader. Det hade emellertid varit mycket värdefullt, om något hade nämnts rörande omfattningen av de kostnader det kan bli fråga om. När jag av svaret finner, att erfarenheterna före södertäljeolyckan icke givit anledning att helt överge de gamla transformatorbyggnaderna med inomhusställverk men att denna fråga nu kan komma i ett nytt läge, tolkar jag detta som att man skall överväga, huruvida alla inomhusanläggningar skall byggas om till utomhusanläggningar. Vilka kostnader skulle sådana ombyggnader medföra för landet som helhet? Vad skulle det exempelvis dra för kostnader att vid samtliga stationer i landet undanröja brister i de två hänseenden, där södertäljestationen visat sig icke hålla måttet? Jag vill uttrycka den förhoppningen, att man är beredd att gå mycket långt i detta hänseende. Den översyn av beredskapen på detta område som glädjande nog har påbörjats hoppas jag också kommer att ske skyndsamt. Det kan inte nog understrykas, att det här gäller försvaret av väsentliga privatekonomiska, nationalekonomiska och personliga intressen av mycket hög prioritet. Oron för världsläget, som gör en fortsättning på vår långa fredliga tillvaro i varje fall inte självklar, borde inte behöva förstärkas av oron för att vår beredskap på ett allt viktigare område inte är tillfredsställande för vare sig fredliga eller icke fredliga förhållanden.

Med detta, herr talman, ber jag få upprepa mitt tack för den värdefulla redogörelse som herr statsrådet här har lämnat kammaren.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**:

Herr talman! Vi diskuterar nu vad som kan inträffa under fredstid och den beredskap som skall uppehållas då. Vi skall emellertid vara medvetna om att vi under krig inte kan åstadkomma en sådan beredskap att den håller över

hela linjen. Under krig kommer nämligen skador och totalförstöringar på andra lika väsentliga områden att inträffa. Vi bör hålla den avgränsningen klar. Vad vi nu resonerat om är beredskapen i fredstid. Jag vill ännu en gång understryka vad jag i interpellationssvaret försökt framhålla, nämligen att vi gör vad vi över huvud taget förmår för att förbättra vår beredskap mot skador på kraftförsörjningen under fredstid.

Det har ställts ett antal frågor. Herr Eriksson i Bäckmora frågade hur det var med beredskapen på den enskilda sidan. På det vill jag svara följande. Samtliga kraftföretag — vattenfallsstyrelsen, de kommunala och de enskilda kraftföretagen — samarbetar inom den centrala driftsledningen. Det är den organisationen som planerar försvarsberedskapen och beredskapen över huvud taget inom hela kraftverksindustrin. Hos den centrala driftsledningen sker kontrollen över att även enskilda och kommunala kraftverksföretag uppehåller den nödvändiga beredskapen.

Den kommunala beredskapen över huvud taget och civilförsvarsstyrelsens uppgifter är naturligtvis saker som jag egentligen inte borde ge mig in på, eftersom det är ting som inte hör hemma inom kommunikationsdepartementet utan närmast berör inrikesdepartementet. Men jag skall ändå söka svara på herr Erikssons i Bäckmora fråga. Jag skall göra det genom att citera den nuvarande bestämmelsen om vad som åligger kommun i detta sammanhang; där kommer också civilförsvarsstyrelsen in i bilden. I nu gällande förordning heter det, att det åligger kommun att »i enlighet med gällande organisationsplan inrätta och utrusta allmänna skyddsrum samt vidtaga andra byggnadsanordningar *ävensom reservanordningar för vatten-, gas- och elektricitetsförsörjningen* så ock under civilförsvarsberedskap, i den omfattning civilförsvarsstyrelsen eller efter dennas all-

Svar på interpellation ang. beredskapsåtgärder för att trygga elförsörjningen

männa anvisningar, länsstyrelsen bestämmer, utföra skyddsrum och vidtaga andra byggnadstekniska åtgärder avseende det lokala civilförsvaret, oaktat åtgärderna icke upptagits i organisationsplanen». Herr Eriksson i Bäckmora! Det är det svar jag kan ge.

Herr Eriksson i Bäckmora tog också upp en sak som han berört i interpellationen och som jag besvarade så, att det mellan kraftproducenter och kraftkonsumenter träffats avtal om strömleverans, om priser och allt möjligt sådant. Där finns även den sedvanliga force majeure-klausulen, som bland annat också gäller vid vanliga entreprenader. Jag skall naturligtvis inte söka tolka klausulen i avsikt att utröna om den är tillämplig eller inte i södertäljefallet. Detta är ändå en sak som parterna har kommit överens om och som är normaliserad för praktiskt taget alla områden av näringslivet i vårt land. Jag föreställer mig att både kraftproducenter och kraftkonsumenter har ansett det vara riktigt att i sina avtal införa även force majeure-klausulen.

Fru Nettelbrandt framställde en bukett av frågor, av vilka naturligtvis en del skulle vara rätt intressanta att ge sig in på. Fru Nettelbrandt frågade hur många de där brytarna av den och den typen var. Jag är ledsen, fru Nettelbrandt, men vi har faktiskt inte hunnit räkna dem. Jag kan därför på den punkten inte lämna något besked. Men det är klart att det kan inträffa och har inträffat sådana här saker även på andra brytare än den i Södertälje, men eftersom omständigheterna då inte varit sådana som de var i Södertälje, har det inte fått dessa svåra konsekvenser — jag är övertygad om att fru Nettelbrandt och jag är överens om att det var en serie av olyckliga omständigheter som sammanträffade i Södertälje och som gjorde att den olyckshändelsen fick denna kolossala verkan.

Fru Nettelbrandt frågade sedan hur länge förbudet mot att göra brytarprov,

som utfärdades den 23 januari, gäller. Det gäller fortfarande, och vattenfallsstyrelsen avser att låta det gälla ända tills man har kunnat fullständigt katalogisera orsakssammanhanget i södertäljefallet. Först därefter skall man ta upp frågan om att häva det rådande förbudet.

Fru Nettelbrandt frågar vidare om jag kan lämna någon uppgift på antalet transformatorer som står under tak och hur många som står under Guds fria himmel. Av sekretesskäl har jag svårt att nämna den siffran, men det är klart att jag, om fru Nettelbrandt kommer upp i kommunikationsdepartementet, gärna under hand skall lämna den uppgiften. Jag vill emellertid tillägga att man utomlands, t. ex. i England, har ett större antal transformatorer under tak än i Sverige, därför att man där inte har fria ytor i den utsträckning vi har i Sverige och följaktligen inte heller samma möjligheter till utomhusplacering som här.

Fru Nettelbrandts fråga om de transformatorer som är avsedda för högre spänning ligger utomhus eller inomhus är rätt naturlig; den ligger liksom på tungan när man diskuterar södertäljefallet. Jag kan emellertid trösta fru Nettelbrandt på den punkten med att säga att vi inte har några inomhusställverk för s. k. högre spänning.

I fru Nettelbrandts bukett av frågor var det ännu en som jag för ögonblicket kommer ihåg och som jag anser mig kunna svara på, nämligen frågan om hur länge de mobila transformatorerna skall stå i Södertälje. Enligt uppgift från vattenfallsstyrelsen är det meningen att de skall stå där under ett år framåt. Den omständigheten påverkar emellertid inte nämnvärt den allmänna beredskap som vi upprätthåller.

Vad beträffar övriga frågor som fru Nettelbrandt ställde är jag ledsen att säga att många av dem var av den naturen att de, om jag får tala det språk som fru Nettelbrandt känner igen från

Svar på interpellation ang. beredskapsåtgärder för att trygga elförsörjningen

sin egen verksamhet, inte passar för en offentlig plädering. Jag förstår av det anförande fru Nettelbrandt nyss höll från talarstolen att hon är beredd att acceptera detta mitt konstaterande.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Skoglund för de förtydliganden och kompletteringar av interpellationssvaret som han lämnade med anledning av de frågor jag ställde. Jag konstaterar med tillfredsställelse att vad beträffar de enskilda kraftverken sker en samordning och gemensam översyn som gör att beredskapen inom dessa kan vara lika god som vid statens vattenfallsverk.

Att jag kom in på frågan om den kommunala beredskapen sammanhänger med att statsrådet själv har tagit upp det spörsmålet i interpellationssvaret. Med anledning av interpellationssvarets formulering på den punkten nödgades jag ställa frågan huruvida den kommunala beredskapen avser även sådana kommuner som icke själva bedriver eldistribution. Om detta avses tror jag att kommunerna i allmänhet inte är rustade på det sätt statsrådet här har skrivit. Eftersom statsrådet själv, förmodar jag, har formulerat detta, bör väl statsrådet också kunna ge mig ett klarare besked om och i vad mån han avser enbart kommuner med egen eldistribution eller om det gäller även kommuner som icke själva sköter eldistributionen. Om det senare är fallet måste jag säga att man därmed ställer krav på kommunerna som de sannolikt inte själva är medvetna om. Jag känner till kommuner som inte har sådana beredskapslager som här sätts i fråga. Därför måste jag än en gång besvara statsrådet och be om ett förtydligande, eftersom hans uttalande på den punkten inte ger mig full klarhet.

Vad beträffar ansvarsfrågan säger statsrådet att parterna har kommit överens om den saken, såsom regle-

mentet anger. Om det verkligen förhölle sig på det viset skulle jag inte ha känt mig så oroad att jag tagit upp frågan i en interpellation. I verkligheten har det gått till på det sättet att kraftverken ensamma har skrivit reglementet och sedan sagt till abonnenterna: »Detta är de villkor efter vilka vi levererar och distribuerar ström och elkraft». Abonnenterna har inte fått komma fram till förhandlingsbordet för att resonera om dessa frågor. Jag anser därför att den frågan är så viktig, att den borde tas upp i ett större sammanhang, där jag tror att statsrådet har bättre möjligheter än abonnenterna att uppnå en tillfredsställande lösning.

Beträffande ansvarsfrågan sade jag i mitt tidigare anförande att jag inte tror att i Södertälje vattenfallsverket kan lastas för vad som har känt. Verket gjorde säkerligen vad man kunde kräva av det i sådana sammanhang. I statens vattenfallsverks reglemente står emellertid beträffande tillhandahållande av elström: »Om Kraftverket av någon orsak blir urståndsatt att tillhandahålla Abonnenten den elektriska kraften, upphör Kraftverkets åtagande för den tid, som avbrottet varar.» Det är alltså ingen force majeure-paragraf. Uttrycket »av någon orsak» kan innebära precis vad som helst och kan alltid åberopas. Detta gör att abonnenterna inte har någon möjlighet att göra anspråk på skadestånd eller ersättningar, även om ett strömavbrott skulle bero på slarv eller dålig reparationsberedskap och förorsaka den enskilde stora ekonomiska förluster.

Herr JOHANSSON i Södertälje (s):

Herr talman! Denna fråga har mötts av ett betydande intresse inte minst hos personer som har kommunalt ansvar i detta sammanhang. Jag har därför ett behov av att få tacka statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet för den redogörelse som han här har lämnat. Jag tror att även de kommunalt

Svar på interpellation ang. beredskapsåtgärder för att trygga elförsörjningen

ansvariga har anledning att vara tillfredsställda med densamma, inte minst därför att den gör klart att det kommunala ansvaret kan begränsas till att gälla civilförsvaret. Om jag har fattat statsrådet Skoglund rätt är han av precis samma mening som generaldirektören i civilförsvarsstyrelsen, som i yttrande till inrikesdepartementet uttalat att vattenfallsverket i Södertälje gjort vad verket rimligen kunnat göra i detta fall.

Jag säger detta därför att redan dagen efter katastrofen skrev en tidning i ett cyniskt formulerat ledarstick att Södertälje hade fått ett sällsynt tillfälle att se över sin beredskap på en rad områden både i krig och fred. Den saken gäller väl inte bara Södertälje. Detsamma torde kunna sägas om samhället över huvud taget. Jag kan också i detta sammanhang hänvisa till generaldirektör Sundelins uttalande, att även om detta hade inträffat under krigiska förvecklingar hade det ändå ålegat vattenfallsverket att vidta åtgärder för att reparera skadorna.

Dagens interpellationer visar att intresset för denna fråga har sträckt sig långt utanför Södertälje och dess omejd. De åtgärder som statsrådet redovisar i sitt svar synes mig inge en viss förhoppning att olyckor av detta slag i fortsättningen skall kunna elimineras. Framför allt tror jag att man har dragit en riktig slutsats av det inträffade — en slutsats som jag vet att elverksstyrelsen i Södertälje tidigare har påmint de statliga myndigheterna om — nämligen att det måste finnas mer än en inmatning till ett samhälle, annars föreligger ingen beredskap. Enligt upplysningar som jag erhållit av de lokala ansvariga fordras det minst två stationer som ligger så långt ifrån varandra att en explosion vid den ena stationen inte inverkar på möjligheterna till en normal drift vid den andra stationen.

Med dessa ord ber jag, såsom en av

de ansvariga kommunalmännen i Södertälje, att ännu en gång få uttala ett tack för de snabba åtgärder som vidtogs och för de insatser som gjordes och som medförde att verkningarna av explosionen i Södertälje ändå inte blev mer än dygnslånga.

Fru NETTELBRANDT (fp):

Herr talman! Statsrådet sade att jag bara hade presenterat en bukett av frågor. Det är beklagligt, om det skulle förefalla som om jag endast hade en bukett av den typen att komma med. Jag vill därför i likhet med herr Eriksson i Bäckmora och herr Johansson i Södertälje överrätta en blomma för den skicklighet, varmed situationen i Södertälje klarades upp, liksom givetvis för det allvar varmed man betraktar dessa frågor för framtiden, kanske inte minst med anledning av vad som inträffat i Södertälje.

Jag är medveten om att det här gäller ett omfattande och mycket svårarbetat problem, men till stor del rör det sig dock om avvägningar mellan de ekonomiska hänsyn som måste tas och de skyddsanordningar som måste finnas. Det är framför allt beträffande dessa saker som det enligt min mening ännu inte har skett någon tillfredsställande kartläggning. Självfallet böjer jag mig för vad statsrådet säger om att det av sekretessskäl inte är möjligt att gå in på många av de övriga frågorna, men just när det gäller avvägningen mellan kostnaderna och önskvärdheten av att få till stånd tillfredsställande skyddsanordningar bör inte sekretessskäl behöva lägga hinder i vägen.

Statsrådet framhåller att vi är överens om att det i södertäljefallet var fråga om en serie olyckliga omständigheter, och jag vill gärna instämma däri. Men vi är också överens om att det i Södertälje förelåg två mycket väsentliga brister som bidrog till att olyckan blev så omfattande som fallet var. Vi är väl också överens om att brister av

Svar på interpellation ang. beredskapsåtgärder för att trygga elförsörjningen

dessa båda slag finns även på andra håll. Det är detta som gör det särskilt nödvändigt med en ombyggnad av nuvarande ålderdomliga stationer.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**:

Herr talman! Jag är glad över att fru Nettelbrandt och jag är helt överens på olika punkter och framför allt däri att vi båda anser att den ansvariga myndigheten, alltså vattenfallsverket, i fallet Södertälje vidtog alla åtgärder som över huvud taget kunde tillgripas och även gjorde det så snabbt som skedde. Det är värdefullt med ett sådant erkännande åt dem som hade arbetet om hand och inte minst åt den personal som under bråda timmar fick utföra ett mycket svårt och besvärligt arbete.

Fru Nettelbrandt sade att hon skulle ha önskat att min redogörelse varit ännu mer uttömmande. Jag skulle kanske själv också ha önskat detta, men såsom jag angivit i interpellationssvaret pågår det för närvarande en undersökning av förhållandena i stort. Vad som presenterats i interpellationssvaret är en första rapport som vi infordrat med anledning av den framställda interpellationen.

Här sker alltså en fortsatt kartläggning av beredskapsläget i dag, och på basis av den utarbetar man planer för att göra ändringar till det bättre där kartläggningen ger vid handen att sådana är nödvändiga. Samtidigt pågår dylika arbeten helt rutinemässigt inom vattenfallsverket. Det är dock möjligt att denna undersökning, som nu bedrivs med stor skyndsamhet, kan ge anledning till att man snabbt upp dessa förbättringar i vår beredskap på kraftförsörjningens område.

Jag sade till herr Eriksson i Bäckmora att jag kanske inte skulle tala om vad kommunerna har eller inte har att göra, eftersom detta inte är min business utan åvilar en av mina kolleger. Jag citerade emellertid en passus ur

förordningen om kommunernas beredskap. Får man inte tolka utdraget ur denna paragraf på det sättet, herr Eriksson i Bäckmora, att om exempelvis en kommun har ett vattenverk vars pumpar drivs av elektriska motorer och det uppstår avbrott i elförsörjningen, då är det en kommunens skyldighet att ha ett reservaggregat — dieseldrivet eller av annat slag — som kan ge den nödvändiga energien för att vattenverket skall hållas i gång och vattenförsörjningen i kommunen inte hotas? Jag tror att detta kan betraktas såsom en kommunal angelägenhet. Det är möjligt att kommunen också kan komma in i något annat sammanhang, men i den mån den inte själv har kraftverk är det givet att ansvaret för att det finns en beredskap för elproduktionen ligger hos det statliga, kommunala eller enskilda kraftverk som levererar strömmen — i herr Erikssons i Bäckmora fall hos Arbrå kraftverk.

Jag har i det svar jag lämnade inte givit något värdeomdöme om vem som har den bästa beredskapen. Jag har bara sagt att det sker en samordning beträffande beredskapen genom den centrala driftledningen.

Till kommunen måste även räknas landstingskommunen. Med hänsyn till sjukvården på lasarett och sjukstugor är det nödvändigt att också landstingen skaffar reservaggregat, som snabbt kan kopplas på, eftersom ett avbrott på bara några minuter där kan få kolossalt allvarliga konsekvenser.

Herr talman! Jag har ingenting ytterligare att tillägga.

Herr **ERIKSSON** i Bäckmora (cp):

Herr talman! Med den tolkning som herr statsrådet gav nu beträffande frågan om kommunernas delaktighet i och ansvar för beredskapen må jag säga att jag är överens med honom på denna punkt. Jag ser också saken på det sättet att det måste vara distributörens skyldighet att hålla beredskap inom

Svar på interpellation ang. beredskapsåtgärder för att trygga elförsörjningen det område där han sköter distributionen.

Vad sedan gäller kommuner som har eget kraftverk är det klart att de själva måste hålla tillräcklig beredskap.

Som sagt är jag nöjd med statsrådets tolkning. Jag anser mig nu ha fått besked på denna punkt, och jag ber än en gång att få tacka statsrådet för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till jordbruksutskottet motionen nr 660; och

till statsutskottet motionen nr 661.

§ 6

Till bordläggning anmäldes statsutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1962/63 till oförutsedda utgifter,

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1962/63 till avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster,

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1962/63,

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde,

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av vissa avtal om överlåtelse av fastigheter inom kommunikationsdepartementets ämbetsområde, och

nr 31, i anledning av den av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under för flera huvudtitlar gemensamma frågor behandlade frågan om sommartidstjänstgöringen i statsförvaltningen jämte i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 8, i anledning av väckta motioner om betalning av kvarstående skatt i fyra terminer,

nr 11, i anledning av väckta motioner om befrielse från arvsskatt beträffande legat till internationell hjälpverksamhet, och

nr 17, i anledning av väckta motioner om avveckling av fastighetsbeskattningen, m. m.;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 9, i anledning av väckt motion angående kravet på egenhändigt under-tecknande av aktiebrev,

nr 10, i anledning av väckt motion om en sänkning av myndighetsåldern, och nr 11, i anledning av väckt motion angående talan mot avgörande i konkursmål;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av väckta motioner om ersättning för skada å enskild egendom genom skyddsåtgärd mot atomolycka m. m.,

nr 5, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående förslag till förordning med provisoriska bestämmelser rörande utbildningstiden för vissa värnpliktiga, dels ock i ämnet väckta motioner, och

nr 6, i anledning av väckta motioner angående höjning av de allmänna barnbidragen; samt

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till viss ändring av lagen om rätt till fiske,

nr 8, i anledning av motioner om översyn av lagstiftningen beträffande köp av skog på rot, och

nr 9, i anledning av motioner om giltigheten av utländskt körkort.

§ 7

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 14, i anledning av vissa av Kungl. Maj:ts statsverkspropositionen behandlade för flera huvudtitlar gemensamma frågor;

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1961/62, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1961/62, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1961/62, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1961/62, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1961/62, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts statsverkspropositionen gjorda framställning angående beredskapsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1962/63;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av kostnader för svenska FN-styrkor m. m.; och

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av visst äldre reservationsanslag inom handelsdepartementets verksamhetsområde.

Vidare anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från första lagutskottet:

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 10 juli 1947 (nr 632) angående ersättning av allmänna medel till vittnen m. fl. samt till lag angående ändrad lydelse av 4 § lagen den 19 juni 1919 (nr 367) om fri rättegång;

nr 69, i anledning av en av justitieombudsmannen gjord framställning angående åtgärder i syfte att trygga justitieombudsmannaämbetets behov av kvalificerad personal; och

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 21 mars 1952 (nr 98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål;

från andra lagutskottet:

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring av övergångsbestämmelserna till lagen den 18 april 1935 (nr 113) med vissa bestämmelser om arbetsförmedling;

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av hembiträdeslagen den 30 juni 1944 (nr 461); och

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1961 vid dess fyrtiofemte sammanträde fattade beslut; samt

från tredje lagutskottet:

nr 71, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1955 (nr 272) om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet (jordförvärvslagen), dels ock i ämnet väckt motion;

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den

15 mars 1946 (nr 81) om bekämpande av smittsamma sjukdomar hos bin; och nr 73, i anledning av väckta motioner angående avstängning av skogsbilväg.

§ 8

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner och skrivelse överlämnats till kammaren:

nr 53, med förslag till lag angående ändring i lagen om val till riksdagen m. m.,

nr 55, angående vissa anslag för militärmusiken under budgetåret 1962/63 m. m.,

nr 57, angående val av ombud jämte suppleanter i Europarådets rådgivande församling, och

nr 63, med förslag till lag om ändrad lydelse av 72 § växellagen m. m.

Nämnda propositioner och skrivelse bordlades.

§ 9

Anmäldes en till herr talmannen under sammanträdet avlämnad motion nr 662, av herr *Johansson* i Stockholm, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 44, angående ersättning till Ester Olsson m. fl.

Denna motion bordlades.

§ 10

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här- efter kl. 15.57.

In fidem

Sune K. Johansson

Tisdagen den 27 februari

Kl. 16.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr andre vice talmannen.

§ 1

Justerades protokollen för den 20 och den 21 innevarande februari.

§ 2

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

På begäran intygas härmed att riksdagsman Karl Björkänge, Bergslagsvägen 15, Lindesberg, är sjukskriven fr. o. m. dato och tills vidare, antagl. 2 veckor el. mera.

Lasarettet, Lindesberg den 26 februari 1962

R. Thorleifsson

t. f. överläkare

Herr Björkänge beviljades ledighet från riksdagsgöromålen från och med den 26 innevarande februari tills vidare.

§ 3

Föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till konstitutionsutskottet propositionen nr 53, med förslag till lag angående

ändring i lagen om val till riksdagen m. m.; och

till statsutskottet propositionen nr 55, angående vissa anslag för militärmusiken under budgetåret 1962/63 m. m.

§ 4

Föredrogs och lades till handlingarna Kungl. Maj:ts å bordet vilande skrivelse nr 57, angående val av ombud jämte suppleanter i Europarådets rådgivande församling.

På förslag av herr andre vice talmanen, som meddelade att samråd om tiden för valen ägt rum mellan kamrarnas talmän, beslöt kammaren att vid plenum onsdagen den 7 nästkommande mars utse tre ombud och tre suppleanter i Europarådets rådgivande församling.

§ 5

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 63, med förslag till lag om ändrad lydelse av 72 § växelagen m. m.

§ 6

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den å bordet vilande motionen nr 662.

§ 7

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 13 och 27—31, bevillningsutskottets betänkanden nr 8, 11 och 17, första lagutskottets utlåtanden nr 9—11, andra lagutskottets utlåtanden nr 4—6 samt tredje lagutskottets utlåtanden nr 7—9.

§ 8

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att besluta i fråga om vissa postavgifter;

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 30 § 3 mom. kommunal-skattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 25 maj 1941 (nr 251) om särskild varuskaft;

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om skattefrihet för belopp, som utgår på grund av vissa s. k. riskgarantier; och

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i tulltaxan den 12 september 1958 (nr 475), m. m.

Vidare anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av viss kronoegendom; och

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse i visst fall från betalningsskyldighet till kronan.

§ 9

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 52, med förslag till lag om likviditetskvot och kassakvot för vissa kreditinrättningar (likviditets- och kassakvotslag), m. m.,

nr 58, angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1962/63, m. m.,

nr 64, angående medelsbehovet under anslaget Flygförvaltningen: Avlöningar för budgetåret 1962/63 m. m., samt

nr 66, angående vissa markförvärv för försvaret.

Dessa propositioner bordlades.

§ 10

Anmälades, att följande motioner under sammanträdet avlämnats till herr andre vice talmannen:

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 39, angående vissa frågor berörande domänverket, motionerna:

nr 663, av herr *Dahlgren m. fl.*,

nr 664, av herr *Eliasson* i Moholm *m. fl.*, och

nr 665, av herr *Jönsson* i Ingemarsgården *m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 46, angående förskolläraryr utbildnings organisation, motionerna:

nr 666, av fru *Nettelbrandt m. fl.*, och

nr 667, av fröken *Wetterström m. fl.*; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 47, angående anslag för Flyttning av Stockholms örlogsbas (Muskövarvet) för budgetåret 1962/63 m. m., motionen nr 668, av herr *Wedén*.

Dessa motioner bordlades.

§ 11

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.06.

In fidem

Sune K. Johansson

Onsdagen den 28 februari

Kl. 14.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1

Herr andre vice talmannen meddelade, att herr *Jönsson* i Gärd's Köpinge, som vid kammarens sammanträde den 31 nästlidne januari med läkarintyg styrkt sig tills vidare vara hindrad att delta i riksdagsgöromålen, denna dag åter intagit sin plats i kammaren.

§ 2

Herr **ANDRE VICE TALMANNEN** yttrade:

Jag får meddela, att kammarens plenum onsdagen den 7 mars avses skola taga sin början kl. 10.00.

§ 3

Föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till bankoutskottet propositionen nr 52, med förslag till lag om likviditetskvot och kassakvot för vissa kreditinrättningar (likviditets- och kassakvotslag), m. m.;

till jordbruksutskottet propositionen nr 58, angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1962/63, samt

till statsutskottet propositionerna:

nr 64, angående medelsbehovet under anslaget Flygförvaltningen: Avlöningar för budgetåret 1962/63 m. m., och

nr 66, angående vissa markförvärv för försvaret.

§ 4

Föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till jordbruksutskottet motionerna nr 663—665; och

till statsutskottet motionerna nr 666—668.

Sommartidstjänstgöringen i statsförvaltningen

§ 5

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1962/63 till oförutsedda utgifter,

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1962/63 till avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster,

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1962/63,

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag inom Kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, och

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av vissa avtal om överlåtelse av fastigheter inom Kommunikationsdepartementets ämbetsområde.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 6

Sommartidstjänstgöringen i statsförvaltningen

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 31, i anledning av den av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under för flera huvudtitlar gemensamma frågor behandlade frågan om sommartidstjänstgöringen i statsförvaltningen jämte i ämnet väckta motioner.

Sedan utskottets hemställen föredragits yttrade:

Herr PALM (h):

Herr talman! Jag skall be att med några ord få motivera den blanka reservation som högerledamöterna i utskottet avlämnat.

Detta ärende företer vissa anmärkningsvärda drag. Såsom framgår av skrivningen har civildepartementet medgivit, att tjänstemännen skall få fria lördagar under sex månader i stället för som hittills under tre månader. Detta betyder emellertid samtidigt, att den avkortning av tjänstgöringstiden, som man haft sommardag under övriga dagar, kommer att upphöra så att man på sommaren har full arbetstid under veckans fem arbetsdagar. Det rör sig alltså inte om någon förändring av den totala arbetstiden under året utan om en ändring av fördelningen, som skulle ansluta till den utveckling mot fria lördagar som föreligger inom arbetslivet i stort.

Propositionen ger närmast det intrycket, att civildepartementet tillmötesgått krav från tjänstemannasidan. På s. 3 i utskottsutlåtandet heter det, att förslaget »uppfattas som resultatet av en förhandlingsöverenskommelse, även om en dylik inte föreligger i formell mening». Hade det varit fråga om en förhandlingsöverenskommelse i verklig mening skulle det ha varit svårt för utskottet och för riksdagen över huvud taget att lägga sig i frågan. Men här är det tydligen tveksamt, om en förhandlingsöverenskommelse föreligger. Utskottets tvekan på den punkten beror väl på att departementet ansett, att förslaget inte är att betrakta som en överenskommelse, medan tjänstemannaorganisationerna — topporganisationerna — med kraft hävdade, att det rör sig om en överenskommelse av avtalskaraktär och att man sätter mycket stort värde på denna överenskommelse.

Nu visar det sig emellertid, att tjänstemän runtom i landet inom olika förvaltningsgrenar reagerat mycket häftigt mot denna förändring och ansett sig ha starka motiv att åberopa. Jag skall inte närmare gå in på dessa utan bara i all korthet säga, att det — t. ex. för länsstyrelsetjänstemän — kan vara värdefullt att ha den kortare arbetstiden kon-

Sommartidstjänstgöringen i statsförvaltningen

centrerad till sommarmånaderna, eftersom arbetet just under vårmånaderna är så pass omfattande, att det skulle medföra svårigheter att få det att löpa, om systemet med fria lördagar tillämpades även då. Det är ju även ett önskemål från allmänhetens sida att man skall kunna vända sig till ifrågavarande myndigheter och få besked under perioder då arbetsbelastningen är särskilt stor.

Att endast blanka reservationer och inga avslagsyrkanden eller andra yrkanden föreligger sammanhänger med svårigheten att kunna göra något åt ett förhållande, som formellt betraktas som resultatet av en förhandlingsöverenskommelse. Utskottet har emellertid öppnat vissa möjligheter till undantag. Det heter på s. 4 i utlåtandet:

»Såsom i statsrådsprotokollet anförts kan avvikelser från en på angivet sätt förlagd sommararbetstid visa sig bli nödvändiga inom vissa speciella arbetsområden. Härmed torde i första hand åsyftas fall då en tillämpning av den föreslagna anordningen skulle ur organisatoriska synpunkter framstå såsom ogörlig eller olämplig.»

Vi som avgivit den blanka reservationen på denna punkt hade önskat att undantagsmöjligheterna formulerats något mindre snävt. Vad vi närmast skulle ha önskat hade varit ett tillägg av ungefär följande lydelse: Där inom avgränsade delar av förvaltningen den tidigare ordningen tills vidare kan tillämpas utan olägenhet och detta är ett ur personalsynvinkel allmänt omfattat önskemål, bör detta kunna medgivas.

Om detta hade stått i utskottets skrivning, hade vår avsikt naturligtvis inte varit att tiderna skulle ändras från byrå till byrå, något som skulle ha medfört kaotiska förhållanden, utan att t. ex. länsstyrelser skulle kunna bibehålla den gamla ordningen om de så önskade. Ett beslut enligt utskottets skrivning bör dock enligt vår uppfattning kunna medge civildepartementet att lämna tillstånd

och vi hoppas att departementet kommer att tillmötesgå välmotiverade framställningar inom ramen för undantagsmöjligheterna. Detta skulle möjliggöra för länsstyrelser och andra myndigheter att tills vidare innan förhållandena i övrigt ändrats tillämpa de tider, som förut varit gällande och som varit lämpliga för arbetet i det speciella fallet och för personalens villkor och möjligheter att utnyttja den koncentrerade sommartiden till rekreation. Därmed skulle ett effektivare arbete kunna utföras under de vårmånader då arbetsbelastningen är som störst.

Med dessa ord har jag velat motivera den blanka reservationen.

I detta anförande instämde herr *Staxäng* (h).

Herr **GUSTAFSSON** i Stockholm (s):

Herr talman! Då herr Palm inte ställt något yrkande kunde jag egentligen avstå från att yttra mig i detta ärende, men med hänsyn till att denna fråga väckt ett så stort allmänt intresse kan det ändå finnas anledning att säga några ord från min sida i detta sammanhang.

Frågan om arbetstidsbestämmelsernas innehåll och tillämpning går tillbaka till år 1953, då riksdagen begärde en utredning i detta ämne. Vid riksdagarna 1956 och 1957 anmäldes i »Gemensamma frågor», att därest riksdagen inte hade någon erinran en viss försöksverksamhet inom ett begränsat antal myndigheter avsågs att igångsättas. Denna försöksverksamhet skulle gå ut på en sådan förläggning av sommararbetstiden, att sommarlördagarna skulle bli tjänstefria.

Denna försöksverksamhet pågick under åren 1956—1958. Frågan återkom sedan till riksdagen 1959 i samband med överenskommelsen om statstjänstemännens löner för samma år, och det föreslogs i det sammanhanget, att riksdagen skulle godkänna ett förslag som innebar ett generellt medgivande för

Sommartidstjänstgöringen i statsförvaltningen

myndigheterna att under de månader som sommartid tillämpades få utnyttja en del av denna arbetstidsinskränkning till fria lördagar.

Efter detta har det sedan gjorts en framställning från såväl vissa statliga myndigheter som statstjänstemännens huvudorganisationer om en sådan ändring av sommararbetstidsbestämmelserna, att den arbetstidsinskränkning på högst 9 timmar i veckan, som nu kan medgivas under högst tre månader under tiden juni—september, i stället skulle få fördelas på sex månader på sådant sätt att det blev tjänstefria lördagar under hela sommarhalvåret. Denna fråga togs upp i samband med förhandlingarna om den s. k. B-listan 1961. Det restes därvid ett visst motstånd från civildepartementet mot denna propå. Man menade att osäkerheten beträffande hur utvecklingen komme att gestalta sig inom den enskilda sektorn av arbetsmarknaden var för stor. Det skulle vidare kunna medföra en fördyring av servicen genom att man kanske tvingades betala obekvämlighetstillägg m. m. sådant. Men civildepartementet lovade vid förhandlingarna 1961, att ärendet ytterligare skulle beredas inom regeringen och departementet och att departementet sedan skulle återkomma med förslag.

Utvecklingen har på den enskilda sektorn gått mycket snabbt, särskilt i Stockholms-området, och det har blivit ett allt starkare arbetsgivarintresse, inte minst med hänsyn till rekryteringen, att söka skapa någorlunda enhetliga normer för de olika arbetsmarknadsområdena.

En sak som kanske också skall nämnas är de olika statliga verkens tendens att tänja ut sommararbetstiden över fyra månader och därmed i viss mån kringgå bestämmelserna.

Vid beredningen hösten 1961 var det alternativt man främst resonerade om att låta fria lördagar gälla sex månader, men man var vid det tillfället även

inne på tanken att tillåta viss valfrihet. Ganska snart stod det emellertid klart, att det skulle bli alltför besvärligt, kanske inte minst för allmänheten i residensstäderna, om verken skulle få valfrihet att förlägga arbetstiden efter eget gottfinnande.

Vid diskussionerna berördes också möjligheten att personalen arbetade in sommararbetstiden och att den nuvarande ordningen behölls oförändrad. Även detta förslag avvisades, närmast beroende på att det skulle bli alltför rörigt i lönehänseende med det lönesystem som nu gäller på den statliga arbetsmarknaden. Det skulle bli två typer av fria lördagar, dels sådana som var inarbetade och var ovillkorliga och dels sådana som inte var inarbetade och var villkorliga.

I detta läge valde departementet den konstruktion som nu redovisas i »Gemensamma frågor». Det skapades dock en möjlighet att göra avvikelser från huvudregeln, om undantag av organisatoriska eller andra skäl visade sig motiverade.

Nu säger herr Palm att det inte föreligger några överenskommelser, och rent formellt är hans påstående riktigt. Men det föreliggande förslaget är ändå så nära beroende av vad som framkom vid diskussionerna 1961 om statstjänstemännens löner, att statstjänstemännens egna huvudorganisationer vill betrakta det som en överenskomst, närmast av avtalskaraktär.

Trots omläggningen är förmånen villkorlig. Det är ingen ovillkorlig rätt för de anställda att det skall bli sommararbetstid. Någon sådan rätt har man inte för närvarande, och i detta avseende sker ingen förändring.

Under ärendets behandling har det inkommit protestskrivelser mot förslaget och även statsutskottets femte avdelning har fått mottaga sådana. De har huvudsakligen kommit från länsstyrelsehåll. De har även, det skall jag inte förneka, innehållit en del sakliga mo-

Sommartidstjänstgöringen i statsförvaltningen

tiv för invändningarna. Det kan uppstå besvärligheter för de avdelningar i länsstyrelserna som har hand om taxeringsarbetet att under april och maj utnyttja rätten att inskränka arbetstiden. I värsta fall tvingas man väl anlita den säkerhetsbestämmelse som redan nu finns inskriven i propositionen. Det är inget tvång att de fria lördagarna skall tagas ut under sex månader. Det är bara angivet som en allmän norm, att sommararbetstiden skall fördelas på sex månader.

I den allmänna diskussionen har problemet måhända verkat större än vad det verkligen är. Vi har för närvarande ungefär 250 000 statstjänstemän. Ungefär 200 000 av dessa har 45 timmars arbetsvecka utan sommartid — jag gör där reservation för lärare m. fl. som har arbetsmängden avvägd i form av undervisningstimmar. Den »privilegierade» gruppen med sommararbetstid — de som, om man beaktar inskränkningen med nio timmar per vecka under tre månader av året, har en genomsnittlig arbetstid på 39 timmar per vecka — utgör ungefär 20 procent eller ungefär 50 000 av de statsanställda. Av dessa arbetar 30 000 i Stockholm, där just de fria lördagarna med hänsyn till utvecklingen på arbetsmarknaden i övrigt utgör ett reellt arbetsgivarproblem. Länsstyrelsernas personal, som främst har protesterat i detta sammanhang och som nu skulle få en ändring av den gällande ordningen, utgör mellan 2 000 och 2 500 tjänstemän. Dessa skulle genom omläggningen få arbetstiden måndag—fredag utökad med drygt en halvtimme per dag.

Utskottets femte avdelning har mycket grundligt penetrerat frågan, och företrädare för verk och statstjänstemännens huvudorganisationer har inför avdelningen redovisat sina synpunkter. Organisationerna har anfört, att det inte finns anledning att frånga civilministerns förslag. Detta baserar sig helt, anser de, på en överenskommelse, som

dessutom majoriteten av deras medlemmar har ställt sig positiva till. Jag tror också att utvecklingen på arbetsmarknaden går mer och mer mot fria lördagar, kanske inte bara på sommaren. Det måste i ett sådant läge vara ett intresse även för staten som arbetsgivare att följa med i den allmänna utvecklingen och söka anpassa bestämmelserna på det statliga arbetsmarknadsområdet så nära som möjligt till de regler som gäller på den utomstatliga delen av arbetsmarknaden.

Med hänvisning till det anförda ber jag att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr PALM (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Gustafssons i Stockholm argumentering skulle kunna uppfattas så, att den praktiskt taget överensstämmer med det önskemål om en liberalare tolkning av bestämmelserna, som de ledamöter har vilka står bakom den blanka reservationen.

Herr Gustafsson säger att det t. ex. när det gäller länsstyrelserna kan anföras sakliga motiv för att bibehålla den gamla ordningen; i det sammanhanget har taxeringsarbetet nämnts som exempel. Herr Gustafsson sade vidare att det finns en säkerhetsventil och att det här inte är fråga om tvång utan att bestämmelserna skall betraktas mera som en allmän norm.

Jag har utgått ifrån att det är departementet som skall medge undantag, och jag tolkar herr Gustafssons anförande så, att även han menar att departementet efter framställningar från myndigheter bör kunna medge undantag, när det är motiverat såväl med hänsyn till arbetets behöriga gång och lämpligheten av att utföra arbetet under vårmånaderna som till att det föreligger ett allmänt önskemål härom från personalen hos berörda myndigheter.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Sommartidstjänstgöringen i statsförvaltningen

Herr talman! Om det av vissa skäl skulle vara nödvändigt att göra en avvikelse från denna norm, så ger propositionens skrivning möjligheter till ett sådant undantag. Men sedan är det en annan sak, att det är praktiskt taget omöjligt att ens försöka tillmötesgå alla önskemål. Det råder ingen enhetlig uppfattning i denna fråga. Vad skall man för övrigt utgå ifrån? Skall man låta personalen företa en omröstning och med majoritetsbeslut fastställa, att man skall ha den ena eller den andra arbetstiden. Skall man tillåta, att i en residensstad länsstyrelsen har en ordning för arbetstidens fördelning och andra länsorgan en annan ordning o. s. v.? Man kan inte blunda för de stora svårigheterna att göra sådana avvikelser. Men jag vill understryka vad jag sade tidigare, att skrivningen i propositionen medger rätt att göra de avvikelser som kan vara motiverade.

Herr NELANDER (fp):

Herr talman! Att vi i vårt land i mycket stor utsträckning är på väg mot 5-dagars arbetsvecka, därom råder ingen tvekan. Allt flera företag, i synnerhet de större, har infört denna anordning, och i år kommer åtskilliga nya till.

För industritjänstemännen har detta i allmänhet betytt en förlängning av den ordinarie arbetstiden under övriga dagar. Naturligtvis har denna utveckling på den privata sidan medfört ytterligare svårigheter för statsverket att konkurrera om arbetskraften. Från personalorganisationernas sida har också krav om fria lördagar under sommarhalvåret framförts, och civilministern har i sitt förslag i statsverkspropositionen tillmötessgått dessa krav genom en omfördelning av arbetstiden.

Det innebär — som redan sagts — att berörda statstjänstemän — cirka 60 000, huvudsakligen anställda i centrala ämbetsverk och hos länsstyrelserna — får s. k. vinterarbetstid män-

dag—fredag året om, men lördagarna blir fria april—september.

I de »hearings» som förekom i statsutskottets femte avdelning har frågan ingående belysts, och det har klart framgått att civilministerns förslag betraktas som en förhandlingsöverenskommelse, inte minst av organisationernas företrädare, även om det inte föreligger någon överenskommelse i formell mening. Därmed tycker jag för min del att saken är klar ur personalsynpunkt.

Givetvis är inte alla de tjänstemän som berörs eniga om förändringen. Särskilt har personalen vid vissa länsstyrelser velat behålla den tidigare tjänstetidsfördelningen. En motion föreligger också om viss valfrihet för vederbörande verk. Jag har för min del aldrig någonting emot en viss smidighet i tillämpningen av föreskrifterna, men det torde bli mycket svårt att här ge valfrihet för olika verk. Det blir också besvärligt för verkscheferna att avgöra tvister mellan olika personalgrupper. Det får naturligtvis heller inte bli tal om att allmänheten skall få sitta emellan genom en försämrad service. Om tjänstetiden blir alltför olikformig, får allmänheten svårt att hålla reda på vilka expeditioner som är stängda eller öppna på lördagarna.

Det finns, som redan framhållits, enligt civilministerns förslag möjlighet till undantag för speciella arbetsområden. Utskottet har understrukit detta och menar att denna möjlighet bör kunna användas efter ingående prövning i varje särskilt fall. Men jag tror också att utskottet är enigt om att det måste bli en likformig tillämpning på samma plats och inom samma områden, exempelvis på en länsstyrelses olika avdelningar. Annars vet allmänheten varken ut eller in.

Jag tror, herr talman, att det är anledning att understryka utskottets uttalande att man vid utläggandet av tjänstefria lördagar i största möjliga utsträckning bör ta hänsyn till just betjä-

Sommartidstjänstgöringen i statsförvaltningen

ningen av allmänheten. Det torde i många fall bli nödvändigt med jourtjänst för att tillgodose denna.

Herr talman! Det är i allt inte mer än cirka 25 procent av de statsanställda som kommer i åtnjutande av dessa fria lördagar under sommarhalvåret. För alla dem som har tjänst vid kommunikationsverken och i olika serviceinrättningar går systemet inte att tillämpa. Givet är att man på annat sätt måste kompensera denna personal.

Tjänstgöringsändringen får inte drivas så långt, att allmänheten får en väsentligt sämre service, exempelvis genom indragning av brevbäringsturer eller dylikt.

Förslaget får, herr talman, ses som ett steg mot anpassning till den fria marknadens anställnings- och avlösningsförhållanden.

Jag ber att få tillstyrka utskottets förslag.

Herr **BENGTSON** i Solna (h):

Herr talman! När initiativet togs till den i ämnet väckta motionen hade vi knappast tänkt oss att den skulle nå sådan uppmärksamhet som den har gjort. Det har varit uppvaktningar och petitioner samt diverse diskussioner om åtal och liknande saker som kommit in i bilden. Jag vill, herr talman, klart och frankt deklarerera, att när jag tagit ett initiativ i detta sammanhang hade jag full förståelse för det långvariga arbete som topporganisationerna lagt ned på denna fråga. Man har i år lyckats komma lika långt som kommunaltjänstemännen tidigare har kommit, vilket måste betraktas som en framgång. Det gäller här en sak som måste ses på lång sikt. Vi är alla i hela landet medvetna om att femdagarsveckan inom en icke alltför avlägsen framtid blir en realitet. Det återstår egentligen bara att införa femdagarsveckan även för skolans låg- och mellanstadium för att den skall få full effekt för hela familjen.

Om jag således har full förståelse för att organisationerna i detta sammanhang betraktar isen som bruten och inte vill att den upphuggna vaken skall frysa till, har jag också en viss känsla av att eftersom organisationerna har fått göra sitt arbete i etapper bör också de som är berörda av denna sak få en viss omställningstid. Det är i och för sig begripligt, att de anställda vid särskilt vissa verk, som har sina sommarhem alldeles inpå knutarna och dagligen kan komma dit, har vissa synpunkter att anlägga på denna fråga. Är det då så, att 80—90 procent av personalen inom ett verk har speciella önskemål, bör väl dessa önskemål beaktas.

Nu nämnde herr Gustafsson i Stockholm i sin tolkning av utskottets skrivning, att det finns åtskilliga så att säga dispensgrunder och att man skulle kunna tänkas vara beredd att ta en viss hänsyn till framställda önskemål. Jag skulle vilja uttala min tacksamhet över herr Gustafssons liberala tolkning. Jag tror att om alla blir nöjda, blir det också större anledning att räkna med en lyckosam framtid även för femdagarsveckan som sådan.

Herr **GUSTAFSON** i Göteborg (fp):

Herr talman! Det är framför allt på länsstyrelserna som det har uppkommit kritik mot sättet att ordna sommararbetstiden. Det var därför mycket intressant att höra utskottets talesman verifiera, att det här finns sakliga skäl att göra undantag. I likhet med herr Palm vill jag uttrycka den förhoppningen, att det skall vara möjligt att organisera arbetet på länsstyrelserna på sådant sätt, att de anställdas legitima intressen kan bli tillgodosedda.

Herr **ANTONSSON** (cp):

Herr talman! Jag vill bara med några ord understryka vad avdelningens ordförande redan har sagt, nämligen att vi samtliga i avdelningen och utskottet i skrivningen har inlagt den tolkning

Befrielse från arvsskatt beträffande legat till internationell hjälpverksamhet

som avdelningens ordförande här givit uttryck åt. *Det är särskilt i utlåtandet utsagt, att uppgörelsen är att betrakta som en allmän norm, från vilken avvikelser får ske i speciella fall.* När nu protester inkommit från länsstyrelsehåll, vill jag för min del säga, att det ju är tradition här i riksdagen att man inte ruckar på en uppgörelse. Nu kan man väl för all del säga, att det här inte formellt är en uppgörelse, men vid den föredragning vi hade med representanter för samtliga organisationer framkom, att de i realiteten betraktar resultatet som en förhandlingsuppgörelse.

Jag skulle för min del vilja understryka ett uttalande ifrån länsstyrelsen i Kalmar län, som säger att det under vissa tider skulle bli mycket svårt att klara arbetsuppgifterna, speciellt när det gäller taxeringssidan, om man inte får tillämpa bestämmelserna med en viss liberal tolkning. Det skulle inte kunna ske utan ett betydande antal nyanställningar och ytterligare övertidsbelastning. Jag vill alltså bara kort och gott ställa mig bakom den uttolkning av utskottets skrivning, som avdelningens ordförande här har givit uttryck åt, och hoppas att reglerna kommer att få en praktisk och vettig tillämpning.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 7

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 8, i anledning av väckta motioner om betalning av kvarstående skatt i fyra terminer.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8

Befrielse från arvsskatt beträffande legat till internationell hjälpverksamhet

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 11, i anledning av väckta motioner om befrielse från arvsskatt be-

träffande legat till internationell hjälpverksamhet.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Om t. ex. Svenska röda korset genom testamente får en gåva till sitt arbete, är den gåvan i vanliga fall befriad från arvsskatt. Om det däremot i testamentet står, att pengarna skall användas för Europas behövande barn, måste Röda korset betala arvsskatt. Varför det? Jo, därför att om ändamålet med den testamentariska gåvan är att hjälpa utländska medborgare, så utgår arvsskatt. Av den anledningen för föreningen Rädda barnen, som har sin verksamhet förlagd huvudsakligen utanför Sveriges gränser, betala arvsskatt på alla pengar som föreningen erhåller genom testamente. Om däremot dessa organisationer får gåvor, som någon ger under sin livstid, utgår inte någon gåvoskatt.

Det är självklart att dessa förhållanden inte är tillfredsställande. Det måste bero på att de härstammar från en tid, då man inte hade lika klart för sig som nu vikten av att hjälpa också över gränserna. Av den anledningen har jag tillsammans med några andra ledamöter i en fyrtiomotion föreslagit, att bestämmelserna skulle ändras så, att organisationer av typ Röda korset och Rädda barnen skulle bli befriade från arvsskatt, även om syftet med gåvorna skulle vara att hjälpa människor utanför Sveriges gränser.

Bevillningsutskottet har inte velat gå med på en omedelbar lagstiftning. Dess ledamöter har emellertid enat sig om att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en utredning av frågan. Utskottet framhåller också, att spörsmålet är av sådan karaktär och angelägenhetsgrad, att man inte bör avvakta den allmänna översynen av arvsbeskattningen utan bör göra en utredning i särskild ordning.

Avveckling av fastighetsbeskattningen, m. m.

Herr talman! Jag har inte någon anledning att framställa annat yrkande än utskottets, då jag tycker att detta är ett stor steg framåt. Jag anser dessutom att denna fråga är av så pass okomplicerad beskaffenhet, att Kungl. Maj:t eller finansministern inte skulle behöva tillsätta någon särskild utredning utan att det borde vara möjligt att inom finansdepartementet på ganska kort tid göra en utredning av detta problem.

Jag har begärt ordet, herr talman, för att uttrycka den förhoppningen, att det skall vara möjligt att inom finansdepartementet snabbt göra denna relativt okomplicerade utredning, så att förslaget kan föreläggas riksdagen snarast möjligt.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 9**Avveckling av fastighetsbeskattningen, m. m.**

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 17, i anledning av väckta motioner om avveckling av fastighetsbeskattningen, m. m.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 470 av herr *Sundin* och II: 531 av herr *Andersson* i Knäred m. fl., vari hemstälts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att förslag rörande avveckling av fastighetsskatten, i huvudsak grundat på förslag av 1957 års fastighetsskattesakkunniga, måtte föreläggas innevarande års höstriksdag»; samt

2) motionen II: 607 av herr *Larsson* i Borrby, vari hemstälts, »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till

Kungl. Maj:t anhålla att möjligheterna för en mera tillfredsställande fördelning kommuner emellan i vad det gäller kostnadsbördan för ordnande av fritidsbebyggelse snarast prövas».

Utskottet hemställde, att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 470 av herr *Sundin* och II: 531 av herr *Andersson* i Knäred m. fl. om avveckling av fastighetsskatten, samt

2) motionen II: 607 av herr *Larsson* i Borrby angående fördelningen av kommunalskatt mellan skattskyldigs mantalsskrivningsort och fritidsvistelseort, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrarna *Sundin* och *Vigelsbo*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte

1) med bifall till de likalydande motionerna I: 470 av herr *Sundin* och II: 531 av herr *Andersson* i Knäred m. fl. om fastighetsskattens avveckling anhålla att förslag rörande avveckling av fastighetsskatten, i huvudsak grundat på förslag av 1957 års fastighetsskattesakkunniga, måtte föreläggas innevarande års höstriksdag; samt

2) med bifall till motionen II: 607 av herr *Larsson* i Borrby angående fördelningen av kommunalskatt mellan skattskyldigs mantalsskrivningsort och fritidsvistelseort anhålla att prövning måtte företagas rörande beskattningsrättens fördelning mellan mantalsskrivningskommun och fritidsvistelsekommun.

Ett särskilt yttrande hade avgivits av herrarna *Hagberg*, *Yngve Nilsson*, *Stiernstedt* och *Björkman*.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **VIGELSBO** (cp):

Herr talman! Frågan om fastighetsskatten har ju diskuterats vid skilda

Avveckling av fastighetsbeskattningen, m. m.

tillfällen. Det är en gammal skatteform, som infördes 1920, och sedan dess har frågan om fastighetsskattens avskaffande diskuterats många gånger här. Det har lett till att repartitionstalet för den kommunala fastighetsskatten har sänkts upprepade gånger, första gången 1953, då det sänktes från 5 till 4 procent. Vid 1957 års riksdag vidtogs ytterligare en sänkning från 4 till 2,5 procent.

Det innebär efter vad jag kan förstå en utveckling, som har siktat till en slutgiltig avveckling av fastighetsskatten. 1957 års fastighetssakkunniga har också varit inne på tanken att slopa fastighetsskatten för fysiska personer, medan bolag, stiftelser o. s. v. skulle erlägga dylik skatt.

Nu kan man rent principiellt fråga sig, om enbart ägandeförhållandet egentligen konstituerar en skatteplikt. Enligt min mening har det mer och mer kommit att ingå i det allmänna medvetandet, att det är inkomsterna som skall beskattas. Om alltså ägandet är förknippat med en större eller mindre inkomst, så har ingen hävdatt att man inte skall betala skatt för sådan inkomst. Men enbart ägandet tycker vi borde vara befriat från ifrågavarande skatt.

Nu har anförts att det blir ett inkomstbortfall på 93 miljoner kronor för kommunerna, även om man undantar aktiebolag och ekonomiska föreningar från befrielse att betala fastighetsskatt. Men med de principer som numera är vedertagna är det alldeles uppenbart att staten bör ersätta kommunerna för detta stora inkomstbortfall.

Det är därför vi med anledning av de motioner som behandlats i bevillningsutskottet har funnit oss föranlåtna att avge en reservation, där vi yrkar att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära, att regeringen med det snaraste för riksdagen redovisar sin ståndpunkt och eventuellt också förelägger riksdagen ett förslag till fastighetsskattens avskaffande efter de prin-

ciper som var tänkta inom den förut nämnda utredningen.

Jag ber sålunda få yrka bifall till den reservation som är fogad till bevillningsutskottets betänkande nr 17.

Herr NILSSON i Svalöv (h):

Herr talman! Mot fastighetsbeskattningen har under 1940- och 1950-talen riktats åtskillig kritik. Kommunal-skatteberedningen, som avgav sitt betänkande 1942, framhöll exempelvis, att garantiskattesystemet inte överensstämde med principen om skatt efter förmåga. Av de yttranden, som avgavs över kommunalskatteberedningens förslag, framgick att man i allmänhet i princip var av den uppfattningen att fastighetsskatten var orättvis och borde avskaffas. Från många håll utsades dock, att avvecklingen fick ske successivt, enär många kommuner i hög grad var beroende av fastighetsskatteunderlaget för att kunna hålla utdebiteringen på skälig nivå.

Kommunalskatteberedningens utredningar rörande fastighetsskatten föranledde ingen åtgärd från Kungl. Maj:ts sida, varför högerpartiet till 1948 års riksdag i motioner hemställde att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att förslag till fastighetsskattens avskaffande snarast måtte föreläggas riksdagen. 1948 års bevillningsutskott föreslog i anslutning till dessa motioner en förnyad utredning rörande frågan om kommunalskattelagstiftningens utformning. Riksdagen godkände detta förslag.

1950 års skattelagssakkunniga fick därefter i uppdrag att utreda frågan. I det betänkande, som skattelagssakkunniga avgav i början av 1953, förordades emellertid ingen omedelbar avveckling av fastighetsskatten, vilket däremot bl. a. riksräkenskapsverket, lantbruksstyrelsen, lantbruksförbundet, RLF m. fl. gjorde i sina remissyttranden över betänkandet.

Vid 1953 års riksdag framlades i an-

Avveckling av fastighetsbeskattningen, m. m.

slutning till skattelagssakkunnigas betänkande en kungl. proposition i ärendet, vari bl. a. föreslogs att repartitions- talet skulle sänkas från 5 till 4 procent. Av propositionen framgick, att detta förslag var att anse såsom ett första steg mot fastighetsskattens upphävande. Från högerpartiets sida framfördes då i motioner, att upphävandet borde ske i snabbare takt än som föreslagits i propositionen. Vi föreslog därför att repartitionstalet skulle sänkas från 5 till 3 %. Vi fick emellertid icke stöd från något annat parti, varför vårt yrkande avsågs av 1953 års riksdag. Högerpartiet förnyade sitt förslag vid 1954 års riksdag — men med samma negativa resultat. Vi förtröttades emellertid inte utan framförde än en gång förslag om att fastighetsskatten småningom helt skulle avskaffas och att som ett led däri repartitionstalet skulle sänkas undan för undan. Vid 1957 års riksdag yrkade vi, att repartitionstalet skulle sänkas från 4 till 1,5 procent. Bevilningsutskottet och riksdagen stannade emellertid då vid ett förslag från regeringen om sänkning av repartitions- talet till 2,5 procent. Högerpartiet reserverade sig inte mot detta förslag, därför att vi i bevilningsutskottet hade enat oss om ett enhälligt förslag till riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att förslag om fastighets- skattens slutliga avveckling måtte föreläggas riksdagen senast 1960 samt att Kungl. Maj:t skulle låta verkställa här- för erforderlig utredning.

I avvaktan på förslag från Kungl. Maj:t om fastighetsskattens avskaffande i enlighet med vad 1957 års riksdag begärde har vi i högerpartiet inte velat ta några nya initiativ i frågan. Vi har varit och är fortfarande av den upp- fattningen, att regeringen bör verkstäl- la 1957 års riksdagsbeslut.

Först av alla partier har högerpar- tiet gått in för fastighetsskattens totala avskaffande. Vi håller fortfarande lika styvt på detta nu som högermannen

herr Velander gjorde i 1942 års kom- munalskatteberedning. Att vi i dag inte ställt oss på reservanternas sida beror på att deras förslag, som helt bygger på motionerna I: 470 och II: 531, inte avser en avveckling av fastighetsskatten över hela fältet utan är begränsad till vissa fastigheter. Vi önskar att när den avskaffas skall alla de orättvisor som följer i fastighetsskattens spår bortta- gas. Vi vill inte vara med om att genomföra ett förslag som skulle medföra nya orättvisor.

I det särskilda yttrande, som höger- partiets representanter i utskottet fogat till betänkandet, pekas ånyo på de orättvisor en fastighetsskatt är behäftad med. Där framhålles att fastighets- skatten framför allt drabbar skattskyldiga som har en hög skuldsättning eller skattskyldiga som på grund av sjuk- dom eller nedsatt arbetsförmåga fått dåligt ekonomiskt resultat av fastighe- tens skötsel. Bland jordbrukarna är det främst de som har stor skuldsättning eller de som drabbats av skörde- skador eller andra katastrofer som får en ef- fektiv fastighetsskatt.

Som argument mot borttagande av fastighetsskatten framföres bland annat, att kommuner som inom sitt om- råde har kraftverk, skogsbolag o. d., skulle förlora mycket i skatteunderlag om fastighetsskatten borttoges. Detta skulle, herr talman, vara riktigt om ingen motåtgärd vidtoges, men jag vill kraftigt understryka, att vi från höger- partiets sida redan så tidigt som 1954 lade fram konkreta förslag om hur detta skattebortfall skulle förhindras. För- slaget innebär att dessa kommuner i första hand skulle såsom skatteunder- lag få tillgodoräkna sig all inkomst av fastigheterna intill dess inkomsten överstege 5 procent av taxeringsvärdet. Härigenom skulle i många fall fastig- hetskommunens ställning förbättras i förhållande till vad som nu gäller. 1953 års beslut — och framför allt 1957 års

Avveckling av fastighetsbeskattningen, m. m.

— innebar nämligen i många fall en försämring för fastighetskommunen.

Även när det gäller de s. k. sommarstugekommunerna har vi redovisat vägar för hur de skulle kunna kompenseras för ett vikande skatteunderlag om fastighetsskatten slopas. Jag skall dock inte, herr talman, förlänga debatten genom att på nytt framföra förslag om hur detta kan ske, utan hänvisar till det särskilda yttrande som högerpartiets representanter i bevillningsutskottet har fogat till betänkandet.

Herr talman! Med det anförda hoppas jag att det har framgått hur högerpartiet ser på den fråga som vi nu behandlar, och jag vill sluta med att understryka, att vi vill ha en avveckling av fastighetsskatten så fort detta kan ske. Kan det anses lämpligt att en kungl. proposition kommer till hösten, skall vi inte motsätta oss detta, men vi hoppas då att den kommer att upptaga ett förslag om fastighetsskattens slopande över hela fältet och inte endast i den begränsade omfattning som reservanternas förslag i dag innebär. Detta reservanternas begränsade förslag gör att vi från högerhåll inte i dag kan rösta med reservanterna.

I detta anförande instämde herrar *Björkman* (h) och *Stiernstedt* (h).

Herr ANDERSSON i Knäred (cp):

Herr talman! Vad gäller själva frågan om fastighetsskattens slopande säger sig alla vara eniga. 1957 års riksdag beslöt i enlighet med bevillningsutskottets förslag en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning i ärendet och att förslag senast till 1960 års riksdag skulle framläggas om slopande av fastighetsskatten. De sakkunniga ansåg sig emellertid inte kunna lägga fram ett förslag om fullständigt slopande av fastighetsbeskattningen utan ville behålla den tills vidare för vissa kategorier. — Jag behöver inte närmare utveckla detta; det har redovisats tidigare i debatten.

Vi har nu motionsvägen begärt att detta förslag skall realiseras, men utskottet har vänt sig mot förslaget under frambärande av diverse skäl som skulle tala för att vi åtminstone än så länge får behålla fastighetsbeskattningen i dess helhet, även om man erkänner att principerna för skattens fullständiga borttagande är desamma nu som förut.

Det finns i utskottsutlåtandet en rätt intressant sak. Utskottet säger nämligen att på längre sikt skulle en ny indelning i kommuner — alltså ett realiserande av de principer som riksdagen antog förra veckan — leda till att möjligheterna att ta bort fastighetsbeskattningen skulle öka.

Ja, nog var vi väl medvetna om att kommunindelningen skulle användas till åtskilligt och att man säkerligen under de närmaste åren kommer att få bevitna att en ny kommunindelning åberopas som argument i en mängd fall, då man ingenting vill göra, men att det skulle ske så snart som redan en vecka efter att kommunindelningsreformen behandlats här, hade man knappast väntat sig. Men det har alltså nu hänt.

De kommuner som drabbas särskilt svårt av ett borttagande av fastighetsbeskattningen är ju kraftverkskommuner och sommarstugekommuner. Sommarstugeregionerna omfattar ganska stora områden. Kraftverkskommunerna är ju främst lokaliserade till de inre delarna av Norrland. Jag har förfärligt svårt att förstå att frågan har så värst mycket att göra med en ny kommunindelning, och att denna skulle märkbart påverka möjligheterna att genomföra fastighetsbeskattnings borttagande. Nog borde väl utskottet ha försökt plocka fram några andra argument. Man gör faktiskt den reflexionen att utskottet väl hade litet svårt att bortförklara vad utskottet varit enigt om 1957. Under sådana förhållanden får det ta till argument där det kan

Avveckling av fastighetsbeskattningen, m. m.

finna dem, även om de är föga hållbara.

Det borde i dag inte möta några större svårigheter att ta bort fastighetsbeskattningen i den omfattning som 1957 års fastighetsbeskattningssakkunniga föreslagit. Visserligen är vådorna av skattebortfallet inte obetydliga för kommunerna, men det bör i och för sig inte vara omöjligt att kompensera dem. Tvärtom torde det vara väsentligt lättare att göra det här än vid ortsavdragsreformen, som vi genomförde i höstas.

Jag ber att få yrka bifall till den vid utskottets betänkande fogade reservationen av herrar Sundin och Vigelsbo.

Herr LARSSON i Borrby (cp):

Herr talman! Jag har i motion 607 tagit upp problemet om fördelningen av beskattningsrätten mellan s. k. fritidsvistelsekommun och mantalsskrivningsort. Jag konstaterar med stor tillfredsställelse att bevillningsutskottet anser de framförda synpunkterna beaktansvärda. Det är de trösterika ord, som väl varje motionär gärna letar fram ur ett utskottsbetänkande. Jag är alltså helt enig med utskottsmajoriteten om att synpunkterna är beaktansvärda.

I utskottsutlåtandet framhålls sedan att 1958 års skatteutjämningskommitté skulle kunna lösa dessa problem. På den punkten tillåter jag mig ha en annan uppfattning. Jag anser inte att detta problem är enbart en skatteutjämningsfråga. Det är inte heller en fråga som i egentlig mening hör samman med fastighetsbeskattningen, trots att den har räkat komma in i och behandlas i det sammanhanget. Nu spelar det naturligtvis inte så stor roll i vilket sammanhang motionen avslås.

Herr Nilsson i Svalöv ansåg att motionen inte kunde biträdas på grund av dess begränsade målsättning. Jag är emellertid av den uppfattningen att motion 607 ingalunda har en begränsad målsättning. Jag syftar då på det kända förhållandet — som jag inte skall

tynga debatten med eftersom det är välbekant för samtliga kammarens ledamöter — att allt fler kommuner kommer att få ta emot fritidsbebyggare. Detta är mycket glädjande för den mottagande kommunen och av mycket stort intresse för allt fler människor efter hand som de får möjlighet att vistas någon tid av året i en för rekreation lämplig fritidsmiljö. Man måste därför komma fram till en bättre fördelning av beskattningsrätten mellan sådan fritidsvistelseort och mantalsskrivningsort. Detta anser jag inte vara enbart en skatteutjämningsfråga.

Jag instämmer därför i de synpunkter som framförts i reservationen av herrar Sundin och Vigelsbo och ber att få yrka bifall till densamma.

Herr BRANDT i Aspabruk (s):

Herr talman! Eftersom 1957 års fastighetsbeskattningssakkunnigas förslag har spelat en så stor roll i debatten här tillåter jag mig att nämna några data angående detsamma. Enär man här diskuterar fastighetsbeskattningens olägenheter skall jag emellertid först be att få erinra om att 1957 års bevillningsutskott starkt underströk angelägenheten av att fastighetsbeskattningen avvecklades — så snart förutsättningar därför föreläge. Utskottet uttalade dock att dessförinnan måste frågan om compensation till vissa kommuner undersökas samt att det förväntade att senast 1960 års riksdag skulle beredas tillfälle att ta ställning till frågan om en slutlig avveckling av fastighetsbeskattningen under förutsättning att till dess erforderliga undersökningar kunnat slutföras.

Detta bifölls av riksdagen, och Kungl. Maj:t tillmötesgick önskemålet ganska snabbt. Redan samma år tillsattes kommitterade, som också arbetade tämligen snabbt, och i januari 1960 kom med ett betänkande.

De ansåg sig emellertid inte kunna förorda någon fullständig avveckling

Avveckling av fastighetsbeskattningen, m. m.

av fastighetsbeskattningen utan föreslog en partiell reform. Anledningen därtill var, att en total avveckling skulle medföra en så kraftig skärpning av skillnaderna i skattetryck — med andra ord en omfördelning av skattebördan — inte endast mellan olika grupper av skattskyldiga inom en och samma kommun, utan också mellan olika kommuner, att en sådan åtgärd ej vore försvarlig.

De redovisade ett material som bl. a. visade att den effektiva fastighetsskatten i hela riket 1957 uppgick till cirka 166 miljoner kronor och 1958 till cirka 130 miljoner kronor, att de höjda taxeringsvärdena och sänkta repartitionstalen jämte ändrade bestämmelser för beräkning av intäkt av en- och tvåfamiljsfastigheter för hela riket medfört en minskning av den effektiva fastighetsskatten med cirka 41 miljoner kronor samt att taxeringsvärdet för samtliga fastigheter i hela riket vid 1956 års taxering uppgick till 64,4 miljarder kronor och vid 1958 års taxering till 86,4 miljarder kronor, alltså en höjning med 34,2 procent.

Genom sänkningen av repartitionstallet från 4 till nuvarande 2,5 procent har emellertid garantibeloppen, trots ökningen av taxeringsvärdena, nedgått. Vid 1957 års taxering uppgick de till 25 746 000 skattekröner och vid 1958 års taxering till 21 588 000, alltså en sänkning med 16,2 procent.

De sakkunniga konstaterade att en fullständig avveckling av fastighetsbeskattningen skulle erfordra en höjning av kommunernas totala utdebiterings-satser med i genomsnitt 40 öre, om man lägger 1957 och 1958 års taxeringar till grund. Men det skulle naturligtvis bli stora variationer. För primärkommunerna skulle höjningen variera mellan lägst några tiotal ören upp till fem kronor per skattekröna. Därtill skulle komma höjning för lands-tingen med något tiotal ören per skattekröna. För kommuner med många

sommarstugor, med skogsbruk och med vattenkraftsanläggningar skulle minskningen i skatteunderlaget i genomsnitt uppgå till 10,8 procent, naturligtvis även här varierande, nämligen mellan lägst 0,4 procent och högst 31,7 procent.

De sakkunniga ansåg sig med hänsyn till dessa omständigheter inte kunna förorda en fullständig avveckling av fastighetsskatten, såvida man inte kunde eliminera dessa svårigheter, antingen genom statsbidrag eller på annat sätt.

Efter att ha prövat olika alternativ för statsbidrag — det bör man alltså lägga märke till — kom utredningen till den slutsatsen att olägenheterna med statsbidrag skulle bli så stora att statsbidrag inte skulle vara en lämplig och ändamålsenlig anordning. Svårigheterna i form av bl. a. tidsödande och arbetskrävande statistiska undersökningar skulle enligt kommitterade bli oerhört stora och beröra icke endast vissa fastigheter utan alla fastigheter i samtliga kommuner i landet och gälla icke blott ett år utan flera år. Med hänsyn härtill ansåg alltså utredningen att statsbidrag inte var någon godtagbar lösning.

Utredningen prövade också möjligheten av en sänkning av reparations-talet och konstaterade att inte ens en så ringa sänkning som från 2,5 procent till 2 procent skulle vara genomförbar utan kännbara ekonomiska påfrestningar för specialkommunerna, d. v. s. sommarstuge-, skogs- och vattenkraftskommunerna. Den kunde därför inte heller förorda en sådan lösning som den också menade inte skulle innebära någon som helst förenkling i nuvarande taxeringsarbete.

Efter denna ingående prövning av olika alternativ och med hänsyn till alla fakta ansåg sig de sakkunniga inte kunna förorda en fullständig avveckling av fastighetsbeskattningen, utan föreslog i stället en fortsatt partiell av-

Avveckling av fastighetsbeskattningen, m. m.

veckling. Förslaget innebar att fastighetsbeskattningen skulle tagas bort för alla fastigheter tillhörande enskilda, d. v. s. fysiska personer, bostadsföreningar, bostadsaktiebolag eller allmännyttiga bostadsföretag. Däremot skulle skatten i sin nuvarande form — och det är det högerledamöterna i bevillningsutskottet reagerar mot — bibehållas för fastigheter som tillhör juridiska personer, såsom vanliga aktiebolag, ekonomiska föreningar m. fl., och även för det allmännas bostadsinnehav.

Vill man nu lösa frågan på detta partiella sätt, som kommitterade föreslår, stöter man på problemet med sommarstugekommunerna som får vidkännas alldeles speciella svårigheter. Enligt utredningen fanns det då cirka 177 000 sommarfastigheter, och antalet får väl förmodas växa för varje år. Enligt förslaget skulle dessa kommuner specialbehandlas. För att tillgodose deras anspråk på visst skatteunderlag från sommarstugorna skulle de få tillgodoräkna sig ett skatteunderlag som i princip motsvarade nuvarande garantibelopp för fastigheterna. Beloppen skulle utbetalas via statsverket, och i gengäld skulle staten få behålla den skatt som i hemortskommunen betalades för sommarstugorna. De skulle nämligen i fortsättningen inkomstbeskattas endast i denna, varigenom man skulle slippa de dubbla deklarationsblanketterna. Genom denna partiella avveckling skulle givetvis de mest utsatta kommunerna, i vilka finns sommarstugeområden, stora bolagsskogar och kraftverk, inte få så stort skattebortfall, men kommitterade räknade ändå med att den på sina håll skulle bli ganska kännbar och att det totala skattebortfallet för kommunerna skulle uppgå till bortåt 100 miljoner kronor, vilket skulle innebära en genomsnittlig höjning av utdebiteringen enbart för primärkommunerna med 22 öre per skattekrona.

Så långt alltså utredningen. Inom bevillningsutskottet har det nu lika väl

som år 1957 rått fullständig enighet om den principiella ståndpunkt som 1957 års bevillningsutskott intog, nämligen att fastighetsbeskattningen avskaffas så snart förutsättningar därför föreligger. Den saken behöver vi alltså inte diskutera. Det är inte nödvändigt att dra upp alla konstaterade olägenheter med fastighetsbeskattningen och alla svårigheter och orättvisor den kanske skapar. Därom råder inga delade meningar. De olika uppfattningarna hänför sig till tidpunkten för fastighetsbeskattningens avskaffande, till om avvecklingen skall vara partiell och till om den i så fall skall ske enligt kommitterades förslag.

Det är obestriddligt att skattens fullständiga och även dess partiella avveckling skulle skapa svårigheter för många kommuner. Skatteunderlaget har visserligen ökat, men det har också utdebiteringen gjort. Alla kommunalmän vet att kommunalskatterna har stigit inom både kommunerna och landsingen. Åtskilliga kommuner kämpar för närvarande med betydande svårigheter att finansiera sin verksamhet, vilket också framkom i förra veckans diskussion om kommunindelningen. Utan tvingande skäl bör man väl därför inte vidta åtgärder som i betydande grad minskar det kommunala skatteunderlaget.

Därtill kommer att det nog kan vara klokt, herr Andersson i Knäred, att åtminstone avvakta tendenserna rörande kommunindelningen. Jag tror inte att man får tolka utskottets betänkande på det sättet att utskottet menar att fastighetsbeskattningen inte skall avvecklas förrän hela kommunindelningen är klar. Det är åtminstone inte min personliga uppfattning. Det vore ju orealistiskt att inta en sådan ståndpunkt. Men eftersom kommunindelningen ligger i stöpsleven borde den kanske ändå vara ett motiv för att något avvakta utvecklingen. Därigenom kan vi nämligen räkna med ökade resurser och

Avveckling av fastighetsbeskattningen, m. m.

en viss utjämning mellan kommunerna. Det bör även bli fallet med det aviserade stödet till skattetyngda kommuner och med de förslag som skatteutjämningskommitténs fortsatta överväganden kan leda till. Utskottet menar att detta kanske är det väsentliga motivet för att skjuta på avvecklingen.

Man får inte heller, herr talman, glömma bort att staten just nu har påtagit sig stora utgifter med anledning av det beslut vi i höstas fattade beträffande ortsavdragen. Jag vill minnas att vi ännu inte har reglerat förhållandena mellan staten och kommunerna rörande den ortsavdragsreform som skedde för flera år sedan. Det är dessa omständigheter som enligt utskottsmajoritetens mening motiverar att man temporärt skjuter ytterligare på frågan.

Nu yrkar emellertid reservanterna — det är endast centerpartiets ledamöter; de andra har ju inte ansett sig kunna ställa sig bakom detta yrkande — att riksdagen skall begära proposition till årets höstriksdag i enlighet med kommitterades förslag till partiell reform. Det bör observeras — jag vill understryka det — att 1957 års bevillningsutskott aldrig har ställt ut några växlar på att det förslag, som kommitterade har kommit med, skall antas. Uttalet år 1957 gällde ett fullständigt avvecklande och inte ett partiellt enligt kommittéförslaget. Man konstaterade i utskottet, och det framgick även av herr Nilssons i Svalöv yttrande att det inte råder enighet bland partierna om detta kommittéförslag.

Jag har redan framhållit att högerledamöterna inte vill vara med om att de juridiska personerna skall ställas åt sidan vid en partiell lösning. Någon ställning i sak till detta kommittéförslag har utskottsmajoriteten inte tagit.

Herr talman! Beträffande slutligen reservanternas yrkande i punkt nr 2 angående prövning rörande beskattningsrättens fördelning mellan mantalskrivningskommun och fritidsvistelse-

kommun understryker utskottet, att de i motionerna anförda synpunkterna är värda att beaktas. Motionären var ju inte så tillfredsställd med denna vänliga skrivning från utskottets sida. Det avgörande är emellertid, att 1958 års skatteutjämningskommitté skall pröva bl. a. möjligheten av en annan fördelning av beskattningsföremålen olika kommuner emellan. Man torde då kunna förvänta att den också prövar motionärens förslag. Med anledning av detta anser utskottet, att man inte nu bör bifalla motionen.

Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **VIGELSBO** (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Brandt i Aspabruk säger att det i bevillningsutskottet under denna tid inte har förelegat några principiella meningsskiljaktigheter angående fastighetsskattens avskaffande, ty man har sagt att den skall avskaffas, så snart möjligheter därtill föreligger. Det är, som herr Brandt säger, en växel utställd, men vi vet inte när den kommer att inlösas. Jag skulle känna bevillningsutskottet ganska dåligt, om det skrivit på detta sätt, därest det över huvud taget betraktat det som en växel.

När det gäller den effektiva fastighetsskatten, där man talar om 130 miljoner kronor, skulle jag vilja fråga herr Brandt vad den egentligen är för något. Den effektiva fastighetsskatten är den skatt som grundar sig på inkomster som aldrig har förvärvats. Jag tillåter mig att fråga om det över huvud taget finns någon annan grupp som kan förpliktigas eller har åtagit sig att betala skatt på inkomst som man aldrig har haft. Det rör sig i alla fall om ett belopp på 130 miljoner kronor. Jag tycker det vore egendomligt, om vi i längden skulle kunna försvara ett sådant system.

Herr **BRANDT** i Aspabruk (s) kort genmäle:

Herr talman! Det brukar ju vara van-

Avveckling av fastighetsbeskattningen, m. m.

ligt att bakom bevillningsutskottets betänkanden står enbart socialdemokrater — i varje fall är det inte så ovanligt — medan de borgerliga reserverar sig, även om de inte är ense om en och samma reservation. Men i detta fall, herr Vigelsbo, är det endast centerpartister som anser att läget för dagen är sådant, att de kan ta på sitt ansvar att begära att denna fråga skall lösas i år. Folkpartiets, högerns och socialdemokraternas ledamöter är överens om att läget tyvärr är sådant, att de icke anser sig kunna hemställa till Kungl. Maj:t om en proposition redan i år. Det är väl inte så sällan det inträffar omständigheter i omgivningen och i samhället som gör, att man inte kan genomföra, vare sig personligen eller här i riksdagen, vad man tidigare hade föresatt sig. Vid ett noggrant penetrerande av detta problem måste vi väl ändå konstatera att vi bör avvakta utvecklingen något. Därmed har ju inte någon ledamot, som står bakom utskottets betänkande, försvarat fastighetsbeskattningen. Det har inte varit någon diskussion om att den inte bör avvecklas så fort som möjligt.

Herr NYSTRÖM (s):

Herr talman! Enär jag är bosatt i en landsdel som i stor utsträckning berörs av denna fråga ber jag, herr talman, att få göra några reflexioner. Sedan åtskilliga år pågår ju ett arbete med avveckling av fastighetsbeskattningen. Det har sagts här tidigare i dag vid flera tillfällen, och i princip torde väl också alla vara överens om att det är riktigt att värbeskattningen av fastigheterna bör försvinna. Vissa åtgärder har också redan vidtagits i detta syfte. 1957 års fastighetsskattesakkunniga hade till uppgift att anvisa de vägar man borde gå för den fortsatta avvecklingen av fastighetsbeskattningen. Utredningen belyste också i sitt betänkande år 1960 problemen och lämnade vissa förslag till lösningar. Bland de frågor man här be-

handlade fanns en av alldeles särskilt intresse för de områden i vårt land, där kommunerna fått ta emot en betydande eller kanske en helt dominerande bebyggelse för fritidsbosättning av invånare från andra kommuner, där sommarstugorna är lika många eller fler än de permanenta bostäderna och där den enda kommunala inkomsten från fritidsinvånarna egentligen gått via fastighetsbeskattningen.

I motionens motivering sägs det bland annat, att om fastighetsskatten skulle avvecklas skulle detta innebära avsevärda utdebiteringshöjningar för vissa kommuner och då särskilt för kommuner med bland annat omfattande sommarstugebebyggelse. I motionen heter det: »En avveckling av fastighetsbeskattningen måste uppenbarligen ske på sådant sätt att dessa kommuner i rimlig utsträckning hålles skadeslösa.» Däri ber jag, herr talman, att få instämma.

Det torde ur många synpunkter för kommuner med stor fritidsbebyggelse vara olämpligt att redan nu gå in för en avveckling av fastighetsskatten, ty detta skulle ju betyda ett stort inkomstbortfall för just dessa kommuner, som bland annat har omfattande fritidsbebyggelse.

Herr Vigelsbo nämnde siffran 93 miljoner för detta inkomstbortfall. Jag tror emellertid att siffran är högre för just dessa kommuner. Fritidsbebyggelsen medför också helt naturligt en hel del kostnader för kommunerna.

Vi behöver bara gå till skärgårdskommunerna i Stockholms län. Där har man i allmänhet ett svagt och vikande befolkningsunderlag. Man har haft en befolkningsminskning på ungefär 20 procent i en del av dessa skärgårdskommuner under 10-årsperioden 1950—1960.

Genom att länets skärgård alltmer uppbär funktionen att vara fritids- och sommarbostadsområde för en växande del av Storstockholms drygt en miljon invånare, får dessa skärgårdskommuner under sommaren en mångdubbelt ökad

Avveckling av fastighetsbeskattningen, m. m.

befolkning. En 10- eller 20-dubbling av en sådan kommuns befolkning är inte ovanlig under sommarmånaderna.

Det är naturligt — och det skall här också gärna erkännas — att dessa sommargäster och besökande också tillför kommunerna en del inkomster genom att den bofasta befolkningen får möjligheter att sälja vissa produkter. Arbets-tillfällena ökar också, och man kan hyra ut rum o. s. v. För kommunerna är emellertid de skatteinkomster de indirekt eller direkt får från fritidsbebyggarna otillräckliga i förhållande till de ökade kostnader som denna fritidsbebyggelse för med sig. Jag vill här bara nämna kostnaderna för olika kommunala organ och funktioner, t. ex. byggnadsnämnd, hälsovårdsmyndigheter, brandskydd och polisorganisation etc. Dessa måste vara dimensionerade för att motsvara de stora krav som en fritidsbebyggelse för med sig. Planeringen för att trygga tillgången på dricksvatten samt anordningar för avlopp, förvaring av sopor och avfall samt tryggheten av tillfredsställande sanitära förhållanden medför både organisatoriska och ekonomiska problem för dessa kommuner.

Det är givet att problemen i samband med en avveckling av fastighetsbeskattningen har skapat stor oro bland många av de skattetyngda kust- och skärgårdskommunerna i bl. a. Stockholms län. Den har kanske också skapat en viss olust när det gäller att göra sådana insatser beträffande bebyggelseplanering, hälsovård och annat som hör ihop med sommarbefolkningen, då man lever under hotet att förlora även de små inkomster man nu har från det hållet.

Som också bevillningsutskottet framhåller bör vi nog inte utan tvingande skäl genomföra en åtgärd, som resulterar i att man i hög grad minskar det kommunala skatteunderlaget. Fastighetsbeskattningen bör enligt min mening bibehållas i nuvarande utformning, åtminstone till dess man har funnit andra vägar för att undvika inkomst-

bortfall för de kommuner som jag här åsyftat.

Herr talman! Jag kan inte för min del tillstyrka de väckta motionerna om en avveckling av fastighetsskatten, utan jag yrkar bifall till bevillningsutskottets hemställan att motionerna icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! I den motion som ligger till grund för bevillningsutskottets förvarande utlåtande om avveckling av fastighetsbeskattningen I: 470, hemställs att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att förslag rörande avveckling av fastighetsskatten, i huvudsak grundat på förslag av 1957 års fastighetsskattesakkunniga, måtte föreläggas innevarande års höstriksdag. Genom att den statliga utredningen har föreslagit, att fastighetsskatten skall bibehållas för vissa juridiska personer och det allmänna samt speciella arrangemang vidtagas med den s. k. sommarstugeskatten, menar motionärerna att ett sådant läge har uppstått där det synes vara möjligt att undvika icke önskvärda inkomstbortfall för kommunerna.

Motionärerna menade alltså att det skulle gå bra att avskaffa fastighetsbeskattningen, delvis i enlighet med utredningens förslag. Men vid behandlingen av frågan i bevillningsutskottet stod det klart för motionärerna att det inte var så enkelt som de trott. Det visade sig nämligen att, trots att man behåller fastighetsbeskattningen på de områden jag här nämnt, blir det ändå ett inkomstbortfall för kommunerna på 93 miljoner kronor, vilket i genomsnitt gör 22 öres utdebiteringshöjning per skattekrona, om man räknar så som utredningen har gjort. I vissa kommuner kommer man att få vidkännas en avsevärt högre utdebiteringshöjning. I motionen finns inga som helst förslag om hur kommunerna skall kompenseras för detta inkomstbortfall. Man hänvisar bara till den statliga utredningen, som har

Avveckling av fastighetsbeskattningen, m. m.

undersökt möjligheterna att genom statsbidrag ge kommunerna kompensation. Men utredningen säger på sidan 92 i sitt betänkande, där den sammanfattar resultatet av undersökningarna, att de påtalade olägenheterna är så stora att den inte anser att statsbidrag bör komma i fråga för fastighetsskattens avveckling.

Detta fick motionärerna klart för sig vid utskottsbehandlingen, och i reservationen har man också anfört följande: »Inkomstbortfallet för kommunerna vid ifrågavarande avveckling blir enligt utskottets mening ej större än att det bör kunna kompenseras på lämpligt sätt, t. ex. genom höjning av statliga anslag till vissa kommunala ändamål eller på något längre sikt vid ett införande av grundbidragsprincipen.»

Det är alldeles klart att förslaget i reservationen har kommit till på en höft. För det första har man inte preciserat på vilket sätt man skall ge kompensation till kommunerna, och för det andra har man inte på något sätt kunnat göra troligt att det är just de kommuner som drabbats av inkomstbortfallet som kommer att få kompensation enligt de riktlinjer som finns angivna i centerpartimotionen. Det är därför, herr talman, som jag har gått på utskottets linje. Jag menar att man för det första bör undersöka om det inte kan finnas en väg att avveckla fastighetsbeskattningen över huvud taget, ty vi är i princip överens om att det inte längre finns någon bärande motivering för den skatten, om det någonsin har funnits en sådan. För det andra bör man avvakta skatteutjämningskommitténs arbete — det torde vara nyttigt — innan man här fattar ett beslut.

Däremot kan man ju inte alls, som herr Andersson i Knäred gjorde, inläsa i utskottets utlåtande att man skulle avvakta hela genomförandet av kommunreformen — det har herr Brandt i Aspabruk också påpekat. Vad utskottet säger är bara att man konstaterar att det ge-

nom kommunreformen på längre sikt kan bli en förstärkning av de sämst ställda kommunernas ekonomiska resurser. Det är ett allmänt konstaterande, som vi väl kan göra men som inte har någonting att skaffa med frågan när fastighetsbeskattningen skall avvecklas.

Herr talman! I utskottet var ledamöterna från samtliga partier överens om att fastighetsbeskattningen skall avvecklas. Högern, folkpartiet och socialdemokraterna var överens om att vi inte kunde bifalla centerpartimotionen av bl. a. de skäl som jag här har angivit.

Vid justeringen, då jag tyvärr inte hade tillfälle att vara närvarande, kom det från högerhåll inte några yrkanden om en ändring av utskottets skrivning. Men högerpartiet har ändå gjort ett särskilt yttrande, som kom som en överraskning för de övriga ledamöterna i utskottet. Jag har ingenting att invända mot utskottets skrivning, och det har såvitt jag förstår inte högerledamöterna heller. Jag kan i stort sett instämma i vad som sägs i högerledamöternas särskilda yttrande, och jag är säker på att om de hade föreslagit utskottet att yttrandet skulle komma in i utskottsutlåtandet, så hade de fått in det mesta.

Det går nu ett rykte här i riksdagens korridorer att högerpartiets medlemmar i sin rädsla för centern inte längre skulle stå för detta utskottsutlåtande, som de inte hade något att invända mot, och att de skulle lägga ned rösterna. Jag hoppas det ryktet är felaktigt. Som herr Brandt i Aspabruk påpekat är vi från högerpartiet, socialdemokraterna och folkpartiet överens om att fastighetsbeskattningen bör avlysas men att tidpunkten ännu inte är inne att göra det, utan att vi bör se tiden an.

I detta anförande instämde herrar *Christenson* i Malmö (fp) och *Rydén* (fp).

Herr **BJÖRKMAN** (h) kort genmäle:

Herr talman! Vad herr Gustafson i Göteborg sade om högerledamöternas sär-

Avveckling av fastighetsbeskattningen, m. m.

skilda yttrande är inte riktigt. Vid det sammanträde i bevillningsutskottet där utskottets betänkande justerades, anmälde bevillningsutskottets vice ordförande, herr Hagberg, till ordföranden att vi skulle komma med ett särskilt yttrande. Jag tror att herr Gustafson i Göteborg kan få detta bekräftat också av utskottets ordförande, herr Ericsson i Kinna, som dock inte sitter i denna kammare utan i medkammaren. Att vi anmält att särskilt yttrande skulle avges, därom råder inte något tvivel. Att de två ledamöterna från folkpartiet, som deltagit vid behandlingen av denna fråga, inte var närvarande vid justeringen av betänkandet, kan knappast vi från högerpartiet lastas för.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp) kort genmäle:

Herr talman! Denna anmälan gjordes på ett sådant sätt att den icke uppfattades av någon av de närvarande folkpartiledamöterna.

Herr BJÖRKMAN (h) kort genmäle:

Herr talman! Även om denna anmälan inte hade uppfattats av de närvarande ledamöterna från folkpartiet, hade det förhållandet i varje fall inte hindrat folkpartiet att avge ett särskilt yttrande, ty detta står ju ledamöterna fullkomligt fritt.

Herr HAMRIN i Kalmar (fp):

Herr talman! Jag vill bara med några ord understryka några synpunkter, som kanske redan framhållits i debatten, framför allt av herr Nyström, men som nog är värda allt beaktande.

När man avvecklar fastighetsskatten, innebär det inte bara inkomstbortfall för sommarstugekommunerna. Det innebär ju också att en hel del av de utgifter, som uppstår vid ordnandet av sommarstugebebyggelsen, faktiskt i fortsättningen också faller på kommunerna.

Kommunerna är huvudmän för planläggningen. Detta drar med sig åtskil-

liga kostnader. Även om man hoppas att kommunerna skall återfå i varje fall en del av dessa kostnader från markägarna, kommer inte alla dessa pengar tillbaka till kommunerna. Dessutom har kraven på planläggning och på ordnande av sanitära och andra förhållanden stigit undan för undan även då det gäller sommarstugebebyggelsen, och en hel del av dessa utgifter faller på kommunerna.

Jag skulle nog kunna tänka mig att en så ansvarskännande kommunfullmäktig som herr Börjesson i Glömminge vet vad det här gäller för en sådan kommun som den han representerar. Det är åtskilliga utgifter som faller på en sådan sommarstugekommun, och i likhet med övriga talare hoppas jag att fastighetsskatten så snart som möjligt skall kunna avvecklas och att man samtidigt med en sådan avveckling skall kunna lösa dessa problem för sommarstugekommunerna.

Jag har mycket svårt att förstå vad kommunreformen har med denna fråga att göra. Det är klart att större kommuner ger större resurser, större möjligheter, men i åtskilliga fall — framför allt då det gäller sommarstugekommunerna — kommer reformen inte att lösa problemen, utan dessa måste lösas i annan ordning och i samband med att fastighetsskatten avvecklas.

Herr ANDERSSON i Knäred (cp):

Herr talman! Herr Gustafsons i Göteborg resonemang beträffande kommunindelningen kan jag bemöta genom att endast instämma i vad herr Hamrin i Kalmar sade på denna punkt.

När det sedan gäller herr Nyströms anförande vill jag påpeka, att vår motion tar full hänsyn till sommarstugekommunerna. De sakkunniga räknar också med hel compensation till sommarstugekommunerna. Detta är för övrigt rätt naturligt, och i varje fall skulle inte jag, som kommer från ett utpräglad sommarstugelän, någonsin ha

Avveckling av fastighetsbeskattningen, m. m.

skrivit på en motion i denna fråga, om inte motionen varit så avfattad att den tog hänsyn till dessa intressen. Ett sådant län skulle nämligen drabbas så hårt, om fastighetsskatten för sommarstugekommunerna slopades, utan att kompensation gäves, att det bleve något av en katastrof.

Jag återkommer så till herr Gustafson i Göteborg. Han påstod att reservanterna fick glida ifrån motionsyrkandet i betydande mån. I själva verket är det på det sättet, att man mycket väl kan kompensera det skattebortfall som kommunerna drabbas av, sedan sommarstugekommunerna kompenseras. Genom att fastighetsskatten bibehålles för de juridiska personerna klaras ju kraftverkskommunerna, där annars ett mycket betydande bortfall av skatteunderlag skulle ske. I övrigt fördelar sig bortfallet tämligen jämnt, och då kan man utan olägenhet kompensera kommunerna på det sätt som är föreslaget. Fastighetsskattesakkunniga räknar med att 93 miljoner kronor, innebärande genomsnittligt 22 öre per skattekrona, skulle återstå att täcka, och därvid blir variationerna inte så stora mellan olika kommuner.

Här sägs att alla är överens om att avveckla fastighetsskatten. Ja, men när skall den avvecklas? 1957 års riksdag utställde otvivelaktigt en växel, som den aviserade att den var beredd att lösa in 1960. Nu har vi påmint om detta och menat, att växeln borde kunnat lösas in åtminstone 1962. Men nu säger såväl herr Brandt som herr Gustafson i Göteborg att visst skall vi lösa in den men vi bör inte binda oss för en viss tidpunkt då det skall ske. Växeln skall löpa på obestämd tid, såvitt jag har tolkat det hela rätt, och det menar jag är ganska orimligt.

Jag skall inte blanda mig i trätan mellan högern och folkpartiet. Den får de själva göra upp. Det är i och för sig bara att beklaga att det vid åtskilliga tillfällen, särskilt i höstas, omvittnade

mycket goda förhållandet på den kanten nu verkar att ha blivit betänkligt rubbat. Låt mig i alla fall uttrycka den stilla förhoppningen att meningsskiljaktigheterna inte är större än att de snabbt kan överbryggas igen. Det vore synd annars.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Herr Anderssons i Knäred omtanke är verkligen rörande. Jag begärde ordet för att på en enda punkt anknyta till vad herr Andersson i Knäred sade. Han yttrade att han bemötte mig genom att instämma i det som herr Hamrin i Kalmar sagt beträffande kommunreformen och fastighetsskatten. I själva verket är herr Hamrin i Kalmar och jag överens om att kommunreformens genomförande inte har någonting att göra med frågan om tidpunkten för en avveckling av fastighetsskatten. Detta framgår även av utskottets utlåtande.

Är även herr Andersson i Knäred överens i denna sak, är vi åtminstone överens på en punkt!

Herr ANDERSSON i Knäred (cp):

Herr talman! Får jag då bara fråga herr Gustafson i Göteborg vad som menas med det avsnitt i utlåtandet som finns på sidan 6.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Det går, herr Andersson i Knäred, alldeles utmärkt att läsa innantill i utskottets utlåtande. Som jag sade i ett tidigare anförande, är det ju så att vi där diskuterar kommunernas ekonomi över huvud taget. I det sammanhanget sägs det i utlåtandet bara som ett allmänt uttalande att kommunindelningsförslaget, om det genomföres, på längre sikt kan komma att möjliggöra en förstärkning av de sämst ställda kommunernas ekonomiska resurser. Det är ett allmänt uttalande, som inte alls har samband med frågan om tidpunkten för fastighetsskattens avskaffande.

Sänkning av myndighetsåldern

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. 1

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen i motsvarande del; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Herr Andersson i Knäred begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i mom. 1) i utskottets betänkande nr 17, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen av herrar Sundin och Vigelsbo i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Andersson i Knäred begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 142 ja och 30 nej, varjämte 29 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 2

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen i motsvarande del; och fann herr andre vice talmannen den

förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Herr Andersson i Knäred begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i mom. 2) i utskottets betänkande nr 17, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen av herrar Sundin och Vigelsbo i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen och att kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 10

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 9, i anledning av väckt motion angående kravet på egenhändigt under-tecknande av aktiebrev.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 11

Sänkning av myndighetsåldern

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 10, i anledning av väckt motion om en sänkning av myndighetsåldern.

Första lagutskottet hade behandlat en i första kammaren väckt motion, nr 289, av herr *Lundström*. I motionen hemställdes, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en utredning med uppgift att undersöka förutsättningarna för en sänk-

Sänkning av myndighetsåldern

ning av den nuvarande myndighetsåldern.

Utskottet hemställde, att förevarande motion, I: 289, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr *Hilding*, som ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionen I: 289 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning om en sänkning av myndighetsåldern.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **JOHANSSON** i Stockholm (k):

Herr talman! Motionärens och reservantens partivänner i folkpartiet har icke framträtt till deras stöd. Jag skall därför rycka in som reserv och hoppas på motsvarande förståelse när kammaren inom kort skall behandla vår motion om sänkning av rösträttsåldern till 18 år.

Den motion som herr *Lundström* väckt är nämligen en både klok och rimlig motion. Hans förslag är för länge sedan moget att genomföras.

För manliga medborgare har den civilrättsliga 21-årsgränsen varit gällande sedan år 1721. Efter 241 år kan sådana bestämmelser vara mogna för en översyn. Nog är det egendomligt att unga människor kan kallas in till värnplikt och, om så sorgligt skulle inträffa, även gå ut i krig och dö för sitt land, men ändå under den första delen av värnpliktsåldern stå »under föräldrarnas vårdnad». Detta omfattar rätt och plikt för föräldrarna att besluta i den unges personliga angelägenheter när det gäller vård, uppfostran och utbildning.

Det är numera genom psykologisk forskning klarlagt att de unga mognar mycket tidigare än förr. Motionären framhåller också att radio, TV och film och mycket annat har gjort de unga mera insatta i samhällets angelägenheter. Därför bör de, tycker man, i hög-

re grad än hittills få bestämma i frågor som i eminent grad berör dem själva och deras framtid. Även när det gäller giftermål och andra viktiga beslut måste de omyndiga ungdomarna med vissa undantag foga sig i denna s. k. vårdnad.

Utskottet har inte annat att anföra än att 21-årsgränsen gäller i de flesta andra länder, även de nordiska, och att endast fyra länder, däribland Sovjetunionen har 18-årsgräns. Det är väl inte rimligt att vi i alla sammanhang skall tillhöra dem som ligger längst efter. Vi skulle väl kunna hålla oss framme någon gång, alldeles särskilt när det gäller en reform som i högsta grad intresserar Sveriges ungdom.

Motionären har inte sträckt sig längre än till att föreslå en utredning, och en sådan borde vi väl kunna orka med. Eftersom varken motionär eller reservant tillhör kammaren ber jag i deras ställe få yrka bifall till reservationen av herr *Hilding*.

Fru **GÄRDE WIDEMAR** (fp):

Herr talman! Jag ber att få hänvisa till vad som har anförts i utskottets utlåtande. Vi har inte ansett att det visat sig nämnvärda olägenheter med den nuvarande myndighetsåldern. Dessutom är 21 år den gräns som gäller i de flesta övriga demokratiska länder. De enda länder som har 18 år såsom gräns är Sovjetunionen och några andra öststater.

Under sådana förhållanden har inte utskottet funnit anledning att förorda en utredning, utan anser att man kan tills vidare bibehålla den nuvarande myndighetsåldern.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **JOHANSSON** i Stockholm (k):

Herr talman! Utskottet borde enligt min mening ha frågat ungdomen om den känner några olägenheter av den nuvarande åldersgränsen.

Ersättning för skada å enskild egendom genom skyddsåtgärd mot atomolycka m. m.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen av herr Hilding; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 12

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 11, i anledning av väckt motion angående talan mot avgörande i konkursmål.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 13

Ersättning för skada å enskild egendom genom skyddsåtgärd mot atomolycka m. m.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 4, i anledning av väckta motioner om ersättning för skada å enskild egendom genom skyddsåtgärd mot atomolycka m. m.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 288 i första kammaren av herrar *Georg Carlsson* och *Nils-Eric Gustafsson* samt nr 359 i andra kammaren av herr *Gustavsson* i Alvesta m. fl.

I motionerna, vilka var likalydande, hade hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning av grunderna för ersättning av förluster å enskild egendom, som uppstått genom av myndighet beslutade skyddsåtgärder mot atomolycka eller annat katastroftillbud och som inte omfattas av anläggningsinnehavarens skadeståndsansvar, i enlighet med vad i motionen anförts».

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 288 och II: 359, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Thorsten Larsson* och *Gustavsson* i

Alvesta, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till förevarande motioner, I: 288 och II: 359, i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning rörande ersättning för förluster å enskild egendom, som uppstått till följd av myndighets ingripande på grund av atomolycka eller annat olycks- eller katastroftillbud och som ej omfattades av anläggningsinnehavarens skadeståndsansvar.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **GUSTAVSSON** i Alvesta (cp):

Herr talman! Den fråga vi nu har att behandla har varit föremål för riksdagens ställningstagande vid tidigare tillfällen, bl. a. vid 1960 års riksdag då förslaget till lag om skyddsåtgärder vid olyckor i atomanläggningar behandlades. Även då framhölls det otillfredsställande däri, att man icke i tillräcklig grad tagit hänsyn till de ekonomiska problem som kan uppstå för den enskilde vid en atomolycka.

Med den nuvarande lagens utformning är anläggningsinnehavaren ansvarig för uppkomna skador intill ett belopp av 25 miljoner kronor. Vid en atomolycka kan emellertid det förhållandet uppstå, att enskilda personer får vidkännas betydande förluster som icke omfattas av anläggningsinnehavarens skadeståndsansvar. Som exempel härpå nämnde — såsom framgår av utskottsutlåtandet — statsrådet *Johansson* i proposition nr 139 för år 1960 förluster som kan tillfogas allmänheten till följd av att länsstyrelsen för säkerhets skull påbjuder utrymning av område, som ligger i farozonen men som senare visar sig icke ha blivit belagt med radioaktivitet i hälsofarlig mängd, samt vidare förluster som kan åsamkas jordbruksbefolkningen för den händelse länsstyrelsen inom sådant område provisoriskt skulle förbjuda försäljning av mjölk och andra livsmedel. Skall ersättning utgå för för-

Ersättning för skada å enskild egendom genom skyddsåtgärd mot atomolycka m. m.

luster av nämnda slag, ligger det tydligen närmast till hands att ersättningen bestrides av statsmedel.

Om det nu skulle vara så sorgligt att en atomolycka inträffar, är det knappast möjligt att en länsstyrelse, när den påbjuder utrymning av ett område eller förbjuder försäljning av vissa livsmedel, kan göra en avgränsning som exakt sammanfaller med det område vilket senare visar sig vara drabbat av radioaktivitet. Det är väl tvärtom ganska naturligt att länsstyrelsen av säkerhetsskäl vidtar åtgärder inom ett något större område än det som sedermera visar sig vara drabbat.

De människor som bor inom ett område, för vilket länsstyrelsen påbjudit åtgärder men som, enligt vad det sedermera visar sig, icke drabbas av radioaktivitet, har således icke möjlighet att för inkomstbortfall och andra förluster få ersättning enligt atomansvarighetslagen. De har i stället att invänta statens medverkan för att erhålla ersättning. Då det kan röra sig om betydande belopp för den enskilde — det kan gälla kostnader för utrymning, skador å fastigheter och liknande, utebliven inkomst på grund av att livsmedel måst förstöras — är det en rimlig begäran att statsmakterna ser till att vi får normer för värdering och regler för handläggningen av de skaderegleringsärenden det här är fråga om.

För alla dem som bor på ett visst avstånd från en atomanläggning kommer avsaknaden av klara bestämmelser på det här området att skapa ett tillstånd av osäkerhet för framtiden. Här är det fråga om samhällliga ingripanden i en bygd, och det bör då också tillses att de personer som bor i närheten av det område, där åtgärden vidtages, får en känsla av att man från samhällets sida gör allt för att säkerställa deras ekonomiska trygghet.

Men även andra anläggningar än atomanläggningar kan motivera åtgär-
4* — *Andra kammarens protokoll 1962. Nr 9*

der från samhällets sida, vilka vållar den enskilde ekonomiska förluster. Såsom framhålls i reservationen kan det inträffa katastrof- och olyckstillbud i oljelager eller i lager med andra eldfarliga eller explosiva ämnen, vilka kan föranleda ingripanden som medför betydande intrång och förlust för den enskilde. Vi har på detta område erfarenheter som visar att det inte är så enkelt att lösa sådana frågor när tillämpliga regler saknas.

Jag anser, herr talman, att detta problem i längden inte kan nonchaleras, och jag ber därför att få yrka bifall till den reservation som är fogad till andra lagutskottets utlåtande nr 4.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp):

Herr talman! Frågan om ersättning av det slag, som herr Gustavsson i Alvesta berört i sitt anförande, har varit föremål för riksdagens prövning såväl 1960 som 1961. Då behandlades motioner med i stort sett samma yrkanden som i den motion vi i dag diskuterar. Vid båda tillfällena avslogs motionsyrkandena av riksdagen.

Den fråga som motionärerna och reservanterna här på nytt aktualiserat är mycket betydelsefull — därom råder inga delade meningar. Frågan gäller alltså huruvida ersättning av allmänna medel skall utgå i de fall då myndighet, närmast länsstyrelsen, av beredskaps-skäl vidtar åtgärder i syfte att förebygga eller begränsa verkningarna av olycka eller olyckstillbud i en atomanläggning. Därvid kan, som herr Gustavsson framhöll, vederbörande myndighet komma att vidta åtgärd mot egendom eller rörelse, som sedermera visat sig icke lidit skada, varför ersättning för ägarens förlust inte kan utgå enligt atomansvarighetslagens bestämmelser.

Motionärerna vill nu få till stånd en generell lagstiftning, som reglerar alla skadeståndskrav, som kan uppstå i dy-

Ersättning för skada å enskild egendom genom skyddsåtgärd mot atomolycka m. m.

lika sammanhang. Dessutom har motionärerna i år utvidgat sitt yrkande till att omfatta ersättning i samband med beredskapsåtgärder vid andra i reservationen närmare preciserade katastrof- och olyckstillbud.

Det råder inte inom utskottet några som helst delade meningar om att ersättning skall utgå. Det råder icke heller några delade meningar om att ersättning bör utgå av statsmedel i de fall, då anläggningsinnehavaren inte kan göras ansvarig enligt atomansvarighetslagen.

I fjol och alldeles särskilt i 1960 års utlåtande underströk utskottet vad vederbörande departementschef anfört i den proposition varigenom förslaget till lag om skyddsåtgärder vid olyckor i atomanläggningar förelades riksdagen. Jag skall be att få läsa upp det avsnitt, där departementschefens slutsats kommer till uttryck: »Beträffande skador, som vid en olycka i en atomenergianläggning drabbar enskilda under sådana förhållanden, att de ej kan få skadestånd av anläggningsinnehavaren eller ersättning från försäkring, talar enligt min uppfattning starka skäl för att statsmakterna rent allmänt bör träda in med viss hjälp. Särskilt kan atomenergiverksamhetens karaktär av en hela samhällets angelägenhet motivera att ersättning utges av staten. Det förefaller emellertid vara en naturlig ordning att riksdagen här liksom eljest vid större katastrofer i varje särskilt fall får taga ställning till ersättningsfrågan. Förfaringsstämman stämmer även med den tanke, som kommit till uttryck i en bestämmelse i förslaget till atomansvarighetslag, att vid större katastrofer, då anläggningsinnehavarens ansvarighetsförsäkring ej förslår att bereda alla skadelidande gottgörelse, ersättning skall utgå av statsmedel enligt grunder, som i varje särskilt fall fastställs av statsmakterna.»

Det är denna departementschefens slutsats i propositionen, som utskottet stöder sig på, när utskottet även i år vidhåller sin uppfattning att sådana här

frågor om skadestånd för förluster, som kan vara av mycket vitt skild beskaffenhet och därjämte av den arten, att de inte i förväg kan förutses, bör i varje särskilt fall bli föremål för prövning.

Jag tror också man kan säga att riksdagen hittills, när den har prövat frågor som rör ersättning för naturkatastrofer eller liknande olyckor, har varit ganska lyhörd för folkmeningen och vidtagit åtgärder, som varit tillfredsställande.

Utskottet har således alltjämt den uppfattningen, att skadestandsfrågor av denna karaktär bör prövas av statsmakterna, däribland riksdagen, i varje särskilt fall. Av detta skäl har vi inom utskottet inte kunnat biträda motionärernas yrkande.

Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustavsson i Alvesta begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen av herrar Thorsten Larsson och Gustavsson i Alvesta.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne fler-

talet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustavsson i Alvesta begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 148 ja och 29 nej, varjämte 19 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 14

Utbildningstiden för vissa värnpliktiga

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 5, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående förslag till förordning med provisoriska bestämmelser rörande utbildningstiden för vissa värnpliktiga, dels ock i ämnet väckta motioner.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! För tio månader sedan beslöt regeringen att låta utfärda en ny förordning, enligt vilken övningstiden för dem som inkallades till repetitions-tjänstgöring förkortades till 25 dagar. Det var i realiteten fråga om en förkortning med 15 dagar, om man räknar samman den förkortade övningstiden under de tre tjänstgöringsperioderna. Denna förkortning vidtogs efter en mycket långvarig och ingående utredning, och utredningsresultatet hade i vederbörlig ordning valsat runt för yttranden från olika håll. Det beslut som regeringen efter riksdagens beslut fattade i denna fråga kan alltså inte anses vara förhastat, utan var mycket noga förberett och genomtänkt. Enligt vad jag kan förstå var beslutet att fatta som en liten reaktion mot det militaristiska tänkandet och som ett tillmötesgående av det utbredda missnöjet över slöseriet med

Utbildningstiden för vissa värnpliktiga

dagtiden under repetitionsövningarna. Man räknade med att kunna spara fem miljoner kronor om året genom denna åtgärd.

Men bara åtta månader efter det att förordningen utfärdades hade regeringen hunnit tänka om. Resultatet av dess omtänkade är det förslag, som nu ligger på riksdagens bord och som ett enhälligt utskott har godkänt. Det innebär som bekant en återgång till den tidigare repetitionstiden om 30 dagar.

Man frågar sig: Vad är det som ligger bakom denna kovändning? Är det ånger eller ångest? Ja, får jag tro det som regeringen anför såsom huvudmotive-ring är det närmast ångest, eftersom de s. k. beredskapsskålen skjutits i förgrunden. Men varför var inte dessa skäl lika starka i fjol? Vad är det egentligen som motiverar en sådan här kovändning sedan den ändrade ordningen, som riksdag och regering i fjol beslutat, praktiserats en enda gång? Det kan inte vara ett sakligt skäl att kravet på kuppberedskap bör tillgodoses, ty det kan lika väl ske även om repetitionstiden är 25 dagar. Skillnaden är väl egentligen därvidlag ganska liten.

Jag vill också erinra om att när beslutet i fjol fattades om att förkorta denna repetitionstid till 25 dagar, så konstaterades att det reellt inte skulle innebära mer än 3 dagars förkortning, eftersom lördag och söndag för utryckningen gott kunde räknas bort som reella övningsdagar när det gällde den kategori av värnpliktiga som skulle beröras härav.

Den kovändning man nu gör motiveras också med något som förefaller ganska egendomligt. Alla vet att det gäller en återgång till 30 övningsdagar, men i stället såges det att vad som nu skall ske är en övergång till en differentierad utbildning under repetitionstiden. Därtill — och det är det som är mest kostligt i sammanhanget — motiveras denna övergång till 30 dagars repetitionstid med att vi därigenom skall

Höjning av de allmänna barnbidragen

kunna pröva oss fram till om systemet med 25 övningsdagar är möjligt att fullfölja. Den som tar del av sådana motiveringar för en kovändning av detta slag inom loppet av åtta månader måste bli ganska förbryllad.

Herr talman! Jag har velat framhålla detta, då jag inte tycker att de skäl som har anförts för denna kovändning är övertygande; snarast gör det ett litet löjeväckande intryck med en sådan kastning i en fråga som i och för sig är av ganska stor betydelse. Det måste inte minst för alla de kategorier av värnpliktiga som berörs av saken kännas som en svår motgång, om nu riksdagen godkänner regeringens förslag. Med tanke på enigheten inom utskottet — utskottet var lika enigt i fjol när det rekommenderade riksdagen att övergå till 25 övningsdagar — måste man befara att regeringen får riksdagen med sig lika lätt när det gäller att fastställa 30 dagar som när det gällde att fastställa 25 dagar.

Rent formella skäl gör att jag inte kan ställa något yrkande, men jag skulle i alla fall vilja använda tillfället att uppmana regeringen att uppta riksdagens beslut i fjol till mera allvarlig behandling än regeringens föreliggande proposition tyder på. Det bör inte föreligga formella hinder för att regeringen i fortsättningen gör en sådan prövning.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp):

Herr talman! Herr Hagberg ställde inget yrkande. Jag kunde alltså ha avstått från ordet, men jag vill ändå säga, att jag tror herr Hagberg har dragit en del slutsatser av fjolårsbeslutet som man rimligtvis inte kan dra av detsamma.

Det beslut som riksdagen fattade i fjol avsåg egentligen en försöksverksamhet. Det skulle vara fråga om en engångsföreteelse, som innebar ett tillmö-

tesgående av värnpliktsutredningens begäran att få studera verkningarna av 25 dagars repetitionsövningstid. Nu har det upplysts att man genom att vidtaga andra dispositioner kan ställa särskilda förband till förfogande för den försöks- och studieverksamhet som värnpliktsutredningen anser sig behöva.

Detta är, förutom beredskapsskäl, anledningen till att utskottet tillstyrker föreliggande förslag.

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! Det är ett faktum att fastän beslutet nu innebär återgång till 30 dagars repetitionsövning motiveras det med att man skall få möjlighet till differentierad utbildning och alltså kunna fortsätta med dessa 25 dagar om man finner skäl därtill. Men motiveringen är ju *en sak*, och jag förstår herr Andersons svårigheter när han måste konstatera att mot denna motivering svarar ett förslag om förlängning av utbildningstiden.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 15

Höjning av de allmänna barnbidragen

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 6, i anledning av väckta motioner angående höjning av de allmänna barnbidragen.

I följande sex inom riksdagen väckta motioner hade yrkanden angående de allmänna barnbidragen framställts, nämligen

1) de likalydande motionerna nr 437 i första kammaren av herrar *Öhman* och *Lager* samt nr 513 i andra kammaren av herr *Nilsson* i Gävle *m. fl.* om ökat byggande av daghem, *m. m.*,

2) de likalydande motionerna nr 487 i första kammaren av herrar *Öhman* och *Lager* samt nr 564 i andra kammaren av herr *Nilsson* i Gävle *m. fl.* om

viss höjning av det allmänna barnbidraget, samt

3) de likalydande motionerna nr 517 i första kammaren av herr *Mattsson m. fl.* och nr 627 i andra kammaren av herr *Antonsson* om vissa skattelättnader för ensamstående barnförsörjare, m. m.

Motionerna under 1) hade, såvitt de anginge höjning av de allmänna barnbidragen, hänvisats till lagutskott och i övrigt till statsutskottet. Motionerna under 2) hade i sin helhet hänvisats till lagutskott. Motionerna under 3) hade, såvitt de anginge höjning av de allmänna barnbidragen, hänvisats till lagutskott och i övrigt till bevillningsutskottet. I de avseenden motionerna hänvisats till lagutskott hade de behandlats av andra lagutskottet.

I *motionerna I: 437* och *II: 513* hemställdes, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär skyndsamt utredning och förslag i syfte att under 60-talet genomföra en sådan höjning av de allmänna barnbidragen att de uppgår till 100 kronor per månad».

I *motionerna I: 487* och *II: 564* yrkades, »att riksdagen måtte besluta att från budgetåret 1962/63 höja barnbidragen med 50 kronor till 600 kronor per år och barn».

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, nämligen

1) motionerna *I: 437* och *II: 513*, såvitt de hänvisats till lagutskott,

2) motionerna *I: 487* och *II: 564*, samt

3) motionerna *I: 517* och *II: 627*, såvitt de hänvisats till lagutskott,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr NILSSON i Gävle (k):

Herr talman! Föreliggande motioner, som väckts av den kommunistiska gruppen, ingår såsom ett led i en längre syftande plan för ökad ekonomisk trygghet åt barnfamiljerna.

Höjning av de allmänna barnbidragen

Kravet på en höjning av nu utgående kontanta barnbidrag från 550 kronor till 600 kronor fr. o. m. den 1 juli i år måste ses i detta sitt större sammanhang. Lösryckt därifrån ter sig annars den ringa höjningen av 50 kronor som ett slags överbudspolitik. Så är emellertid inte fallet. Vårt parti har ju under en rad tidigare riksdagar fört fram kravet om bättre stöd till barnfamiljerna, och vi har då liksom nu tagit upp tanken på en långtidsplan, vars syfte skulle vara att samhällets stöd till barnfamiljerna skall motsvara minst en tredjedel av de verkliga barnkostnaderna.

Vid 1961 års riksdag förde vi motionsledes fram kravet om 600 kronor i barnbidrag, och vi har inte funnit anledning att vid innevarande års riksdag frångå detta rättvisa krav. Vi är, liksom andra motionärer i denna kammare, eniga om att barnbidragen borde indexregleras. Vi finner det orimligt att det kontanta barnbidraget år från år skall förlora i värde på grund av penningvärdeförsämringen, särskilt som kammarmajoriteten under flera år i följd funnit det med sin heder förenligt att indexreglera militäraanslagen men samtidigt avslå våra framställningar om att barnbidragen skall erhålla samma värdeskydd. Genom bl. a. denna negativa inställning tvingas vi att gång på gång återkomma med krav på höjning av det kontanta barnbidraget.

Den senaste höjningen, från 450 till 550 kronor, har utskottet funnit utgöra ett större tillskott än kompensationen för omsättningsskatten motiverat. Jag vill på vårgrupps vägnar bestrida detta. I vilken omfattning denna höjning av utgående barnbidrag kompenserar omsättningsskatten beror helt på vederbörande barnfamiljs inkomster, liksom på familjens sammansättning. Under alla förhållanden måste man säga att barnbidraget inte kommit upp till det reella värde det hade år 1947.

I detta sammanhang vill jag hänvisa

Höjning av de allmänna barnbidragen

till byråchef Erland von Hofstens bekanta artiklar om barnkostnaderna och deras fördelning i familjbudgeten. Jag skall dock inte förlänga mitt yttrande med citat från dessa artiklar, då jag tror att de flesta av kammarledamöterna läst dem. Det torde emellertid vara svårt att bestrida där framförda synpunkter, och varje uppmärksam läsare av dessa artiklar måste erkänna att herr Hofstens argument väl täcker de krav vi fört fram för våra motioner.

Sista stycket i utskottets utlåtande synes mig innehålla en s. k. välvillig skrivning. Det heter där: »Med hänsyn till det utredningsarbete som således på olika områden pågår eller förestår i syfte att förbättra barnfamiljernas situation anser utskottet icke påkallat att det för närvarande företages någon ändring av barnbidragens belopp.»

Jag är helt på det klara med att förslag av detta slag, som lägges fram här i riksdagen måste utredas. Emellertid har jag anledning påstå att behovet av en höjning av barnbidragen är så uppenbart och så många gånger har bekräftats i denna kammare, att det för ett bifall till vårt närmast liggande krav knappast är erforderligt med flera utredningar eller undersökningar. Obestriddligt är också att ensamstående mödrar med barn måste få bättre kompensation än som nu utgår, utan att därför några speciella utredningar skall behöva göras.

Då jag förstår att vi inte har några utsikter att få igenom vår motion gentemot ett enigt utskott, tar jag fasta på de rader som jag nyss citerat ur utskottsutlåtandet och tolkar dem så, att våra förslag och synpunkter kommer att beaktas vid pågående utredningar. Trots detta finner jag inget hinder föreliggande att yrka bifall till de delar av motionerna som avser höjning av utgående barnbidrag från nuvarande 550 kronor till 600 kronor fr. o. m. den 1 juli innevarande år.

Därutöver vill jag, herr talman, starkt understryka vår mening att barnbidragen successivt måste höjas till minst 100 kronor per månad, med andra ord 1 200 kronor per år. En sådan höjning är naturligtvis inte möjlig med mindre än att en plan utarbetas dels för hur det hela skall genomföras och dels för hur man i statsbudgeten skall kunna anslå de medel som är erforderliga.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till motionerna nr 513 och 564 i andra kammaren samt nr 437 och 487 i första kammaren i vad de avser höjning av de kontanta barnbidragen.

Herr ANTONSSON (cp):

Herr talman! Jag är fullt medveten om att det inte hör till god kutym här i kammaren att hålla s. k. begravnings-tal över motioner, som inte har föranlett någon reservation i utskottet. Men det må förlåtas mig, herr talman, att jag anser den fråga som väckts i den motion, vilken undertecknats bl. a. av mig, vara av sådan räckvidd och angelägenhetsgrad att jag vill ta ett par minuter av kammarens tid i anspråk, inte för att hålla något begravnings-tal utan närmast för att skicka en hälsning till de utredningar, som utskottet i sitt utlåtande apostroferat.

Vi talar ofta om att vi skapat ett solidaritetssambälle genom våra socialpolitiska reformer. Jag måste säga att till de grupper, i fråga om vilka vi inte har nått fram till solidaritetsbegreppets förverkligande, hör sannerligen de ofullständiga barnfamiljerna. Rent sakligt råder det inga delade meningar om att barnkostnaderna blir drygare för en ensam barnförsörjare än för två förvärvsarbetande föräldrar. Den ensamstående modern t. ex. får själv bära alla de plikter i fråga om vård och fostran av barnen, som eljest delas av de båda förvärvsarbetande makarna.

Skall vi fortsätta våra reformer på detta område, bör vi inrikta oss på två saker. Den ena är beskattningen — den

Höjning av de allmänna barnbidragen

skall jag inte beröra, ty den är inte aktuell i detta sammanhang, även om förvärvsavdraget för ensamstående mödrar bör uppmärksammas. Den andra är höjning av barnbidragen just till de ensamstående barnförsörjarna, vare sig det gäller ensam far eller ensam mor. Jag tycker emellertid, herr talman, att andra lagutskottet har generaliserat en smula när man har bedömt dessa frågor. Man säger bl. a. att »barnbidragen utgör väsentligen en socialpolitiskt motiverad form av skatteåterbäring till barnfamiljerna och bör därför ses mot bakgrunden av vårt gällande beskattningssystem». Det är alldeles riktigt, men det är ju de ensamstående barnförsörjarna som vi motionärer i detta fall speciellt har tänkt på. Därför tycker jag inte att andra lagutskottets motivering på denna punkt är särskilt stark.

När vi en gång blir färdiga — om vi nu blir det — med vårt stora generella socialpolitiska system, måste vi rikta blickarna på de grupper, som vi gärna kallar eftersatta. Den grupp som — vid sidan av de handikappade — främst bör komma i blickfältet är de ofullständiga barnfamiljerna.

Jag skall inte ställa något yrkande, herr talman, men jag vill med dessa ord ha poängterat frågans vikt. Jag vill också ha sagt att det egentligen borde ha funnits en särskild utredning, som sysslat med alla dessa spørsmål, vilka nu är splittrade på ett antal utredningar.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp):

Herr talman! Jag vill påminna herr Antonsson om att då riksdagen i fjol på grundval av ett enhälligt utlåtande från andra lagutskottet beslöt att hos Kungl. Maj:t begära en översyn av barnbidragen inbegreps även de ofullständiga barnfamiljerna och flerbarnsfamiljerna. Utskottet framhöll nämligen bl. a. »att det kan i samband med översyn i syfte att förbättra stödet åt barnfamiljerna

genom allmänna barnbidrag vara befoगत att undersöka, huruvida flerbarnsfamiljerna och de ofullständiga familjerna bör få större del av en sådan förbättring än enbarnsfamiljerna». Andra lagutskottet hade alltså i åtanke de kategorier, som herr Antonsson berör i sitt anförande. De har inkluderats i det beslut som riksdagen då fattade.

I övrigt skulle jag endast vilja påpeka att utskottets nu föreliggande utlåtande är enhälligt. Men eftersom jag fått ordet vill jag beröra en sak, som i varje fall jag funnit vara ganska anmärkningsvärd.

Vi får numera från Kungl. Maj:t en redogörelse över de åtgärder som Kungl. Maj:t vidtagit i anledning av riksdagens skrivelser. I årets redogörelse säges beträffande riksdagsbeslutet om översyn av barnbidragen, att sedan barnbidragen har höjts i samband med höjningen av omsättningsskatten, har riksdagens skrivelse blivit anmäld och slutbehandlad genom proposition nr 190/60, alltså den proposition som avsåg höjningen av barnbidraget. Man kan möjligen förstå att socialministern menar, att de frågor som skall överses redan är föremål för utredning dels i socialpolitiska kommittén, som enligt sina direktiv har till uppgift att utreda spørsmål som hör samman med dessa, dels vad beträffar den rent skattetekniska sidan i skatteberedningen, som har att överväga avvägningen mellan barnfamiljernas beskattning och andra familjers beskattning.

Emellertid fanns det i riksdagsbeslutet i fjol en del punkter som inte täcks av vad som utredes vare sig av socialpolitiska kommittén eller av skatteberedningen. Det var sådant som barnbidragens värdebeständighet, eventuell indexreglering av dessa och en del andra frågor. I varje fall tycker man, att det borde vara angeläget för Kungl. Maj:t att se till att de två utredningarna, som var för sig sysslar med barnbidragen, på något sätt samordnas just vad beträff-

Ändring av lagen om rätt till fiske

far utredningsarbetet rörande barnbidragen. Det har alltså sina mycket starka skäl, när utskottet i sitt utlåtande skriver, att genom den ökning av barnbidragen, som sålunda skett efter riksdagens hemställan i fjol om en översyn av barnbidragen, har icke en sådan förbättring av barnfamiljernas situation genomförts som åsyftades med denna hemställan. Jag har velat få detta antecknat till kammarens protokoll.

I övrigt ber jag, herr talman, att under hänvisning till utskottsutlåtandet få yrka bifall till vad utskottet föreslagit.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 437 av herrar Öhman och Lager samt II: 513 av herr Nilsson i Gävle m. fl. i förevarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. 2

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 487 av herrar Öhman och Lager samt II: 564 av herr Nilsson i Gävle m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölls.

§ 16

Ändring av lagen om rätt till fiske

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till viss ändring av lagen om rätt till fiske.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag har inte begärt or-

det för att ställa något yrkande, eftersom det gäller en liten detalj i en stor fråga. Men jag vill rent allmänt konstatera att 1950 års lag om rätt till fiske var ett hastverk, som var mycket illa genomtänkt och som blivit mycket dyrbart för det svenska folket.

Nu har länsstyrelsen i Stockholms län och statsrevisorerna pekat på vissa detaljer beträffande fiskerätten vid Stockholms läns kuster. Enligt vad jag kunnat förstå har man däremot inte berört det väsentliga, nämligen att det sedan 1950 pågått en ständigt stegrad ockupation från direktörers, större jordägares, bolags och vissa spekulationsherrars sida. Detta förhållande har medfört att en stor del av befolkningen i Stockholms län och även annorstädes utestängts från möjligheterna att bedriva fiske. Dessa gamla rättigheter har tagits ifrån dem under en tid då det talas om flykten från landsbygden liksom om behovet av fritidsområden.

Jag vädjar därför till statsrådet att han ånyo tar upp frågan om att tillåta fritt fiske på alla delar av kuststräckan mellan Stockholm och Haparanda, där det fortfarande finns fria vatten.

Man har även skäl att ställa frågan, huruvida det är rimligt att Mälaren, som utefter sina kuster har den verkligt stora tätortsbefolkningen, skall vara enskilt vatten. Statsrådet borde ta upp till allvarlig prövning huruvida inte även Mälaren borde bli fritt vatten och tillåtelse lämnas att använda rörliga fiskeredskap ända intill stranden. Länsstyrelserna borde vidare koncentrera sitt arbete på att försöka ordna utnyttjandet av fiskerättigheterna så, att dessa rättigheter verkligen kommer de få kvarvarande jordbrukarna vid kusten och Mälaren till godo, samt försöka stoppa den hänsynslösa ockupationen av och spekulationen i de vattenområden, som svenska folket i stor utsträckning behöver. Det är upprörande att bevittna hur man inom samma område av Stockholms län, där år 1883 de s. k. rekognitionsskogar-

Översyn av lagstiftningen beträffande köp av skog på rot

na gjordes till enskilda, nu ockuperar även vattenområdena.

Av denna orsak vädjar jag till statsrådet att på nytt se över denna fråga. Det är omöjligt för mig att bedöma den rent juridiskt, men den borde i varje fall tas upp till prövning.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 17

Översyn av lagstiftningen beträffande köp av skog på rot

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av motioner om översyn av lagstiftningen beträffande köp av skog på rot.

Tredje lagutskottet hade behandlat två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 32 i första kammaren av herr *Jonasson* och nr 61 i andra kammaren av herrar *Wahrendorff* och *Larsson* i Hedenäset.

I motionerna, som var likalydande, hemställdes, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om en skyndsam översyn av lagstiftningen beträffande avtal om köp av skog på rot i enlighet med vad i motionen anförts».

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 32 och II: 61, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Ernst Olsson* och *Jansson* i Benestad, vilka ansett att utskottets utlåtande bort ha i reservationen angiven ändrad lydelse samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 32 och II: 61, i skrivelse till Kungl. Maj:t såsom sin mening måtte giva till känna vad reservanternas anförts.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **JANSSON** i Benestad (cp):

Herr talman! Det föreliggande ut-

skottsutlåtandet upptar en fråga som tidigare varit föremål för riksdagens behandling. Både vid 1954 års riksdag och vid förra årets behandlade tredje lagutskottet motioner vari krävdes en begränsning av maximitiden av nyttjanderätten vid förvärv av skog på rot. Stadgandet om fem års maximitid hänför sig till lagen av den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom, närmare bestämt I kap. 7 §.

Utskottet har vid behandling av frågan i år liksom vid tidigare behandlingar erkänt att en så lång nyttjanderättstid som fem år är en nackdel ur skogsvårdssynpunkt, men tröstar sig med att det numera endast är i undantagsfall som så lång nyttjanderättstid tillämpas.

Mot detta kan invändas att det alljämt förekommer att vid köp av skog på rot någon avverkningstid icke stipuleras och att avverkningen sker först under det femte året. Även om detta endast förekommer i begränsad omfattning måste det dock med tanke på de krav som både enskilda och det allmänna ställer på en rationell skogsvård med högsta möjliga intensitet i produktionen vara för lång tid. En så lång nyttjanderättstid betyder — där den tillämpas — att det dröjer hela åtta år innan nyplantering kan äga rum. Tre år för hyggesröjning och markberedning är som bekant nödvändiga. Detta är givetvis en ren misshushållning med våra skogliga resurser, som dåligt rimmar med de krav man eljest reser på skogens rätta utnyttjande.

Motionärerna begär en översyn av gällande lagstiftning med den utgångspunkten att maximitiden skall förkortas. Lagberedningen av år 1960 har i sitt förslag till ny jordabalk föreslagit att den nu gällande maximitiden om fem år fortfarande skall äga giltighet. Det finns alltså risk för att den gamla lagbestämmelsen konserveras. Med den utveckling som ägt rum på det skogliga

Översyn av lagstiftningen beträffande köp av skog på rot

området sedan 1907 synes motionens krav berättigade.

Motionärerna har vidare som stöd för kravet på en översyn ansett att det bör i lag klargöras i vad mån upplåtelse av skogsavverkningsrätt är att anse som köp av lös egendom och om behov föreligger av regler om ersättning i fall då rotpost ej avverkas inom avtalad tid. Vi förutsätter i reservationen att även denna fråga uppmärksammas vid den fortsatta behandlingen av lagberedningens förslag.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr WAHRENDORFF (cp):

Herr talman! De spørsmål som beröres i tredje lagutskottets utlåtande nr 8 gäller avverkningsrätten i fråga om skog som försålts på rot, främst hur lång maximitiden för avverkningsrätten skall vara. Enligt nuvarande bestämmelser är den längsta tiden fem år. Detta har gällt sedan år 1903. Sedan dess har kraven på god skogsvård höjts avsevärt, och skogsvårds- och avverkningsmetoderna har förändrats. Även transporttekniken har ändrats och utvecklats oerhört.

Vi motionärer anser liksom reservationerna i utskottet att femårsbestämmelsen bör revideras och maximitiden sätts till exempelvis tre år. Detta är motiverat främst från skogsvårdssynpunkt. Både för det allmänna och för den enskilde skogsägaren är det angeläget att en försåld rotpost avverkas inom kort tid, så att förnyings- och förnyelseåtgärder kan komma till stånd utan dröjsmål. Jämfört med den tidpunkt då den nuvarande bestämmelsen tillkom, alltså år 1903, kan det inte anses vara något hårdare krav att nu sätta tidsgränsen vid tre år. De framsteg som gjorts i fråga om avverknings teknik och transport motiverar tvärtom en sådan ändring.

Utskottet har inte velat gå oss till mötes utan hänvisar till att detta spör-

mål beröres av de överväganden som pågår angående ny jordabalk. Men, såsom framgår av utskottets utlåtande, innebär lagberedningens förslag ingen ändring i detta avseende. Det är då givet att vi motionärer inte kan vara nöjda med en skrivning som innebär att man inte vill göra något nu och att man inte heller väntar sig eller vill ha någon ändring framgent.

Utskottet framhåller att även om fem år enligt lag är den längsta tiden för avverkningsrätten, är det ingenting som hindrar att man i avtal och kontrakt tillämpar en kortare tid. Detta är i och för sig riktigt. Men det framgår också klart och tydligt, att om den maximitid som anges i ett sådant avtal eller kontrakt överskrides, är det ovisst vilka rättsliga verkningar som kan bli följden. Påståendet att man kan gardera sig mot den långa tid som lagen anger genom att i avtal ta upp kortare tid är därför lösligt grundat. Vilken nytta har man av ett sådant stadgande i ett avtal, om de rättsliga verkningarna av detsamma inte är klara? Utskottet framhåller att så länge förslaget till ny jordabalk överväges, är det ovisst vilka regler den nya jordabalken kommer att innehålla i detta avseende. Men är det inte något underligt att först konstatera att här föreligger en brist och sedan framhålla att det är en öppen fråga om denna brist kommer att avhjälpas eller ej? Borde man inte ha påtalat angelägenheten av att bristen elimineras och givit denna uppfattning till känna?

Så har skett i den reservation som fogats till utskottets utlåtande. Där begär man att både tidsgränsen och de rättsliga verkningarna av tidsbestämmelser i kontrakt skall beaktas särskilt vid den fortsatta beredningen till ny jordabalk.

Härmed ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr *Larsson* i Hedenäset (cp).

Översyn av lagstiftningen beträffande köp av skog på rot

Herr TURESSON (h):

Herr talman! Det är alldeles uppenbart att med nuvarande regler i nyttjanderättslagen finns det full frihet för köpare och säljare av rotposter att träffa avtal rörande avverkningstidens längd. Det är sant som det sagts, att utvecklingen under den tid som har gått sedan lagen tillkom 1907 självfallet har fört med sig en hel del förändringar på skogsavverkningsteknikens område, förändringar som måhända kan motivera en ändring av maximitiden för avverkningsrätten, som nu är fem år.

Men det är inte bara den frågan som bör göras till föremål för övervägande. Det är, som utskottet har påpekat, oklart rörande vilken karaktär sådana här avtal har. Det finns rättslärda som anser, att de är liktydiga med legoavtal rörande fast egendom, medan andra anser att de hör hemma under reglerna om köp av lös egendom. Denna osäkerhet är självfallet otillfredsställande, eftersom det i fall av tvist om ett sådant här avtals innebörd kan uppstå tvekan om vilka rättsregler som är tillämpliga. Detta har, som också framhållits här, observerats av lagberedningen under arbetet på den nya jordabalken. Man har att vänta, att vid det fortsatta arbetet på den nya jordabalken dessa frågor kommer att bli föremål för utredning.

Under sådana förhållanden har tredje lagutskottsmajoriteten ansett det vara lämpligast att riksdagen avvaktar utredningsresultatet och inte tar ställning i någon detaljfråga, innan utredningen föreligger. Skillnaden mellan utskottet och reservanterna är alltså snarast att reservanterna vill, att man nu redan innan utredningen föreligger skall ta ställning och binda sig för maximitidens längd, medan utskottsmajoriteten, på sätt som är vanligt här i riksdagen, förordar att man avvaktar utredningens resultat innan man binder sig vid en enstaka punkt i själva sakfrågan.

Herr talman! Jag ber att med detta få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr WAHRENDORFF (cp):

Herr talman! Utskottets talman var ju uppe här och redogjorde litet för den skrivning som utskottet har gjort. Jag har läst den och tycker att den ser ut ungefär som om utskottet har suttit och sagt: »Älskar — älskar inte, älskar — älskar inte» . . . och så blev det till slut »älskar inte». Alltså skall det inte bli någon utredning av denna fråga. Utskottet är dock på det klara med att den nuvarande lagstiftningen är behäftad med så stora fel att det vore riktigt att få till stånd en utredning.

Vad beträffar femårsperioden har ändå lagberedningen kommit fram till att man skall vidmakthålla den gamla maximitiden, fem år.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Jansson i Benestad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller tredje lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen av herrar Ernst Olsson och Jansson i Benestad.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppres-

Interpellation ang. yrkesfiskets behov av fiskevatten

ning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen och att kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 18

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 9, i anledning av motioner om giltigheten av utländskt körkort.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 19

Interpellation ang. yrkesfiskets behov av fiskevatten

Ordet lämnades på begäran till

Herr WAHRENDORFF (cp), som yttrade:

Herr talman! Fiskerinäringens framtidsmöjligheter har sedan lång tid varit föremål för särskild uppmärksamhet. Organisationssträvandena och organisationsarbetet inom näringen har avsevärt förbättrat yrkesutövarnas möjligheter och medverkat till den betydelsefulla rationalisering som ägt rum. Åtskilliga åtgärder har även vidtagits av statsmakterna i syfte att främja fiskerinäringens utveckling och rationalisering. Som exempel härpå kan nämnas byggandet av fiskehamnar och kreditstöd för anskaffande av båtar och utrustning m. m.

På vissa håll har emellertid uppstått andra problem som medfört menliga inverknings för fiskerinäringens utveckling och bestånd. Jag åsyftar härvid de problem som det alltmer omfattande fritidsfisket medfört i skärgården vid våra tätast befolkade kustområden. Fritids- eller sportfisket är givetvis fullt legitimt, och det kan givetvis inte komma i fråga att begränsa dess utövande till vissa grupper av befolkningen. Det kan dock inte bortses från att fritidsfiskets ökning medfört omfattande problem för yrkesfisket. Efterfrågan på fiskevatten har blivit mycket stor. Fri-

tidsfiskarna är ofta beredda att betala ett förhållandevis rikligt vederlag för tillgången till fiskevatten. Följden har blivit att omfattande vattenområden exploaterats för fritidsfiske, och yrkesfiskets utrymme har härigenom begränsats. Exploateringen av vattenområden för fritidsfiske sker nämligen ofta till sådana priser att yrkesfisket med hänsyn till lönsamheten inom näringen ej har möjlighet att konkurrera.

Från allmänna synpunkter, främst folkförsörjnings- och beredskapssynpunkter, är det angeläget att yrkesfisket tillförsäkras goda framtidsmöjligheter. Det är givetvis också angeläget att de insatser som gjorts för att främja näringens utveckling ej går om intet. Det kan emellertid väntas att den kraftiga ökningen av fritidsfisket kommer att fortsätta, måhända med stegrad intensitet. Åtgärder synes därför påkallade för att säkerställa yrkesfisket.

Hithörande spörsmål har uppmärksamats av såväl myndigheter som organisationer. Bl. a. har de berörts i framställningar från länsstyrelsen i Stockholms län rörande den bofasta skärgårdsbefolkningens problem. Länsstyrelsen i Östergötlands län har i en nyligen ingiven skrivelse erinrat om behovet av åtgärder till skydd för yrkesfisket i berörda skärgårdsområden. Även i skrivelse från Stockholms läns fiskareförbund och Svenska insjöfiskarnas centralförbund har erinrats om behovet av åtgärder för att säkra yrkesfiskets tillgång till fiskevatten.

Starka skäl synes tala för att man på lämpligt sätt söker få till stånd en uppdelning av närmast berörda vattenområden under hänsynstagande till såväl yrkesfiskets som fritidsfiskets berättigade intressen. Ett sådant förfarande medför emellertid åtskilliga komplicerade problem i olika avseenden. En ingående undersökning om var behovet är störst och utredning om lämpligaste tillvägagångssätt synes vara erforderlig.

Med hänvisning till det ovan anförda

Interpellation ang. åstadkommande av en konvention rörande laxfisket i Östersjön — Interpellation ang. utvidgning av möjligheterna att utbetala sjukpenning till annan än den försäkrade

anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framställa följande fråga:

Är statsrådet villig medverka till skyndsam undersökning och utredning i syfte att under hänsynstagande till både yrkesfiskets och fritidsfiskets berättigade intressen säkerställa yrkesfiskets behov av fiskevatten?

Denna anhållan bordlades.

§ 20

Interpellation ang. åstadkommande av en konvention rörande laxfisket i Östersjön

Ordet lämnades på begäran till

Herr HEDIN (h), som yttrade:

Herr talman! Laxfisket i Östersjön bedrives på ett sådant sätt att det innebär en uppenbar misshushållning med tillgångarna och så att lönsamheten av laxodling påverkas i från svensk synpunkt ogynnsam riktning. Större delen av fångsten omfattar lax under andra året i havet, då vikten ligger vid två till tre kilo. Av lax under tredje året — den väger då sex till åtta kilo — fångas ett betydligt mindre antal och av äldre laxar är dessa blott en ringa del.

Detta innebär att laxen numera fångas vid lägre medelålder än tidigare liksom att en större andel än tidigare nu fångas av sådan lax som eljest skulle återvänt från våra älvar för lek och därvid bildat underlag för kust- och älvfisket.

Otvivelaktigt är det så att laxfiskets betydelse för de svenska fiskarna minskar alltmer. Av svenska fiskare är det främst sådana från Blekinge och Gotland som sysslar med laxfiske. Konkurrenten med andra länders laxfiskare — från Danmark, Tyskland, Polen och Ryssland — är mycket hård, och huvudparten av laxen fångas säkerligen

av de utländska fiskarna som är i stor majoritet. Bristen på enhetliga bestämmelser om minimimått på lax i dessa länder gör att fiskare från Sverige, som har de hårdaste bestämmelserna, måste kasta tillbaka fångad smålax i havet. Denna kan strax fångas av utländska fiskare, som fullt legalt kan landa den i sina hamnar.

Från dessa synpunkter har yrkesfiskets organisationer vid skilda tillfällen anhållit att en laxkonvention för Östersjön skulle söka åstadkommas. Framställningar har gjorts till statsmakterna i frågan. Överläggningar har också hållits mellan fiskerirepresentanter för olika berörda länder. En motion i riksdagen i ärendet år 1960 föranledde utrikesutskottet att uttala sin anslutning till de i motionerna framförda synpunkterna samt att uttala, att utskottet förväntade att Kungl. Maj:t skulle finna det möjligt att genom förhandlingar lösa frågan. Emellertid har något påtagligt resultat ännu icke kunnat förmärkas.

Med stöd av det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till hans excellens ministern för utrikes ärendena få framställa följande frågor:

1. Kan resultat i fråga om en laxfiskekonvention för Östersjön förväntas som en följd av eventuellt pågående förhandlingar?

2. Om förhandlingar i ärendet icke pågår, är Ers Excellens beredd vidtaga åtgärder för att få till stånd sådana?

Denna anhållan bordlades.

§ 21

Interpellation ang. utvidgning av möjligheterna att utbetala sjukpenning till annan än den försäkrade

Ordet lämnades på begäran till

Fru GUNNE (h), som yttrade:

Herr talman! Genom riksdagsbeslut år 1960 företogs viss ändring i lagen om

Interpellation ang. hjälpsändningar av överskottsfångster av fisk till utvecklingsländer

allmän sjukförsäkring och i lagen om yrkesskadeförsäkring för att möjliggöra utbetalning av sjukpenning till annan än den försäkrade. Sådan utbetalning kan därigenom numera ske på framställning av nykterhetsnämnd. Detta gäller enligt 27 § lagen om sjukförsäkring i fråga om »sjukpenning jämte barntilllägg tillkommande den som är hemfallen åt alkoholmissbruk och beträffande vilken föreligger omständighet i övrigt som i 15 § första stycket i lagen om nykterhetsvård sägs». Möjligheten att utbetala sjukpenning till annan än den försäkrade är därmed begränsad till sådana fall som är föremål för nykterhetsnämndernas ingripande.

Inom socialhjälsområdet inträffar ofta fall av försumlighet från familjeförsörjarens sida som inte kan förknippas med sådan alkoholism som är föremål för nykterhetsnämndernas uppmärksamhet. Det kan sålunda inträffa att den sjukskrivne hänvisats till vård eller rekreation på annan plats, varvid han vägrar lämna bidrag till familjens försörjning, under det att sjukpenningen förbrukas på egna förströelser, eller att den sjukskrivne överger sin familj på grund av andra intressen utan att sörja för de sina. Familjens utväg är då att begära hjälp från socialnämnden. Både för familjen och för den, som i egenskap av förtroendeman eller tjänsteman inom socialvården möter detta problem, ter det sig oriktigt att en familjeförsörjare för egen del helt disponerar även det belopp som skulle ha kommit hans hustru och barn till godo. Någon möjlighet att förhindra detta rymms inte inom nuvarande lagstiftning.

Det skulle då vara naturligt att utvidga möjligheterna enligt lagen att utbetala sjukpenning till annan än den försäkrade på sådant sätt, att utbetalning kunde ske även på framställning av socialnämnd. Det är givet att en sådan framställning även för socialnämndens vidkommande måste bindas vid

klart angivna förutsättningar. Det förefaller som om samma förutsättningar som föreligger eller kan komma att föreligga vid ingripanden mot försumligen familjeförsörjare skulle kunna bli tillämpliga i detta fall.

Under hänvisning till vad jag här anfört anhåller jag om kammaren tillåtelse att till statsrådet och chefen för socialdepartementet rikta följande fråga:

Är statsrådet beredd att undersöka möjligheterna till en sådan ändring av lagarna om allmän sjukförsäkring och yrkesskadeförsäkring som ovan antytts och att för riksdagen framlägga de förslag en sådan utredning kan föranleda?

Denna anhållan bordlades.

§ 22

Interpellation ang. hjälpsändningar av överskottsfångster av fisk till utvecklingsländer

Ordet lämnades på begäran till

Herr STAXÄNG (h), som yttrade:

Herr talman! I vår materiella hjälp till utvecklingsländerna blir självfallet livsmedlen av omedelbar och välgörande effekt. Undernärningen till följd av såväl brist över huvud taget på tillräcklig föda som alltför ensidigt sammanfatt kost utgör ett svårt handikapp för människor i överbefolkade områden med låg teknisk standard och ringa produktionsresurser bl. a. just i fråga om livsmedel. Fördenskull är det flestades i dagens läge ett primärt behov att livsmedelssituationen förbättras.

Vårt land har, synes det mig, gynnsamma förutsättningar för att kunna snabbt och effektivt underlätta den kritiska livsmedelsförsörjningen bl. a. genom att förse utvecklingsländerna med sill och annan fisk av våra betydande överskott. Vår fiskeflotta besitter för närvarande en högst avsevärd produktionskapacitet, vilken emellertid i första hand på grund av begränsade möjlig-

Interpellation ang. hjälpsändningar av överskottsfångster av fisk till utvecklingsländer

heter till avsättning på färskmarknaden icke kan utom i undantagsfall utnyttjas till fullo. Jag tänker då i första hand på de säsongbetonade makrill- och sillfiskena, som, när de pågår för fullt, trots en av kvalitetsskäl betingad frivilligt åtagen fångstransonering, resulterar i oftast betydande färsköverskott. Det är här fråga om absolut förstklassig vara, som ovillkorligen borde bli mänskoföda men nu i stor utsträckning inte kommer till annan nyttig användning än som råvara för minkfoder eller fiskmjöl. Givetvis saltas eller fryses en del partier att tjäna som buffertlager vid påkommande bristsituationer, men mestparten blir tyvärr inte mänskoföda, och det måste svida i en fiskares själ att se sin vackra makrill, torsk eller sill gå i »prämen», när han dagligen via press och radio konfronteras med större eller mindre hungersnöd i stora områden av de underutvecklade länderna.

Det synes mig som om vi här försitter en uppenbar och nära till hands liggande möjlighet att hjälpa. Det borde vara oss möjligt att erbjuda folken i dessa länder vår överskottsfisk i någon förädlad form, saltad, inkokt eller torkad. Det är tänkbart att man i något fall också kunde frysa ned en del av överskottet för punktvis insatt hjälp till de svältande i utvecklingsländerna. Saltningen torde dock vara den mest praktiska förädlingsmetoden. I händelse av gott makrillfiske har vi möjlighet att föra i land högst betydande kvantiteter utöver vad som nu sker inom ramen för vår begränsade avsättning. Överskottsmakrillen lämpar sig alldeles utmärkt för inkokning vid våra konserverfabriker. Den ger också ett alldeles utmärkt livsmedel när den saltas. Förr i världen betraktades som bekant saltad nordsjömakrill här hemma som fattigmanslax, och det är i sammanhanget egentligen bara att beklaga att den likt saltsillen fallit offer för omläggningen av våra

konsumtionsvanor allteftersom den allmänna levnadsstandarden och anspråken stigit.

Även Fladenfisket ger oss ett väldigt överskott av livsmedel, som vi med ringa besvär och till obetydlig självkostnad skulle kunna ställa till folkens i utvecklingsländerna förfogande. Det finns alltså gott om sill i Nordsjön — alla profetior till trots — och våra sillfiskare skulle hälsa med tillfredsställelse en möjlighet att få landa mer fladensill liksom också att öka omfattningen av såväl ombordsaltningen som saltningen i land av fladensill.

Vad i övrigt rundfisken beträffar torde huvudsakligen överskottsfångster av torsk kunna ifrågakomma för saltning, och på hur dylik saltvara välkomnats bland svältande människor har vi vältaliga bevis från efterkrigstidens Grekland. Strax efter andra världskrigets slut sände Sverige som gåva dit en del partier saltad överskottstorsk, och de mottogs med uttryck för djupaste tacksamhet.

Med det anförda har jag velat fästa herr statsrådets uppmärksamhet vid de möjligheter som vi alltså har att genom hjälpsändningar av fisk lindra den aktuella livsmedelssituationen på många håll i utvecklingsländerna.

Åberopande det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få rikta följande fråga:

Är herr statsrådet beredd att vidtaga åtgärder för att organisera hjälpsändningar av överskottsfångster av fisk till sådana utvecklingsländer som kan vara i behov härav?

Denna anhållan bordlades.

§ 23

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna protokoll:

Protokoll, hållet vid sammanträde med herr talmannen och herrar vice talmän i riksdagens andra kammare samt de kammarens ledamöter, som blivit utsedda att jämte dem tillsätta kammarens kanslistpersonal, den 27 februari 1962.

§ 1

Vid sammanträde den 17 januari 1962 beslöt herrar deputerade att i avvaktan på återbesättandet av den kanslistbefattning hos kammaren, som blivit ledig genom att fru Ingrid Nilsson antagits till reservstenograf fr. o. m. den 17 januari 1962, förordna fru Nilsson att — med tjänstledighet från reservstenograf-tjänsten — uppehålla kanslistbefattningen under tiden den 17—31 januari 1962.

Herrar deputerade beslöt nu dels antaga fru Kerstin Mörk till kanslist hos kammaren fr. o. m. den 1 mars 1962, dels godkänna att fru Nilsson på särskild anmodan inträtt i tjänstgöring såsom kanslist jämväl under tiden den 12—19 februari och därvid åtnjutit tjänstledighet från reservstenografbefattningen.

§ 2

Stenografen hos kammaren fil. lic. Rolf Lindborg beviljades tjänstledighet på grund av sjukdom fr. o. m. den 26 innevarande februari tills vidare; och förordnades reservstenografen fru Ingrid Nilsson att under Lindborgs tjänstledighet uppehålla dennes stenograf-tjänst.

§ 3

Sedan stenografen hos kammaren fru Majken Carlbom på grund av utlandsresa anhållit om tjänstledighet från sin befattning under tiden den 20 mars—4

maj 1962, beslöt herrar deputerade dels bevilja fru Carlbom begärd ledighet, dels förordna reservstenografen fru Ingrid Nilsson att under nämnda tid uppehålla fru Carlboms stenograf-tjänst.

In fidem

Sune K. Johansson

§ 24

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 82, till Konungen i anledning av den av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under för flera huvudtitlar gemensamma frågor behandlade frågan om sommartidstjänstgöringen i statsförvaltningen.

§ 25

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 48, angående omorganisation av de fiskesakkunniga organen i vattenmål, m. m.,

nr 56, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), och

nr 65, med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning, m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 26

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 17.17.

In fidem

Sune K. Johansson